

MARATHON

4/2019

číslo 158

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

Obsah

1. Úvodní poznámka.....	2
2. Hlavní materiály.....	3
Hus – jak to bylo ve skutečnosti (František neužil).....	3
3. Z diskuse o příčinách bohatství a chudoby.....	18
Proč jsou bohatí a chudí? (Radim Valenčík a velké množství diskutujících).....	18

MARATHON

Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:

Radim Valenčík

**jménem Otevřené společnosti příznivců
časopisu MARATHON**

Vychází od listopadu 1996

Registrační značka: MK ČR 7785

ISSN 1211-8591

Redigují:

Vladimír Prorok

e-mail: prorok@vse.cz

Jiří Řezník

e-mail: reznik.jiri@seznam.cz

Pavel Sirůček

e-mail: sirucek@vse.cz

Radim Valenčík (224933149)

e-mail: valencik@seznam.cz

Redakce a administrace:

Radim Valenčík, Ostrovní 16

110 00 Praha 1

MARATHON is a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 30 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON.

The magazine can be accessed at www.valencik.cz

E-mail contact: valencik@seznam.cz

Do rukou se vám dostává 4. číslo časopisu Marathonu za rok 2019. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Časopis je dostupný prostřednictvím sítě INTERNET na www.valencik.cz
- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě. Nejbližší řádné číslo (05/2019) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. září 2019.
- Rozsah časopisu je zpravidla 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu. Toto číslo vzhledem k tomu, že připomíná významné výročí, je monotematické a mírně přesahuje obvyklých 40 stran.
- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@seznam.cz.
- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR

1. Úvodní poznámka

Do čtvrtého (prázdninového) letošního čísla zařazují dva typy materiálů:

- Při příležitosti vzpomínky na Husův odkaz dosud nepublikovanou vynikající studii na toto téma od Františka Neužila. Je velmi čtivá a je o hledání pravdy pomocí rozumu. Autor napsal ještě další pokračování, které se pousím také s odstupem času uveřejnit.

- Diskusi o bohatství a chudobě (proč přetrvává a jaké dopady má rozdělení na bohaté a chudé), která probíhá na mém blogu od 19. května tohoto roku a intezitou, kterou jsem neočekával. Najdete ji zde (pokračován í diskuse, které se do tohoto čísla již nevešlo, resp. která probíhá ještě po vydání tohoto čísla):

<http://radimvalencik.pise.cz/archiv/>

Potěšilo mě, že nás časopis byl citován jako zdroj informací (pět odkazů) článku P. Sirtůčka a Z. Džbáňkové „Radovan Richta – The predecessor of the Club of Rome and the 4.0 vision“ v prestižním časopisu *Acta Oeconomica Pragensia* (2018/4), plný text vi:

<https://www.vse.cz/aop/612?lang=en>

22. ročník konference Lidský kapitál a investice do vzdělání

Termín: Pátek 22. listopadu 2019

Téma: **Ekonomie produktivní spotřeby jako přesahu hlavního proudu ekonomické teorie**

Konference má pracovní charakter a orientuje se na tři výstupy:

- Standardní forma výstupu – nerezovaný sborník příspěvků v elektronické podobě.
- Monografie k dané problematice, která by byla vydána orientačně v březnu 2020.
- Články, které budou postupně publikovány v časopisu ACTA VŠFS.

Podrobnější informace: valencik@seznam.cz

Radim Valeník

2. Hlavní materiály

Hus – jak to bylo ve skutečnosti

Krátká úvaha o tom, jakým způsobem si česká polistopadová vlastnická

a mocenská elita prostřednictvím svých ideologů a propagandistů přivlastňuje osobnost Jana Husa

František Neužil

Zpracoval PhDr. František NEUŽIL. Autor začal na této teoretické studii pracovat o vánočních svátcích roku 2015 a zpočátku se naivně domníval, že ji zvládne napsat za jeden či dva měsíce. Brzy se však ukázalo, že problematika studie je na pojmově teoretické uchopení a zvládnutí mnohem náročnější, než tomu bylo u první části výkladů o Husovi a husitství, a proto se nakonec výsledné teoretické pojednání rozrostlo do mnohem většího stránkového objemu a zabralo též mnohem více času.

Katolický historik Radomír Malý „oslavil“ letošní šestisetleté výročí upálení Mistra Jana Husa článkem, v němž uvádí, že kostnický tribunál Husovi z jeho spisů nezvratně dokázal třicet bludných článků, v nichž se ve svých kázáních a knihách odchýlil od „neměnné a nadčasové katolické teologické nauky“: vždyť kdyby Hus žil dnes a musel se z těchto názorů zodpovídat před kongregací pro nauku samospasitelné katolické víry, pak není pochyb o tom, že by tato instituce, pokud by nebyla zasažena modernismem, musela rozhodnout přesně tak jako kostnický sněm. A tudíž se nikdo nemůže divit a rozhořčovat, že na kostnickém koncilu shromáždění otcové svaté církve římskokatolické odsoudili Husa coby usvědčeného kacíře zcela v souladu s tehdy platnými zákony – i s pravou křesťanskou láskou k bližnímu – k trestu smrti upálením a předali jej světské spravedlnosti, aby trest vykonala.

Katolický historik zdůrazňuje, že církev trest smrti pro heretiky nevymyslela, naopak proti němu vystupovala. Jeho uzákonění si prý ve středověku vynutil především lid, neustále ohrožovaný na životě útoky heretických sekt, které až na malé výjimky nebyly organizacemi neškodných blouznivců, ale tlupami vraždících teroristů, z nichž nejhorší byli albigenští. Středověká společnost se tímto proti kacířským teroristickým hordám pouze bránila, byť v některých případech nepřiměřeně, poněvadž heretické byly trestání nejenom za konkrétní kriminální zločiny, ale i za pouhý názor, když se ho nechtěli vzdát.

Přesvědčení, že zatvrzelý kacíř má být potrestán hranicí, bylo tak všeobecné, že ve středověku nenalzáme žádný hlas, jenž by tomu oponoval (s výjimkou samotných heretiků, kteří, když se octli před soudem a hrozila jim smrt, volali po zrušení tohoto trestu, pokud však měli moc, sami jej hojně uplatňovali). Nemusíme zajisté schvalovat Husovo upálení, bylo by však údajně křivdou vyřknout slovo „odsuzujeme“, protože se jednalo o „oprávněný akt sebeobranu tehdejší společnosti proti teroru a rozvratu ze strany kacířských sekt“. Trest smrti za pouhé přesvědčení, i když bludné, byl samozřejmě nepřiměřený, kontext doby a zkušenost prostého obyvatelstva s heretiky byly ovšem takové, že se jevílo téměř nemožným chtít opak.

Vážený pan Malý píše, že nejtěžším – a určitě smrtelným – kacířským hříchem v Husově chování bylo, že chtěl po koncilu nemožné: aby s ním na téma jeho nauky diskutoval a dokazoval mu z Písma svatého, že se mýlí. Teologická diskuse však nebyla v pravomoci tohoto sněmu, Hus se měl pouze vyjádřit, zda postuláty, které příslušná sněmovní komise označila jako bludné, odporující ortodoxní katolické nábožensko-filosofické a teologické doktríně, učil a kázal, a pokud ano, zda se jich coby bludných věroučných článků zřiká či nikoliv. Jan Hus ale na místo toho použil obvyklé taktiky všech kacířů a odpadlíků v dějinách, když se museli zodpovídat před církevní autoritou: nejprve popřel, že by učil bludy, když byl ale usvědčen, tak chtěl diskutovat, jako by ve věcech víry a mravů byla nějaká diskuse možná. Načež se pan Malý táže: co jiného měli tedy dělat otcové kostnického sněmu, než odsoudit Husa jako heretika, byť se tomu mermomocí bránili, neboť věděli, že to pro něj bude znamenat smrt na kacířské hranici, kterou mu v žádném případě nepřáli?

Pan Malý má v tomto bodě částečnou pravdu, přestože i zde mlží. Naprostá většina účastníků kostnického „sněmu veškerého křesťanstva“ byla, vyjádříme-li to biblickým slovním výrazivem, „posedlá ďábelskou pýchou“, a proto pokládala Husův požadavek svobodné teologické diskuse o jeho věroučných člancích za „vrcholné kacířství“, hodné zatracení a prokletí. Hus si v očích naprosté většiny koncilních otců plně zasloužil potupnou smrt na kacířské hranici právě tím, že nebyl náležitě „pokorný“, že neprojevil dostatečnou „poslušnost dobrého syna svaté matky církve“, nesklonil se před autoritou koncilu, která nařizovala odvolat všechny bludné články, i kdyby je třeba nekázal a neučil. Pouze několik trochu osvícenějších nejvyšších církevních hodnostářů kostnického sněmu (například kardinál Zabarella) tušilo, že Husova mučednická smrt může mít pro církev „nepříjemné následky“, a proto se títo katoličtí předáci snažili přimět Husa, aby alespoň v „nejmírnější formulaci“ své „bludy“ – copak lze nalézt kritérium pro rozlišení mezi „bludnou, kacířskou naukou“ a „zjevením pravé víry“ v rámci „duchovního opia pro lid“? – odvolal. Muselo zkrachovat pět křížáckých výprav, poslední z nich u Domažlic, kdy „výkřev křesťanských rytířů“ v čele s kardinálem Cesarinim zbaběle a hanebně utekl z bojiště, sotva zaslechl zpěv husitského chorálu, aby třesk okovaných husitských cepů přece jenom vnesl trochu jasného světla do temnoty v hlavách pohlavářů nejsvětější katolické církve, takže ti nakonec v podobě tak zvaného „chebského soudce“ v roce 1432 přistoupili na dialog s „českými kacíři“, a to na základě písmo svatého, praxe prvních křesťanů a názorů církevních otců, jak to na kostnickém koncilu požadoval Jan Hus.

Vážený pan Radomír Malý se zároveň snaží zpochybnit i mravní identitu a integritu osobnosti Jana Husa. Tak se dozvídáme, že Husovo chování v Kostnici nebylo vůbec takové, jak je líčeno jeho dnešními stoupenci, neboť Hus nestál hned od prvopočátku „neohroženě za svou pravdou“, ale hrál s církevními otci falešnou hru, neustále mlžil při odpovědích na otázky, zda souhlasí či nesouhlasí s některými Viklefovými články, ba dokonce se v některých případech Viklefa zřekl, ačkoli před tím při každé příležitosti hlásal, že ve Viklefových spisech je boží pravda, od níž se nedá odvrátit. Husovo pokrytectví a účelové jednání prý také dokládá fakt, že sice kritizoval nemravný život části kléru, avšak mlčel k obrovskému pohoršení, jež dával svým životem a násilnými skutky král Václav, s jehož pomocí získává Hus v letech 1411-12 v Praze téměř neomezenou moc, vycházející z jeho pozice univerzitního rektora.

Tehdy již Jan Hus nejenom kárá církevní a společenské zlořády, ale především z kazatelné demagogicky rozeštvává lid a studentstvo proti duchovenstvu a arcibiskupovi Zbyňkovi z Hazmburka, který nechal spálit Viklefovy spisy. Hus ve svých kázáních i univerzitních přednáškách líčí tu část duchovenstva, jež stála na straně arcibiskupově, jako mravně zkaženou bez výjimky. To vedlo k tomu, že luza přepadá duchovní osoby a řeholníky, čímž bylo mnoho kněží vyhnáno z kostelů, řada mnichů a jeptišek oloupena či dokonce usmrcena. Tato zvěrstva byla přímým důsledkem Husova nenávisného štvání a on sám se pronásledovaných duchovních nikdy nezastal. Katolický historik se také rozhořčuje nad tím, že Hus psal z Kostnice svým přátelům dopisy, v nichž vášnivě protestuje proti trestu smrti pro heretiky – pokud se měl týkat jeho osoby, avšak v době, kdy se těšil přízni krále Václava, plně souhlasil s názorem, že usvědčený kacíř má být potrestán upálením na hranici, pokud by se tento trest týkal Husových názorných odpůrců v teologických diskusích.

Vážený pan Malý se v této textové pasáži svého článku odvolává na Palackého dějiny, v nichž najdeme zmínku, že Hus při teologické diskusi o Viklefových člancích před králem na Žebráku, v níž se měla projednávat žaloba Husových názorových odpůrců na Husovy veřejné přednášky v posluchárně teologické fakulty o Viklefově nábožensko-filosofickém učení, která jej mimo jiné vinila z toho, že své názory nepředložil v písemné podobě děkanovi teologické fakulty, ačkoli byl o to několikrát žádán a upomínán (zopakujme si ještě jednou: po Husovi se žádalo písemné zpracování názorů, s nimiž se mohl kdokoliv seznámit na jeho veřejných přednáškách), byl připraven předložit své články písemně v případě, že se jeho ideová protivníci zavážou k takovému podpůrnému zdůvodnění svojí žaloby, že budou souhlasit s trestem upálení, pokud by se v učené disputaci prokázalo, že právě jejich teologické postuláty, a nikoli názory Husovy, jsou kacířské. Je zjevné, že i v disputaci na Žebráku byl Hus ochoten podstoupit za svoje názory mučednickou smrt na kacířské hranici, chtěl pouze, aby téhož činu byli schopni i jeho názorovi odpůrci – Palacký uvádí, že doktoři teologické fakulty, kteří ve zmíněném sporu představovali stranu protivníků Husových, byli Husovým návrhem překvapeni a zaskočeni –, a tudíž jeho chování neneslo žádné stopy falše a pokrytectví. Vážený pan Malý i v tomto případě poněkud zamlžuje skutečnost.

Husovi minulí i současní ctitelé poukazují na to, jak statečně odmítl zřít se Viklefových bludů a dal přednost potupné a bolestivé smrti. Nelze kvalifikovat jeho počínání jako věrnost hlasu svědomí, byť z hlediska nadčasové a věčné nábožensko-filosofické a teologické nauky nezaviněně mylného? Právě v tom

je problém. Hus jako vzdělaný teolog přece dobře věděl, jaká je pravá katolická nauka, proto lze těžko hovořit o „nezaviněně mylném“ svědomí. On sám si toho byl vědom, proto se na koncilu nejdříve Viklefa zříkal, vykrucoval se, taktizoval a teprve na naléhání českého poselstva zaujal vůči možnosti odvolání kategoricky zamítavý postoj. Všechno nasvědčuje tomu, že Husovou motivací ke statečné smrti na hranici byla nejspíš vize jakési posmrtné slávy. Ctížadostivý Hus si dobře uvědomoval, že svůj boj na této zemi prohrál a odvolání před kostnickým koncilem by tuto jeho porážku zpečetilo. Odvrátit ji mohla pouze smrt na hranici, jež nabízela možnost jakéhosi posmrtného Husova vítězství, když mu nebylo dopřáno za života. S nadsázkou prý lze říct, že motivace Husovy statečnosti je podobná motivaci japonských kamikadze za druhé světové války nebo dnešních muslimských sebevražedných atentátníků s tím rozdílem, že Hus svým upřednostněním smrti na hranici před odvoláním a záchranou vlastního života žádné životy jiných neohrozil.

A právě z toho důvodu vážený katolický historik přesvědčuje čtenáře, že svatá katolická církev nemůže Husovu osobní statečnost uznat jako ryzí věrnost vlastnímu, nezaviněně mylnému svědomí, protože nezbytná kritéria tady chybí. Husovu oběť na hranici nelze totiž zcela oddělit od jeho předchozího hříšného jednání, jehož se nikdy nezřekl a za něž nikdy neprosil o odpuštění, konkrétně od podněcování násilí proti duchovenstvu a servilnosti vůči nemravnému a zločinnému králi Václavovi. Husovu statečnost a oběť života není proto možno hodnotit jinak než jako falešné mučednictví, jež církev svatá vždycky odmítala. Při srovnání všech těchto faktů nelze údajně jinak než konstatovat, že Husova osobnost je v našich dějinách spíše zápornou než kladnou postavou. Pozitivně nutno u Husa ocenit jeho vysoké vzdělání, odstranění spřežkového pravopisu a počáteční upřímný zápal pro mravní reformu kléru. Jeho traktáty jsou historicky cenným dokladem teologického myšlení té doby a tam, kde Hus zůstává pravověrným, mají leckdy co říci i dnešku. Hus také stojí mravně výš než alkoholik a smilník Luther nebo münsterský polygamista Jan z Leydy či jiní představitelé pozdější protestantské reformace, nicméně ovoce Husovy činnosti nebylo dobré. Stále více si počínal jako demagog a politický agitátor, neváhající sáhnout ani k násilí. Husitské války se všemi hrůzami, řekami prolité krve a totálním úpadkem mravů a kultury jsou tristním důsledkem Husových aktivit, což se prý nedá upřít. 5

Laskavý i nelaskavý čtenář zajisté poznal, jaký český mučedník je dle mínění váženého pana Radomíra Malého ve srovnání s falešným mučedníkem Husem mučedníkem pravým. Ano, je to samozřejmě Jan Nepomucký. Našemu váženému katolickému historikovi pochopitelně nevádí, že žádný Jan Nepomucký reálně neexistoval, že generální vikář pražského arcibiskupa Johánek z Pomuku, k němuž se legenda o mučednické smrti Jana Nepomuckého vztahuje, nikdy nebyl zpovědníkem královny Sofie bavorské, druhé manželky krále Václava IV, a proto ani nemohl být mučedníkem zpovědního tajemství, ale byl pouze obětí mocenského zápasu mezi králem a arcibiskupem Janem z Jenštejna, že údajně zázračně zachovaný světcův jazyk je vlastně kouskem mozkové tkáně atd., atp. 6 Tvzení o „ctížadostivém Husovi, jenž prohrál svůj boj na této zemi, a proto baží po alespoň posmrtné slávě“, je koncentrovaným vyjádřením světonázorového zahrocení celého paranoidně nenávislného antihusovského pamfletu pana Radomíra Malého. I zde ovšem vážený pan „katolický historik“ převrací skutečnost naruby: chorobnou ctížadostí byli naopak postiženi právě otcové kostnického koncilu, kteří se bláhově domnívali, že upálením Jana Husa „vyplení v Čechách všechno jedovaté býlí viklefovského a husitského kacířství“, čímž „v hlavě i v údech“ vyřeší krizi církve a upevní tak feudální řád, otřesený celkovou strukturálně systémovou a funkcionální krizí.

Mocenské špičky katolické církve zaujmají k Husově osobnosti diplomatičtější postoj než odpůrci katolického modernismu a závěrů druhého vatikánského koncilu, k nimž, jak se mi alespoň zdá, náleží vážený katolický historik Malý, jenž patrně nesouhlasí ani s politickou linií nynějšího papeže Františka. Papež Jan Pavel II. nazval svého času Husa velkým reformátorem církve, vyzdvihl mravní bezúhonnost jeho života i osobní odvalu a prohlásil, že cítí „povinnost vyslovit hlubokou lítost nad krutou smrtí způsobenou Janu Husovi a nad následným zraněním mysli a srdce českého národa.“

Současně však dlužno mít neustále na zřeteli, že svatá církev v žádném případě nemíní Husa právně rehabilitovat a revidovat tím rozsudek kostnického tribunálu, neboť pod zorným úhlem kanonického práva byl prý kostnický soudní proces naprosto v pořádku, „po procesuální stránce nebylo zjištěno žádné pochybení soudu“, takže „na Husovi nebyl z hlediska církevního práva spáchán justiční zločin“. V dohledné době zřejmě nedojde na poněkud ironicky míněný názor autora jednoho z doslovů ke knize spisovatelky Evy Kantůrkové „Jan Hus“, jenž praví, že při pohledu na Husa z pozice moderního katolicismu, kdy papež akceptoval Luthera, jenž byl na rozdíl od betlémského kazatele skutečným heretikem v podstatných člancích katolické dogmatiky, kdy se ukazuje, že při podrobné revizi je v

Husově díle skutečných odchylek od katolického učení vlastně velice málo, by Hus mohl být katolickou církví nejenom právně rehabilitován, leč možná i blahoslaven či dokonce svatořečen, čímž by však prý „byla Husovi odňata z hlediska protestantů a evangeliků ona jediná „pocta kacířství“, která ho v dějinách proslavila“.

Dobří mužové, kteří zosobňovali rameno světské spravedlnosti, jemuž církevní otcové koncilu světili vykonání ortelu nad Husem, si při Husově exekuci počínali velice důkladně. Kat spolu s pomocníky – na Husově upálení se údajně podíleli čtyři popravčí – svlékli Husa ze šatů, za dozadu stočené ruce ho provazy uvázali k do země zaraženému kůlu a za krk jej k němu připevnili začouzeným řetězem. Pod nohy mu dali dříví promísené se slámou a postupně ho tak obložili až po bradu, slámu a dříví polili smolou a hranici zapálili. Smůla urychlila hoření, Hus zazpíval tři verše litanie, pak jej oheň zalak a on už se jen potichu modlil, umíral asi tak dlouho, než by se mohly odříkat dva, nanejvýš tři otčenáše. Když Husovo mrtvé tělo zůstalo viset u kůlu za řetěz, srazili ho biřici i s kůlem na zem, znova obložili dřevem a pálili, kosti roztloukali, i lebku rozbili kyjem na kousky. Srdce, které patrně vzdorovalo plamenům, spálili samostatně na rožni. Spálili i šaty a popel a všechny oharky vhodili do vod Rýna. Počínali si tak samozřejmě proto, aby Čechům nezůstala ani špetka popela, kterou by si mohli odvézt jako památku na Husovu mučednickou smrt.

To však nebyl jediný důvod této německé důkladnosti. Jejím dalším a, jak se zdá, klíčovým a rozhodujícím důvodem byla v té době vládnoucí nábožensko-filosofická a teologická představa, že spálení těla a vysypání popela do rýnských vod znemožní, aby Husovo tělo, rozptýlené v milionech částic popela po celé ploše atlantického oceánu, mohlo vstát při posledním soudu z mrtvých: v souladu s „věčnou a neměnnou katolickou teologickou věroukou a morálkou, o níž se nediskutuje“, je tak Husova duše stále navěky vydána všanc plamenům a mocnostem pekelným. Je příznačné, že otcové kostnického koncilu se svým příkazem o způsobu upálení Jana Husa povýšili nad boha, nad boží rozhodnutí v den posledního soudu: tak vypadá pravá křesťanská láska k bližnímu – Hus coby „arcikacíř“ přece nemohl být bližním pro dobré syny svaté matky církve! – v podání svaté, na samospasitelné víře založené, církve katolické.

Můžeme ještě dodat, že zemřel-li Jan Hus poměrně brzy, pak mistr Jeroným Pražský, kterého v Kostnici upálili o rok později, umíral smrtí mnohem pomalejší a mučivější. Ještě poté, co mu ohořely vousy a naskákaly po těle puchýře velké jak husí vejce, se u mučednického kůlu trápil po dobu, během níž by se pomalým krokem došlo ze staroměstského konce Karlova mostu na druhou stranu řeky ke kostelu panny Marie na Velkopřevorském náměstí.

Eva Kantůrková píše, že zvláště česká umělecká literatura ráda řeší otázku, která má být údajně pro příslušníky českého národa zásadní, zda se Hus měl či neměl nechat v Kostnici upálit, zda měl setrvat v rozhodném odporu proti kostnickému sněmu, či měl přijmout nabízený kompromis. Tato otázka je položena naprosto falešně. Jan Hus totiž v Kostnici žádnou volbu neměl, psychologický a morální tlak, který na něj na koncilu vyvíjel „výkvět všeho křesťanstva“, pouze předstíral, že mu nabízí volbu mezi dvěma možnostmi. Svobodná volba předpokládá, že se člověk může rozhodnout mezi dvěma možnostmi, aniž by popřel mravní identitu a integritu svojí osobnosti. A to se právě stalo Husovi, když obě řešení, která mu nabízeli nejvyšší koncilní hodnostáři, z něj činila kacíře, což bylo pro něj jakožto hluboce křesťansky věřícího člověka, jenž se musí nejvíce ze všeho na světě obávat o spásu své nesmrtelné duše, oné „jiskry boží“, oživující tělo, před pekelnou záhubou, pokud by coby kacíř odpadl od boží pravdy, božího zákona a církve Kristovy, naprosto nepřijatelné: takzvaně mírnější návrh církevních otců kostnického sněmu spočíval v tom, že by se za kacíře uznal sám a vysloužil si za to možnost dožít v zapomenutí a zatracení v nějakém odlehleém klášteře – údajně měl být internován v jakémsi klášteře ve Švédsku v oblasti polárního kruhu, kde teplota v zimě klesá k padesáti stupňům pod nulou; to Hus odmítl a raději přijal druhou alternativu – aby z něj kacíře udělal koncil a upálil jej. Hus byl přesvědčen, že před bohem jakožto nejspravedlivějším soudcem bude svou mučednickou smrtí očištěn. Ptát se tedy, zda se měl či neměl dát upálit, znamená postihovat pouze vnější stránku Husova rozhodování, rozhodování o tom, jak zemřít, zda na hranici v mukách, jež rychle pomínou, nebo v odlehlosti zaživa, kdy by sice bylo ještě po nějakou dobu zachováno na živu smrtelné tělo, tato „potrava pro červy“, leč byla by mrtva nesmrtelná duše. Vlastní smysl Husova rozhodování byl přece v něčem docela jiném: situace, v níž se Hus v Kostnici ocitl, byla koncilem nastrojena tak, že mohl „volit“ buď mezi věrností Kristu, a tedy upálením, anebo zradou na Kristovi, a tedy odvoláním všeho, co psal, učil a kázal, ačkoli byl přesvědčen, že právě to je boží pravda, která se může i musí stát východiskem mravní nápravy církve i celé společnosti. A nejen on, ale i koncilní otcové věděli, že Hus žádnou skutečnou volbu nemá, že jejich

počinání je pouhý úskok a způsob, jak ho zlomit a jak spolu s ním zlomit revoluční názory v Čechách, leč též i ve Francii, v Anglii, či v Německu, po celém tehdejší feudálním světě.

Husovo rozhodování v Kostnici nebylo volbou, betlémský kazatel hledal pouze mravní sílu, aby dostal svému velikému vzoru, Ježíši Kristu. A je zjevné, že každý, kdo si Husovu otázku klade tak, zda se měl či neměl nechat upálit, už pro sebe dospěl k rozhodnutí, že neměl. Jan Hus se však sám sebe tázal, zda to dokáže či nedokáže dát se upálit, zda nalezne odvahu k mučednické smrti na hranici, již by následoval vykupitelskou Kristovu smrt na kříži. Mučednická smrt nám Husa vzdaluje do nedosažitelnosti, vždyť dobrovolně stanout na hranici bylo i při tehdejší vnímání smrti jako brány do posmrtného života čímsi nelidským či nadlidským. Sněmovní otcové patrně s tak úžasnou Husovou odvahou a odevzdaností nepočítali. Být nadlidským však Husa donutila krutost koncilních soudců a jejich rozsudek. Když Hus hledal sílu pro mučednickou smrt, pozvolna překračoval mez lidsky možného, jeho odhodlání k bolestné a potupné smrti, na níž byl psychicky připravován rizikem celého svého boje, bylo skutkem vytržení. Dokud se však Hus mohl rozhodovat lidsky obyčejně, jen na základě tlaku události, dokud se nemusel pozdvihovat k mučednickému výkonu, jen s ním neustále počítat, bylo jeho počinání i našemu současnému chápání lidsky přirozené, přiměřené lidským možnostem, dostupné a pochopitelné.

Husitský teolog Martin Chadima zdůrazňuje, že otcové kostnického sněmu se dopustili justiční vraždy, když odsoudili Husa k mučednické smrti na kacířské hranici, neboť mnohé názory, které mu falešně a křivě připsali jako bludné, coby důkaz viklefovské hereze – například mínění, že křest, jež udělí kněz v těžkém hříchu, přestává být platný – Hus vůbec nehlásal. Když totiž chtěli v Kostnici učinit Husa kacířem, použili jednoduchou metodu: v Husově spisu „O církvi“ prostě šikovně vytrhali z kontextu různé teze a „sešroubovali“ je tak, aby zněly viklefsky – čili hereticky. Psal-li Hus například, že „kněz ve smrtelném hříchu neslouží mši svatou hodně (neboli řádně, s čistou a neposkvrněnou duší)“, pak Husovi soudci škrtnuli slovo „hodně“. A nyní si celou větu povězme znova bez onoho slova „hodně“: „Kněz ve smrtelném hříchu neslouží mši svatou“! – a hned se před námi zjeví Viklefovo kacířství v celé své kráse, respektive ohavnosti. Právě tato manipulace přivedla českého kněze k upálení na kacířské hranici.

A proto se katoličtí preláti dočkali – tehdy i dnes! – zcela po právu toho, že Jan Hus, zosobňující ve své době protest svobody svědomí proti dogmatické autoritě církve jakožto institucionální opoře vykořisťovatelského a sociálně nespravedlivého feudálního společenského řádu, vystupuje z plamenů kacířské hranice živější, než byl kdy dříve, jeho hlas zní mnohem silněji, než zazníval z kazatelny betlémské kaple a jeho myšlenky dosud promlouvají k dnešku – což je možná i důvod, proč jej církev svatá nemůže prohlásit za svatého.

Husovu smrt je vskutku možné srovnávat s vykupitelskou smrtí Kristovou. Obětoval-li se Kristus na kříži za celé lidstvo, pak Hus se na kostnické hranici obětoval za český národ.

Lze, myslím, předpokládat, že postoj spisovatelky Evy Kantůrkové k osobnosti Jana Husa formovala její politická aktivita v disidentském hnutí. Většina signatářů Charty 77 musela mít patrně obdiv k Husově mravní síle a odvaze k mučednické smrti, v opačném případě by asi z disidentských kruhů těžko mohl vzejít kult jiného Jana, totiž Jana Palacha – jehož „oběť zápalná“ je ovšem z hlediska společenského pokroku značně problematičtější než Husovo upálení na kacířské hranici.

Kniha Evy Kantůrkové však zároveň dosti kategoricky prohlašuje, že:

a) Hus se zabýval pouze otázkami morálky, zkoumal problémy nábožensko-filosofické a teologické, usiloval o mravní nápravu a povznesení církve, v žádném případě pak nebyl sociálním reformátorem či dokonce revolucionářem, usilujícím o sociálně spravedlivou společnost, jak o něm údajně tvrdila předlistopadová marxistická historiografie;

b) tudíž je nezbytné striktně oddělit Husa a husitství, sejmut z Jana Husa morální odpovědnost za politické ořesy a bouře, které doprovázely husitské revoluční hnutí, jež zvláště ve svých radikálních ideových a politických křídlech a proudech – je samozřejmě míněn především husitský Tábor – přineslo pouze „společenský rozvrat a zkázu dříve kvetoucí země“.

Literární dílo spisovatelky Kantůrkové o Janu Husovi, zvlíc více než čtyři sta stránek, je tak vlastně pouhou parafrází povzdechu, jež ve filmu Otakara Vávry „Jan Žižka“, který představuje druhý díl husitské trilogie, pronáší ústy herečky Vlasty Matulové královna Sofie Bavorská, druhá manželka krále Václava IV: „Jak to jen mohlo dojít tak daleko! Mistr Jan byl svatý muž, a taková zkáza z jeho slov!“. 16 Je zřejmé, že paní Kantůrková v podstatě charakterizuje husitské revoluční hnutí stejným způsobem jako katolický historik Radomír Malý. Morálně politická identita a integrita českého národního polistopadového společenství se tedy má zakládat na přijetí Husa jakožto krotkého, neškodného moralizátora a odmítnutí husitského revolučního hnutí, a to zvláště v radikální podobě u táboritů? Člověk

si v této souvislosti maně vzpomene na povzdech kněze Jana Želivského ve filmu „Jan Žižka“, jenž reaguje na výklad univerzitního mistra Jakoubka ze Stříbra, že „mistr Jan Hus chtěl, aby kněží a páni byli dobrými otci svých poddaných a aby poddaní poslouchali svou vrchnost“, slovy: „A za to, myslíš, že mistr Jan dal svůj život, proto ho prelátí upálili?“. A pokračuje dále: „Nejsem učený člověk, jsem jen chudý kazatel, ale varuji tě, mistře Jakoubku: takovou učeností zahubíte celý národ!“.

Disidentské ústupově obranné pojetí osobnosti Jana Husa, které si zatím udržuje ideovou hegemonii v duchovně kulturní nadstavbě české polistopadové společnosti, nemůže zabránit tomu, aby katolická církev, která si bude moci díky restituci církevního majetku, jenž jí nikdy nepatřil, koupit názory lumpenburžoazních historiků, náboženských filosofů či teologů, kteří pak budou ovlivňovat vývoj postojů masového běžného vědomí a veřejného mínění k Husově osobnosti ve směru názorů katolického historika Radomíra Malého. Postoj k osobnosti Jana Husa se v budoucím období stane zajímavým indikátorem posunů v masovém běžném vědomí a veřejném mínění české polistopadové společnosti, ukazatelem toho, zda se svatě církvi katolické daří či nedaří proces opětné rekatolizace v systému českého polistopadového mafiánského lumpenkapitalismu, v němž dominuje „postmoderní“ buržoazní konzervativně liberální sociálně a dějinně filosofická, ekonomická, politická, morální atd., atp. ideologie programově zaměřená proti novověké racionalitě a osvícenectví osmnáctého století (kdy „člověk odpadl od boha“) i procesu českého národního obrození, jež spatřuje v husitském revolučně demokratickém hnutí předobraz „impéria zla“ v prvním historickém pokusu o socialismus, jenž byl údajně „slepou uličkou“ historického vývoje lidské společnosti, kdy se „lokomotiva dějin“ vydala po „špatné koleji“.

Předlistopadová marxistická historiografie nikdy netvrdila, že Hus byl uvědomělým revolučním politickým vůdcem lidových pracujících mas, jenž na počátku patnáctého století organizoval a řídil jejich zápas za sociálně spravedlivý společenský řád, za beztřídní komunistickou společnost. Filmové zpracování Husova životního příběhu v prvním dílu husitské trilogie Otakara Vávry, v němž Hus v takové roli lidového tribuna a revolučního politického vůdce vystupuje, je uměleckou licencí, uměleckou pravdou, která nemusí být zajisté totožná s pravdou objektivní a vědeckou. Názor, že Hus se zajímal pouze o řešení problémů teologických, že usiloval jediné o mravní nápravu a povznesení církve a nikdy se nestaral o politický boj, je pak naprosto ahistorický. V Husově době nemohly být žádné jevy a procesy individuálního a společenského života, a to včetně jevů a dějů sociálně ekonomických či politických, vnímány a uvědomovány jinak než ve formě náboženských pojmů a teologických kategorií – a to právě z toho důvodu, že v na přelomu čtrnáctého a patnáctého století přece lidská společnost ještě neodpadla od boha. Oficiální učení katolické církve, které hlásali představitelé církevní hierarchie, bylo ideologickou oporou feudálního společenského řádu, a proto je jasné, že všechny útoky proti feudálnímu soukromému vlastnictví a vykořisťování musely především zahrnovat kritiku církve jakožto institucionální opory feudalismu a současně být co do ideologické formy teologickým kacířstvím, ať už šlo třeba o učené kacířství univerzitních mistrů, jež odráželo a vyjadřovalo zájmy měšťansko-šlechtické opozice, usilující pouze o reformu církve a společnosti – kupříkladu ve smyslu sekularizace církevního majetku –, k němuž se hlásil i Jan Hus. Důkazem toho, že například Husovo pojetí církve – a hlavně pak poslušnosti v církvi v její hierarchicky organizované institucionalizované podobě, v níž je papež hlavou církve a sbor kardinálů její tělo, a to za situace, kdy se tyto církevní mocenské autority noří do těžkého smrtelného hříchu – mělo svrchovaně politický obsah, je přece právě samotná Husova mučednická smrt na kacířské hranici: církevní otce kostnického sněmu vedl při vyhlášení rozsudku nad „betlémským kazatýlkem“ neomylný třídní instinkt. 17

Celá románová studie spisovatelky Evy Kantůrkové o životním příběhu Jana Husa vychází spolu se všemi v doslovu opublikovanými diskusními příspěvky zcela zjevně z pojetí husitství, jak je svého času nastínil významný český historik, univerzitní profesor Josef Pekař, a proto musíme ocitovat alespoň některé textové pasáže ze čtyřdílné Pekařovy monografie „Žižka a jeho doba“, v nichž se nejvýrazněji zračí světonázorový smysl tohoto díla: „Podobně zajisté již v prvním dílu byla věnována rozsáhlá kapitola první úsilnému studiu o vzniku táborství či vlastně o vzniku revoluce; výsledky její, že na nauku Tábora mělo největší vliv kromě učení Jakoubkova a Mikuláše z Drážďan lidové valdenství, že program Prahy, vyjádřený na konec ve čtyřech artikulech, je vlastně útěkem od Tábora, ano i ústupem od Husa, že dále na vznik a ráz násilného postupu mělo velký vliv kromě shovívavého stanoviska krále a dvora a napjetí česko-německého i zvojančení české vyšší i drobné šlechty, oblibující si od let všechny druhy násilí, jež plně se mohly vybudovat teprve v bojích revoluce, byly patřičně potvrzeny novými postřehy a svědectvím v dílech následujících. A poslední kapitola téhož prvního dílu náležela také otázce, týkající se revoluce vůbec: vyvrácení domnění Palackého o demokratickém táborství; nepopírala pokrok ve směru

demokratickém, jež přinesla rozličně doba gotická a jenž jeví se také ve snaze o náboženské vzdělání a osvícení laiků všech vrstev v jazyce národním, ale pokud jde o politickou stránku demokracie, skončila závěrem, že Tábor nebyl demokratickým ani v teorii ani v praxi. Jinak řečeno, že Lipany nebyly hrotem demokracie, nýbrž revoluční anarchie.

Dílo má mluvit za sebe samo – ale nemýlím se tuším, pravím-li, že míra jeho publicity nezávisí jen od něho, zejména jde-li o dílo rozměrné: velká produkce naší novodobé práce historické i klesající zájem o historickou četbu (je možno, že obě ty skutečnosti spolu vnitřně souvisí) způsobují, že se čte málo a že více méně obecným majetkem veřejnosti stávají se často kusé nebo zkreslené představy o obsahu a stanovisku práce autorovy, často závislé na povrchním nebo stranném referátu vlivného tisku. Proto nelitoval jsem námahy a postaral se o to, aby ve věcném rejstříku k dílu měl čtenář snadnou pomůcku, aby seznámil se s obsahem mé knihy a poznal její vědecké výsledky a pozice. A nebude na škodu, poukáži-li i zde, jakoby závěrem k celé práci či chcete-li jako v autoreferátu aspoň na to nejdůležitější, v čem pozměňuje mé studium dosavadní obraz doby a co přináší nového.

Je jisto předem, že nevyznívá v oslavu revoluce – stejně jako jí nešlo a nemohlo jíti o politickou demokracii, tak jí byla cele cizí svoboda svědomí v moderním smyslu (podobně ostatek jako reformaci protestantské), kterou v ní nalézal Palacký; vývojově neznamená pokrok k svobodnějšímu myšlení novověku, nýbrž právě naopak návrat do středověku a to návrat v hlavních svých duchovních představitelích (jako byli Jakoubek a Chelčický) naplněný cele mnišsky asketickým názorem na svět – v téže době, kdy v požárech hynuly české kláštery a mniši-pokrytci byli tábořskými cepy vyháňeni nebo zabíjeni, ovládalo většinu předních husitských myslitelů přesvědčení, že tento svět a tělo lidské jsou dílem antikrista, žalářem ohavným a vražedným, z něhož teprve smrt je radostným vysvobozením a že vše, co souvisí s radostí světskou, i pokoj a blahobyt, i věda i umění, i hra, i tanec, i hudba a veselá píseň světská i kroj jakkoli zdobný nebo kostel vysoký a nádherný a vůbec každé dílo světské „pýchy“, je léčkou ďáblou, je hříchem zavřítelným nebo nebezpečným spasení, jedinému to pravému cíli křesťanova života. Tyto nauky, přičítící se namnoze samé přirozenosti lidské, prozrazují, do jak nebezpečné důslednosti byly domyšleny výzvy Písma, jimiž v útěku od zkaženého světa soudobého měli býti sebevědomou iniciativou české reformace spasení všichni národové křesťanství. Ale v duchu středověku byly to nauky pokrokové, vychovávající a vedoucí ke svatosti, vrcholnému ideálu křesťanství; hlasatelé jejich byli a právem mohli býti přesvědčeni, že dostoupili kulturní výše, nad niž doba větší neznala. A i z hlediska naší doby máme právo tvrditi, že opravdovost a horoucnost toho úsilí o mravní přerod církve a společnosti v duchu zákona božího, jež vyznačuje všechny vůdce českého hnutí opravného (třeba nešli všichni tak daleko jako Jakoubek nebo Chelčický) a jehož nejvyšším gestem jest smrt Husova a Jeronýmova v Kostnici, jest a zůstane svědectvím velkého vzepjetí české kulturní snahy v době gotické i titulem její slávy; zůstane zároveň hlavním svědectvím české spolupráce v duchovním vývoji západoevropského světa; v jeho středu jsme se odvážili zaujmout na čas vůdčí místo. Proč právě v Čechách pokročil vývoj tak daleko a proč jsme v tom předstihli Němce, najdeš také vyloženo v mé knize v spojení s vývody o českém soupeření kulturním s německými mistry na pražské univerzitě; tu souvislost postihl dobře již Eneáš Sylvius. Ale co následovalo potom s vypuknutím ničivé tábořské vzpoury, bylo neštěstím, bylo úšklebkem revoluce, v němž imponuje jen fanatismus poblouznění a branná zuřivost a nepřemožitelnost jeho – marně v Praze konšelé a mistři univerzitní formulovali své čtyři artikuly, jež měly hnutí udržet v mezích, jež mu uložil původní ušlechtilý zápal reformní – síla revoluční psychózy, jíž propadlo hnutí, oproštěné od starých pout církevní i světské autority, zvracela vše v ironický opak od počátku. Žádalo se náruživě svobodné kázání slova božího – vskutku přibývalo hořících hranic i popravíšť, na nichž trestána svobodná kázání těch, již zavrhováni byli jako kacíři a blouznivci; bouřilo se vášnivě proti majetku a světskému panování duchovenstva – vskutku kněží se stávali skutečnými pány a vládci v městských obcích, ano i vůdci vojsk; boj nejzuřivější veden o kalich jako pravé a jedině spásné přijímání těla božího – vskutku v Táboře proniklo záhy kacířství pikartské, úctu svátostného zázraku, husitům nejdražšího, podvracející; žádalo se okázalé trestání a vymýcení všech hříchů smrtelných – a vskutku naplnila revoluce zemi na léta hříchy a zločiny zabíjení, pálení a loupeže, jako nikdy před tím v našich dějinách. A vše to bylo provázáno a jakoby oslaveno rostoucími vítězstvími nad silami cizími i domácími, jež pokusily se zmocí revoluci a vyvrcholeno zastrašením všeho sousedství i daleké ciziny – jakkoli Čech nemůže než s hrdostí vzpomínat vojenské moci a udatnosti předků, nesmí zapomenout na konečné výsledky: po patnácti letech v Basileji nedocílilo víc než čeho bylo lze dosíci po dobrém již roku 1420, země byla zpustošena, zbavena většiny památek krasoumy a dílen kulturních, ochuzena o největší díl inteligence i o možnost ji znovu vychovati, podlomena ve své neobyčejné kulturní vitalitě,

odcizena duchovnímu proudění evropskému, izolována a zmalicherněna v neplodných kněžských hádkách – aby na konec, ochuzena a zmatena i v hrdém sebevědomí národním, jež jí dalo před časy tolik duševní síly, hledala záchranu v německém protestantismu; cesta s ním šla na Bílou Horu.

To je žaloba, to je stanovisko, k němuž musí dospěti historik, který není obdivovatelem revoluce kvůli revoluci, ale který v hodnocení doby velké bouře i s její vojenskou slávou vychází od otázky, co bylo zhoubné, co prospěšné pro osud národní. A přímo tragické je poznání možnosti, že k těmto osudným koncům došlo jen nešťastnou shodou okolností, že přijatelný mít husitských Čech s křesťanstvím mohl být docílen již roku 1420 a vyražena zbraň tábořské vzpoury, jejíž metody počali zavrhovati konečně sami duchovní vůdcové Tábora tím více, čím více se nauka jejich racionalizovala a zbavovala vlivu chiliastického blouznění počátků. Proto jsem v třetím díle tomu vzrušujícímu jednání Prahy s králem Zikmundem na jaře roku 1420 a prvému hádání o čtyři artikuly v červenci potom v Praze – chvílím, kdy česky osud na staletí byl na vázkách osudu – věnoval tolik úzkostné pozornosti. Historický význam okamžiku nebyl v starších pracích pochopen a ovšem nevěnována náležitá pozornost ani skutečnosti, že dohoda rozbila se posléze nikoliv o pouhé povolení kalicha, ale o tvrzení pražských zástupců, že kalich je podobně jako křest nezbytný k spasení. O to ze slepě slovného poslušnosti Písma odvozené učení, jež znamenalo, že miliony křesťanů z posledních staletí jsou zatraceny do muk pekelných (Hus snad nikoli jen proto, že jako kněz přijímal pod obojí), nauku, na níž netrvala Praha důsledně ani tenkrát ani později, spokojujíc se s pouhým povolením kalicha, rozbil se první pokus o dohodu, aby k novému podobného významu došlo až po třinácti letech, v době, kdy již dějiny nezapomenutelného obsahu prohloubily propast mezi stranami tak hluboko, že jí bylo lze jen vnějškově, ne skutečně překlenouti. Že vina Zikmundova v užití papežské buly křížové proti kacířům a v odmítnutí kapitulace Prahy v měsíci květnu 1420 je největší, neopomenul jsem zdůraznit, ale přes to historik usilující o soud spravedlivý, nemůže nikterak dáti za pravdu vášnivým žalobám Prahy té doby, líčícím Zikmunda jako úhlavního nepřítele českého národa (paralelou k tomu jsou žaloby německé, představující krále jako náruživého milovníka svých rodných Čechů) nebo souhlasiti s míněním, že šlo tenkrát o bytí nebo nebytí českého národa, jenž prý vítězstvími revoluce byl zachráněn. Všechna křížová vojska Zikmundova dohromady nevyžádala si tolik obětí na životech a statcích v naší zemi, kolik bratrovražedné boje domácí. Hlavní je, že znepřátelení českého husitského prostředí se Zikmundem (jemuž podle nepochybné vůle rozumné většiny na obou stranách mohlo být ještě v květnu 1420 přijatelným kompromisem zabráněno) rozhodlo na víc než desetiletí o nesmiřitelné válce na život a na smrt; kdyby toho nebylo, mohlo k dohodě s církví o čtyři artikuly s pomocí Zikmundovou dojít ještě roku 1420 – tj. mohl všemu dalšímu vývoji našich dějin být dán směr, jenž by pravděpodobně byl cestou k vzrůstu, ne ke katastrofě.“¹⁸

Uvedme ještě alespoň další dva stručné kousky textu z knihy o téměř tisícovce stránek, jež jednoznačně svědčí o ideologické orientaci a politických sympatiích i antipatiích jejího autora: „Čtenář mé knihy všiml si nepochybně, s jak úzkostnou pozorností sledoval jsem ty jarní dny a týdny roku 1420, kdy bylo na vahách, přijme-li Praha Zikmunda za krále, či bude-li rebelovat proti němu, ty chvíle dramatického napětí, v nichž – jak dnes víme – byl v sázce osud Čech budoucích. A postřehl jistě, že bych byl vítal, kdyby k dohodě s králem došlo, kdyby spojenou mocí krále a husitských Čech byla přemožena (o 14 let dříve!) tábořská revoluce, byl nalezen přijatelný, třebaš chudý kompromis v otázce kalicha a obnoven mír nejen domácí, ale i mír s církví a ostáním křesťanstvem.“¹⁹ To se lze dočíst v dílu třetím a ve druhém díle knihy o Žižkovi a jeho době nalezneme souvětí: „Jedno je jisto – vzpomeneme-li nejtemnějších představ, jaké měl či má průměrný evropský čtenář novin, komunisty ovšem vyjímaje, o řádění a povaze ruského bolševismu, pochopíme nejlépe, jak asi ostatní křesťanská Evropa dívala se na české kacířství v době Žižkově a Prokopově.“²⁰

Profesor Pekař vcelku upřímně přiznává, že v ideových a politických bojích jarních měsíců roku 1420, které jeho kniha popisuje, stál plně na straně císaře Zikmunda, pohlavárů katolické církve a špiček katolického i kališnického panstva, jež z Husova programu mravní nápravy katolické církve a celé feudální společnosti zaujala pouze možnost zabrat církevní statky (která vysvítá ze slov známého Husova kázání: „Nešťastným bohatstvím, v němž církev tone, zjedovatělo a otráveno jest veškeré křesťanstvo na duši. Odkud svárové mezi papeži, preláty, biskupy a ostatními kněžími? Psi o kost se hryžou, vezmi kost a přestanou; vezměte prelátům, biskupům a ostatním kněžím peníze, bohatství, světské panování... a i svárové mezi papeži přestanou!“), neboli na straně reakčních, kontrarevolučních politických sil. Tak vypadá „nestranné a objektivní dějepisectví“ v podání buržoazních univerzitních profesorů – čili pražských univerzitních „mistrů – fistrů“, jak by asi řekli radikální táborští kněží –, kteří ve svých dílech odrážejí a vyjadřují zájmy reakční velkoburžoazní finanční oligarchie v systému výrobních vztahů

monopolního kapitalismu, a tudíž ani nezastírají, že plně stojí mezi protivníky revolučního Tábora a uvítali by jeho vojenské rozdrčení už v roce 1420. Proto se ani nelze divit, že při jiné příležitosti napsal vážený pan Pekař, že vítězství vojenských sborů panské jednoty nad táborskými a sirotčími vojsky v lipanské bitvě bylo „šťastným dnem českých dějin“, vždyť, jak jsme zvěděli z námi ocitované textové pasáže, „Lipany nebyly hrobem demokracie, nýbrž revoluční anarchie“.

Pekařovo čtyřdílné monumentální historické dílo, psané podmanivým magickým stylem, nádherným uměleckým, básnickým jazykem, jenž připomíná jazyk románů a povídek Vladislava Vančury, vycházelo postupně v letech 1929 – 1933, tedy v letech velké celosvětové hospodářské krize z nadvýroby, která zachvátila celý systém monopolního kapitalismu, čímž i v imperialistickém Československu vznikla objektivní revoluční situace – z níž ovšem, jak ukázal politický vývoj v tehdejší Německu, mohlo být i kontrarevoluční východisko v nastolení státně teroristického, fašistického režimu –, bylo svým svetonázorovým smyslem a cílem, třídně politickým obsahem a ideologickou orientací jednoznačně zaměřeno na tehdejší současnost. Svetonázorová kategoriální optika konzervativního pojetí dějin, které učí, že každá revoluce údajně vždycky zrodí horší politický režim, než byl ten, proti němuž byla původně zaměřena, měla varovat příslušníky dělnické třídy i všech dalších pracujících mas na příkladě „tragických a katastrofálních důsledků“, jež prý přinesla husitská revoluce, aby se nebouřili, nerebelovali proti „lidské přirozenosti odpovídajícímu společenskému řádu“, založenému na soukromém vlastnictví výrobních prostředků, nerozvíjeli revoluční politický třídní boj, nepokoušeli se svrhnout ekonomickou a politickou moc monopolní velkoburžoazie a nastolit diktaturu proletariátu, ale naopak v něm ustali a spolehli se pouze na drobné ústupky, získané od buržoazie postupnými reformami.

V tom měla být historie učitelkou života, „objektivní a nestranný“, na „výslechu svědků“ založený popis historického vývoje husitského revolučně demokratického hnutí se měl pro československé dělníky stát návodem k „správnému a národně, vlastenecky uvědomělému, konstruktivnímu a státotvornému“ politickému jednání. Proto vážený univerzitní profesor píše, že požár husitské revoluce jenž byl vznícen „horečkou doby“, fanatismem potulných kazatelů, hlásajících „blouznivé a šílené chiliastické vize“, schvátit všechno krásné, dobré a zdravé, z kvetoucí české země vytvořil pustinu, takže „po patnáctiletém zuření revoluce se ukázalo, že zisky, jichž bylo dosaženo, byly zapláceny strašlivě: země byla plna trosek všeho toho, co bylo dříve titulem její slávy, vydrancovaná a zchuzená, a co je nejbolestnější, zbavená toho imponujícího počtu inteligence, s nímž minulá generace vstoupila v zápas za osvobození a proslavení svého národa. Největší a nejlepší část toho byla strávena, vyčerpána, zničena revolucí a to v situaci, jež takřka vylučovala možnost nápravy nebo náhrady: kulturní ochuzení a zjalování českého prostředí, zbaveného de facto myšlenkového ohniska univerzity, která byla hlavním semeništem pokroků minulých, a odervaného od obrodného duchovního společenství románského jihu a západu, bylo konečným facitem podivuhodného vzepětí české odvahy.“²¹ Historik Josef Pekař je v tomto místě poněkud ahistorický, neboť zapomíná na jednu drobnou okolnost: „jednou provždy daný, věčný a neměnný, lidské přirozenosti odpovídající společenský řád“ pro univerzitního profesora, jenž se narodil v devatenáctém století a větší díl své tvůrčí historiografické aktivity vykonal ve století dvacátém, tedy řád buržoazní epochy a kapitalistického systému, se zrodil z velké francouzské buržoazně demokratické revoluce, z ideálů volnosti, rovnosti a bratrství, racionalismu, osvícenectví a jimi inspirovaného hnutí českého národního obrození, které byly východiskem i Pekařova světového názoru a jeho dějepisické metody, tedy tento společenský řád, založený na kapitalistickém soukromém vlastnictví, se zrodil z revoluce proti feudálnímu společenskému řádu, jenž jako „jednou provždy od boha daný, věčný a neměnný“ připadal „jeho milosti císařské“ Zikmundovi, církevním prelátům i českému panstvu, kterým vážený pan Pekař tak stranil v politickém zápase odehrávajícím se v jarních měsících roku 1420 – a husitství, husitské revolučně demokratické hnutí bylo jedním z prvních historických pokusů o tuto protifeudální revoluci.

Není těžké pochopit, že vážený pan univerzitní profesor Pekař cítil hlubokou nelásku vůči mezinárodnímu revolučnímu dělnickému a komunistickému hnutí, že ve svém srdci choval upřímnou nenávisť vůči novému socialistickému společenskému zřízení, které se velmi složitě a komplikovaně, doprovázeno těžkými objektivními a subjektivními chybami, ale přece jenom přes všechny nedostatky tehdy grandiózním způsobem rodilo v Sovětském svazu, a proto nazývá husity „bolševiky patnáctého století“. I zde však mohl být pan univerzitní profesor historicky přesnější a konkrétnější: „bolševikem patnáctého století“ by snad, s přivřením obou očí, mohl být radikální táborský kněz Petr Kániš“, jak jej vykresluje Alois Jirásek v románu „Proti všem“, označovat však za „bolševiky patnáctého století“ Jana Žižku či dokonce Prokopa Holého, kteří byli názorově i politicky představiteli měšťansko-šlechtické

opozice (což platí zvláště u Prokopa Holého), je prostě směšné a dokládá pouze to, že vážený pan Pekař neměl nejmenší ponětí o ruském bolševismu, ani nerozuměl rozdílům mezi různými názorovými a politickým křídly husitského hnutí, které měly třídně sociální základ a podstatu, nedovedl rozlišit počáteční a současně vrcholnou vývojovou etapu husitského revolučního hnutí, kdy na Táboře vládla venkovská a městská chudina, od etapy následující, kdy se i na Táboře ujali vlády představitelé měšťansko-šlechtické opozice v čele s Žižkou – šlo o radikálnější, levicovější křídlo měšťanské a šlechtické opozice, než bylo to, které vládlo v husitské Praze – a selské, plebejské sociálně ekonomické vrstvy ztratily úlohu hegemonu husitského revolučního hnutí, zůstaly však až do lipanské porážky tábořských a sirotčích vojsk jeho hybnou silou. 22

Abychom však Pekařovy názory pouze nekritizovali: i my musíme objektivně uznat, že i když profesor Pekař politicky straní císaři Zikmundovi, přesto dokáže přiznat, že právě Zikmund nesl největší díl politické odpovědnosti za neúspěch jednání se zástupci pražských měst, což je beze sporu projevem snahy o vědeckou poctivost. Ovšem i tento po věcné stránce zajisté správný názor se mí zdá být poněkud ahistorický, jelikož se lze oprávněně domnívat, že v jarních měsících roku 1420 ovládala Zikmundovo myšlení a jednání satanská panská pýcha, která si ani na okamžik nepomyslela, že by křížáckou výpravu, v jejímž čele se císař Zikmund chystal vtrhnout do Čech, mohla stihnout porážka. Zikmund byl naopak určitě přesvědčen, že české husitské a viklefské kacíře se podaří velmi rychle a lehce vojensky rozdrtit, jako se v první polovině třináctého století povedlo zničit a vyhubit albigenské (neboli sektu katarů) ve Francii, a proto hovořil při jednání s Pražany tak arogantně, z pozice síly, před kterou musí všichni padnout na kolena a vzdát se na milost a nemilost.

Chystanou křížáckou výpravu si Zikmund nechal posvětit bullou od papeže, kterou slavnostně vyhlásil v březnu 1420. Papežská bulla volala do boje veškeré křesťanstvo „k vykořenění husitů, viklefstů a jiných kacířů“. 23 Křížácké hordy však v českých městech a na vesnicích vraždily veškeré obyvatelstvo bez rozdílu, pobíjely všechny lidi, kteří mluvili česky, ať se hlásili ke kalichu, nebo zůstali katolíky – všemohoucí, vševědoucí a nanejvýš spravedlivý bůh přece sám na věčnosti oddělí věrné syny a dcery matky církve od kacířů: zajímavé a pozoruhodné ovšem je, že svatý otec vůbec nepomyslel na to, že by bůh mohl na věčnosti oddělit „zrno od plev“ zcela opačně, než zamýšlí bulla. Zmíněná papežská bulla si tak objektivně kladla za cíl vyhubení celého českého národa. A dlužno mít na zřeteli, že tato bulla stále platí – vzpomeňme na dogma o papežské neomylnosti! – a díky ní lze například vysvětlit, proč v období po bitvě na Bílé Hoře a během třicetileté války tak klesl počet obyvatel českých zemí, ačkoliv se na vlastním území Čech a Moravy neodehrálo příliš mnoho krvavých válečných střetnutí: ono tak drastické snížení počtu českého obyvatelstva způsobilo řádění katolické soldatesky, která uskutečňovala „ohnem a mečem“ rekatolizaci „českých kacířů“ a naplňovala tak skutky slova bully a plán křížácké výpravy z března roku 1420, neboť se jí už na rozdíl od epochy husitských válek a spanilých jízd žádná vojenská síla nestavěla na odpor. Když Jan Žižka hovoří ústy Zdeňka Štěpánka ve stejnojmenném filmu o tom, že „Zikmund porušil slib a vydal v Kostnici Husa na smrt jako nejhorší nepřítel českého národa“, pak tuto charakteristiku „nejhorších nepřátel českého národa“ musíme vztáhnout i na pohlavry římskokatolické církve.

Praví-li pak vážený univerzitní profesor v textové pasáži, kterou jsme ocitovali, že „nelze souhlasit s míněním, že šlo tenkrát“ (neboli v průběhu do Čech vyslaných křížových výprav k „vyplenění husitského kacířství“) „o bytí nebo nebytí českého národa, jenž prý vítězstvími revoluce byl zachráněn“, pak prostě zcela záměrně nehovoří pravdu. A praví-li profesor Pekař dále, že „všechna křížová vojska Zikmundova dohromady nevyžádala si tolik obětí na životech a statcích v naší zemi, kolik bratrovražedné boje domácí“, je nezbytné si uvědomit, že v husitských válkách šlo o politický a vojenský zápas – válka byla i ve středověké „době gotické“ pokračováním politiky násilnými prostředky! – mezi kontrarevolučním terorem křížáckých hord a sil domácí katolické a šlechtické feudální reakce na jedné straně a revolučním terorem husitských bojovníků za „boží pravdu“ a „boží zákon“ na straně druhé, o zápas na život a na smrt, v němž spravedlivou válku vedli právě „boží bojovníci“, kteří byli nuceni, aby uchovali existenci českého národa a zachránili ho před vyvražděním, bez milosti hubit „nepřátele Kristovy a království božeho“, které ve formě literárního uměleckého obrazu souhrnně ztělesňuje a zosobňuje louňovický probošt z románu a filmu „Proti všem“. A to, že kontrarevoluční (bílý) teror byl i za husitských válek mnohem krutější a krvavější než teror revoluční, názorně dokládá jednání lipanských vítězů se zajatými tábority. Oběti vojsk domácí panské jednoty nutno za husitských válek připočítávat k obětem řádění cizáckých křížáckých hord.

Husitské války dokládají, že spravedlivé války revolučních třídně sociálních a politických sil v sobě sjednocují teror a „ctnost“, jak o tom o více než třista padesát let později bude hovořit velký francouzský revolucionář Maximilián Robespierre: „teror bez „ctnosti“ (neboli bez mravní ideje, sloužící dějinnotvornému pokroku) je nesmyslným vražděním, „ctnost“ bez teroru je reálně prakticky a politicky bezmocná. Byla to právě vojska domácí panské jednoty a zahraniční křížácké soldatesky, jimž ona „ctnost“ chyběla, a proto zkrachovalo pět křížáckých výprav a i u Lipan se vojskům panské jednoty podařilo zvítězit pouze taktickou válečnou lstí. Z toho důvodu nelze lipanskou bitvu pokládat za „šťastný den českých národních dějin“, leč naopak za celospolečenskou národní tragédii, což dokládá skutečnost, že přibližně za padesát let po Lipanech dochází k upevnění feudálních výrobních vztahů přeměnou poddanství na nevolnictví, díky čemuž ztratila nakonec i kompaktnost, jež z husitského programu vyjádřeného ve čtyřech pražských artikulech zachovávala pouze kalich, jakýkoli smysl, takže se katolická strana mohla domáhat jejich zrušení a kališnická strana je ve druhé polovině šestnáctého století vůbec nehájila, jak se o tom ostatně zmiňuje i Pekařova kniha.

Ocitujme ještě jednu krátkou textovou pasáž ze třetího dílu Pekařovy knihy, v níž vážený pan profesor hořekuje nad „táborskými metodami, jež naplnily křesťanstvo úžasem a hněvem“: „Jakou měl zásluhu Tábor o hmotné zrušení, ochuzení, zloupění země (na něž slyšíme tolik nářků u vrstevníků i potomků), netřeba doličovat širě – tu jde sic o škody, s nimiž ve středověku i dlouho později byla spojena každá válka domácí a z nichž země bohatá jako Čechy byla by se restaurovala snáze a rychleji, kdyby revoluce nebyla ve svém ničitelském díle pracovala tak dlouho, tak záměrně a nelitostně. Z těch škod byly mnohé nenapravitelné, z těch ztrát mnohé nenahraditelné: to platí o skoro úplném zničení množství klášterů, v nichž v nejednom přece měla vědecká i literární činnost české tradiční útočiště, o vypálení nebo rozchvácení četných knihoven, o zničení bezpočtu uměleckých děl od nádherných staveb kostelních či klášterních až k výzdobě nebo pokladnicím chrámů a měst.“²⁴

V těchto stručných textových pasážích jsme alespoň dvakrát narazili na místa, kde se hovoří o tom, že husité, míněni jsou samozřejmě především radikální husité táborští, „ničili kulturní a historické památky“. Položme si však otázku: copak mohli kupříkladu sedláci, kteří museli v oné době robotovat na stavbě nějakého kostela či kláštera, pokládat tyto stavby za nějakou „kulturně historickou památku“, a nikoli pouze za „marnivou a hříšnou světskou nádheru“? Což mohli lidé, kteří se za celý život pořádně nenajedli, spatřovat v kláštorech nějaká střediska vzdělanosti, když viděli, že mniši, kteří v nich přebývají, představují spíše „peleš lotrovskou“, jež se věnuje pouze hříšnému a rozmařilému životu, který je hanbou církve Kristovy, neboť nic nedělají, starajíce se jedině o to, aby si nacpali svůj břich chutným jídlem, které zalijí dobrým truňkem, což mohli v této souvislosti nevzpomenout na slova Písma: „Kdo nepracuje, ať nejí!“? Což mohli chudí a vykořisťovaní, jejichž životním údělem byla těžká a vysilující dřina, spatřovat v kostelích něco jiného než symboly feudálního vykořisťování a sociálně ekonomického útlatku, když z vlastní zkušenosti věděli, že kněží z nich ždímají a vysávají peníze od kolébky až do hrobu za církevní úkony a jsou je schopni připravit o poslední peníz? Ne náhodou se mistr Jan Hus zmiňuje v jednom ze svých kázání o tom, že i lupič se dokáže slitovat nad chudou stařenkou, když by ji měl připravit o poslední haléř, avšak kněz – „sluha boží“, ten se neustrne a nestydí se vymámit od ní i ten příslovečný poslední haléř třeba za poslední pomazání udělené jejímu umírajícímu manželovi. A jak ukazuje například zákon o restituci církevního majetku, jenž církvi nikdy nepatřil, ona satanská, ďábelská chtivost po majetku a světské politické moci neopustila pohlaváry svaté matky katolické církve až do dneška, přičemž osoba současného papeže Františka na papežském stolci je pouhým fíkovým listem, chabě onu chtivost zakrývajícím; na stolec svatého Petra byl papež František ostatně dosazen ze zcela jiného důvodu, než aby hájil chudobu a skromnost původní křesťanské církve: církevní preláti jej zvolili papežem proto, aby bylo možné eliminovat ideový a morálně politický vliv levicových politických režimů ve Venezuele, Bolívii a dalších státech Latinské Ameriky.

V textových pasážích, které jsme citovali z knihy o „duchu doby gotické“, jenž údajně rozhodujícím způsobem formoval osobnost trocnovského zemanu Jana Žižky, bychom mohli každou větu podrobit rozsáhlému teoretickému rozboru, práce taková by však měla jen stěží nějaký smysl. Proto vzpomeneme již pouze ono místo, v němž se Josef Pekař zaměřuje na podle jeho mínění „konečné výsledky husitské revoluce“, i když jako každý Čech a vlastenec zároveň „vzpomíná s hrdostí vojenské moci a udatnosti předků“: „po patnácti létech v Basileji nedocílilo víc než čeho bylo lze dosíci po dobrém již roku 1420, země byla zpusťována, zbravena většiny památek krasoumy a dílen kulturních, ochuzena o největší díl inteligence i o možnost ji znovu vychovati, podlomena ve své neobyčejné kulturní vitalitě, odcizena duchovnímu proudění evropskému, izolována a zmalicherněna v neplodných kněžských hádkách – aby na

konec, ochuzena a zmatena i v hrdém sebevědomí národním, jež jí dalo před časy tolik duševní síly, hledala záchranu v německém protestantismu; cesta s ním šla na Bílou Horu.“ Což prý je žaloba a stanovisko, „k němuž musí dospět historik, který není obdivovatelem revoluce kvůli revoluci, ale který v hodnocení doby velké bouře i s její vojenskou slávou vychází od otázky, co bylo zhojné, co prospěšné pro osud národní.“

V polistopadovém období jsem četl několik článků, v nichž se autoři snažili přesvědčit čtenáře, že vítězství vojsk katolické strany v bitvě na Bílé Hoře vlastně zachránilo český národ před poněmčením, čili, máme-li zopakovat slova historika Josefa Pekaře, před „rozplynutím v moři německého protestantismu“. Jakoby ono poněmčení českého národa, díky němuž se udržela čeština pouze mezi selským obyvatelstvem na vesnicích a chudinou ve městech, takže první generace českých národních buditelů a obrozenců musely začít spisovný český jazyk znovu od základů pracně vytvářet, nebylo právě dílem bělohorské porážky vojsk českých stavů a následného procesu rekatolizace, v němž se útlak sociálně ekonomický a politický spojil s útlakem národnostním a duchovně kulturním, důsledkem epochy druhého nevolnictví a „doby temna“! Pekařovo historiografické dílo vnuká přes všechny výhrady, které lze k němu mít, úctu, jelikož je nesporné, že Josef Pekař dokonale ovládal řemeslo dějepiscovo – o tom, že historik Pekař byl „vědec s duší básníka“, jak kdesi píše Eva Kantůrková, jsme se již zmínili –, a proto raději nebudeme tento svým myšlenkovým obsahem v předešlém odstavci nastíněný zcela groteskní názor, k němuž ve vývojové tendenci směřoval vážený pan univerzitní profesor, když údajně zvažoval, co bylo v českých dějinách „zhojné a co prospěšné pro osud národní“, brát vážně, abychom onu úctu úplně neztratili.

Filosofické pojetí českých národních dějin, které se knihou spisovatelky Evy Kantůrkové snaží postavit do světonázorového protikladu Husa a husitské revoluční hnutí – zcela ve smyslu Pekařových výkladů, podle nichž „i z hlediska naší doby máme právo tvrdit, že opravdovost a horoucnost úsilí o mravní přerod církve a společnosti v duchu zákona božího, jež vyznačuje všechny vůdce českého hnutí opravného (třeba nešli všichni tak daleko jako Jakoubek nebo Chelčický) a jehož nejvyšším gestem jest smrt Husova a Jeronýmova v Kostnici, jest a zůstane svědectvím velkého vzepětí české kulturní snahy v době gotické i titulem její slávy; zůstane zároveň hlavním svědectvím české spolupráce v duchovním vývoji západoevropského světa; v jeho středu jsme se odvážili zaujmout na čas vůdčí místo.... Ale co následovalo potom s vypuknutím ničivé tábořské vzpoury, bylo neštěstím, bylo úšklebkem revoluce, v němž imponuje jen fanatismus poblouznění a branná zuřivost a nepřemožitelnost jeho“ – se stalo ideově teoretickým východiskem nového třídního filmového zpracování životního příběhu Husova, jehož režie se ujal Jiří Svoboda, jenž stál v určitém krátkém období po roce 1990 v čele KSČM.

Nebudu si hrát na odborníka na filmové umění. Ze zcela laického hlediska mohu říci, že nový film o Janu Husovi má velice dobré herecké obsazení, ať už se jedná o hlavního hrdinu, postavu krále Václava čtvrtého, jeho druhé manželky Sofie bavorské, císaře Zikmunda, Husova nejdříve přítele a později nejhoršího nepřítele Štěpána z Pálče, atd., atp., které tudíž snese srovnání s hereckým obsazením filmu Vávrova. Domnívám se, že kladům filmu náleží kupříkladu to, že postava Štěpána z Pálče je hlouběji a plastičtěji propracována, než tomu bylo ve Vávrově zpracování.

Z hlediska souladu s objektivní historickou pravdou bych měl vůči Svobodovu zpracování jen jednu jedinou drobnou výhradu: mám na mysli onu jakousi jemně naznačenou a samozřejmě pouze platonickou „love story“ mezi Husem a královnou Sofií bavorskou, kterou hraje velice půvabná a okouzující mladá dáma. V této vedlejší dějové linii se Jiří Svoboda nechal ovlivnit, jak se mi alespoň zdá, kvůli „ozvláštňení děje“ americkými filmovými škváry, jejichž fabulační dějová schémata se ovšem pro tento případ naprosto nehodí. Jakási „love story“ mezi Husem a manželkou krále Václava čtvrtého je v podmínkách středověké společnosti s jejími obrovskými a pro nás i naši dobu nepředstavitelnými stavovskými rozdíly a protiklady naprostý ahistorický nesmysl. V tomto ohledu se Vávrovo zpracování Husova životního příběhu daleko více blíží historické pravdě. A to již z toho důvodu, že ona „krásná Sofi“, jak ji ve Svobodově filmu nazývá herec Vladimír Javorský v úloze krále Václava IV., nebyla zdaleka tak mladá, jako ona, jak znovu opakují, velice půvabná a okouzující mladá dáma, která ji v tomto filmu ztvárňuje – a již jsem před tím viděl v několika nedělních televizních pohádkách v rolích princezen. Byla jenom o šest let mladší než Hus, jenž se narodil roku 1370, „drahá a krásná Sofi“ se tedy narodila roku 1376, Husovi tudíž bylo v roce 1415 čtyřicet pět let a královně Sofii bavorské třicet devět roků: tělesným zjevem krásné, zralé ženy ve středním věku ji tedy lépe ztvárňuje Vlasta Matulová ve Vávrově filmu.

Jakákoliv „love story“ mezi Husem a manželkou krále Václava čtvrtého, královnou Sofií bavorskou, je absurdní a ahistorický nesmysl už z toho důvodu, že královna Sofie byla hluboce, čistě a vroucně křesťansky zbožná, a proto k ní reálný historický Jan Hus určitě cítil pouze a jedině hlubokou úctu jako ke křesťanské světici a nikdy by se ani v myšlenkách k ní neodvážil chovat nějak jinak. Jsem přesvědčen, že vzájemný vztah mezi reálným historickým Husem a reálnou historickou Sofií bavorskou byl přesně takovým vztahem vzájemné úcty bez jakýchkoli postranních myšlenek, jak ho rozehrávají Zdeněk Štěpánek coby Jan Hus a Vlasta Matulová coby královna Sofie bavorská ve filmovém zpracování pod režii Otakara Vávry.

Zcela jiný způsob života než „krásná andělská Sofi“ však vedla Barbora Celjská, druhá manželka „jeho milosti císařské“ Zikmunda Lucemburského. To byla dáma, která byla především výrazně mladší: uvádí se, že se narodila někdy v roce 1392, takže byla asi o dvaadvacet let mladší než a Hus a o čtyřiaadvacet let mladší než její stárnoucí císařský choť, jenž přišel na světlo světa roku 1368; vážené paní Barboře, kterou tehdejší kronikáři líčili jako atraktivní, štíhlou krasavici s bělostnou pletí a velkým osobním kouzlem, bylo tedy v roce 1415 třiaadvacet let. Hlavně se ovšem o ní traduje, že „krásná paní Barbora“ velice aktivně nasazovala svému císařskému manželkovi parohy, jak jen mohla, takže její zálety, jimž císař Zikmund, který měl zase slabost pro krásné pohlaví, také nezůstával nic dlužen, byly patrně vítaným tématem pro klepy na všech evropských panovnických dvorech. Zároveň dlužno podotknout, že si při aktivitě, jež zvláště mladým dámám velice prospívá k utužení tělesného zdraví, prý počínala velice demokraticky, nečiníc nižádných věkových, ani třídně sociálních a stavovských rozdílů: jejím ložem prošli mužové zralí i jinoší sotva plnoletí, světšší a církevní feudální magnáti i muži prostého původu. 25 Tak tedy mezi touto půvabnou a okouzlující dámou z nejlepší společnosti a mistrem Janem Husem by mohla vzniknout „love story“ v plném smyslu toho slova. Obávám se však, že ohnivý betlémský kazatel, jenž chtěl mravně povznést církev i celou středověkou feudální společnost, by se asi do dámy takového typu patrně nezamíloval a vážená paní Barbora by českého univerzitního mistra zřejmě pokládala za příliš nudného patrona.

Katolický historik Radomír Malý, jenž zasypal tolika rozhořčenými slovy krále Václava čtvrtého, se ani jediným slovem nezmiňuje o jeho povedeném bratříčkovi Zikmundovi, i když je známo, že Zikmund se aktivně podílel na dvojnásobném uvěznění Václavově českou šlechtou, stál zřejmě za pokusem o jeho otrávení, hrozil svému staršímu bratru křížáckou výpravou a kromě toho na svoji cestě za tituly římského krále a německého císaře neváhal odklidit všechny další příbuzné ve své rodině, kteří by mohli jeho plánům překážet. Vážený pan Malý by ale, jak se lze domnívat, namítl, že tyto skutky vykonal Zikmund Lucemburský s chvályhodnými a bohubíbymi úmysly, pro větší slávu boží i církve svaté a rozmožení říše římské, a proto na nich neshledává žádného hříchu. I světonázorová funkce Svobodova filmového zpracování životních osudů Husových spočívá v omlouvání a obhajobě počínání jeho milosti císařské Zikmunda Lucemburského v průběhu jednání kostnického koncilu. A tak není divu, že se do děje Svobodova filmu „nevešla“ známá scéna, která ve Vávrově filmovém příběhu o Husovi samozřejmě nechybí a zmínku o ní nalezneme i v knize spisovatelky Kantůrkové, kdy čeští páni Jan z Chlumu a Václav z Dubé, kteří doprovázeli Jana Husa na cestě do Kostnice, náhodou zaslechnou promluvu císaře Zikmunda ke kardinálům, co vyslyšali Husa: „I kdyby slíbil odvolat, nevěřte mu. Kdyby se vrátil do Čech, vzbouří celé království. Známe je. Bud' upálit, nebo žalář nadosmrti.“ Na to pak reaguje pan Václav z Dubé: „Slyšels? Místo, aby se ho zastal! Pěkný dědic české koruny!“ A pan Jan z Chlumu pronáší slova, která si zaslouží, aby navěky vešla do českých národních dějin: „Šelma ryšavá, těchhle slov bude litovat! Nikdy mu je nezapomeneme!“²⁶

Pokusme se ukázat, že jeho milost císařská byl šelmou nejenom ryšavou, leč též i, abychom neužívali příliš hrubých výrazů, poněkud politicky krátkozrakou. Na samém počátku nemůžeme pominout způsob, jímž Karel Marx strhl masku z osobnosti krále Zikmunda, když o něm napsal: „Tento politování hodný parazit, darmožrout, loudil, hýřil, opilec, šašek, zbabělec a kejklíř vydal Husa biskupu... na hrad Gottlieben, kde jej velel nemilosrdně přikovat ve vězení“. Marx neustále užíval pro Zikmunda označení „Lumpacius“, „Lumpacius vagabundus Sigismundus“. Tato kusá poznámka naznačuje, jak Marx vysoce oceňoval revoluční pokrokovou úlohu husitství.²⁷

Především ale uveďme „kádrový posudek“, jež dali otcové kostnického sněmu papeži Janu XXIII. poté, co jej sesadili z Petrova stolce a uvrhli do vězení, načež ve třiaadvaceti člancích přednesli „velmi ohavné zločiny“, jichž se měl dopouštět: „totiž že ten pan Jan byl a je utlačovatel chudých, pronásledovatel spravedlnosti, pilíř ničemů, sloup svatokupců, milovník tělesnosti, sedlina neřesti, daleký ctnosti, vyhýbající se veřejným konzistoriím a zcela oddaný spánku a jiným tělesným žádostem, úplný

opak života a mravů Kristových, zrcadlo hanby a vtipný vynálezce všech špatností, do té míry a natolik církev Kristovu pohoršující, že je mezi Kristovými věřícími, kteří poznají jeho život a mravy, obecně nazýván vtěleným ďáblem. Dále, že se ten pan papež Jan XXIII. dopouštěl smilstva s manželkou svého bratra a s posvěcenými jeptiškami, prznil panny, cizoložil s vdanými ženami a napáchal jiná provinění nezdrženlivostí, pro která sestoupil hněv Boží na syny nedověrné. Také že byl nádoba všech hříchů, zapletený do vražd, travičství a jiných těžkých zločinů, svatokupec, tvrdošijný kacíf a církvi Kristově dělal zřejmou ostudu. Dále že ten pan papež Jan XXIII. velmi často před různými preláty a jinými čestnými a řádnými muži tvrdošijně podle rady ďáblův říkal, tvrdil, hlásal a dokazoval, že není života věčného ani jiného po tomto životě, ba dokonce tvrdil a zatvrzele věřil, že lidská duše s lidským tělem umírá a hyne jako nemá zvířata, a prohlašoval proti článku o zmrtvýchvstání, kdo je jednou mrtev, že naprosto nevstane ani v poslední den.“²⁸

Je zjevné, že svatí mužové koncilu svého „bratra v Kristu“ hrubě pomluvili, když muži tak nevdělanému, primitivnímu a hlavně pověřivému, jak o něm vyprávějí dobové zvěsti, kterým byl Baltazar Cosa, což bylo občanské jméno papeže Jana XXIII. v době, kdy se aktivně věnoval svému původnímu, veskrze počestnému a ctihodnému zaměstnání námořního piráta a lupiče, připsali tak moderní, rozumný a osvícený názor na katolickou nauku o zmrtvýchvstání a posmrtném životě. Ještě zjevnější však je, že líbeznou charakteristiku, jíž se dostalo Janovi XXIII., by bylo zajisté možné, jak jsem hluboce přesvědčen, dát komukoliv ze shromážděného „výkvětu všeho křesťanstva“, který se tehdy v Kostnici sešel. Proto Zikmund lze, když ve Svobodově filmu ústy herce Michala Dlouhého prohlašuje, že nemůže dopustit, aby se mu do Kostnice seznání kardinálové rozutekli, neboť by nebylo možné vyřešit církevní schizma a napravit církev „v hlavě i v údech“: takový „výkvět křesťanstva“ mohl Zikmund klidně rozehnat, nepohodlné církevní preláty sesadit z jejich úřadů a hodností, přičemž na každou kardinálskou či arcibiskupskou hodnost by měl alespoň deset kandidátů, z nichž každý by určitě svoji kandidaturu podepřel hezkou sumičkou zlatých florénů, takže by si syn císaře Karla IV., blahé paměti, zajistil vydatný zdroj příjmů do císařské pokladnice a nemusel by zastavovat říšské korunovační klenoty. V první polovině čtrnáctého století hájil německý císař Ludvík Bavorský anglického učenice Williama Occama proti papeži, o něco později chránil anglický parlament Johna Viklefa, v první polovině šestnáctého století pak anglický král Jindřich osmý srazil hřebínek katolickým prelátům a stará dobrá Anglie se z toho také nezhroutila. A kdyby Zikmund toho přece jenom nemohl učinit, mohl by alespoň – ať už jakýmkoli způsobem – dostat Husa z koncilního vězení, a to i třeba proti jeho vůli, čímž by v samotném zárodku ulomil hrot husitské revoluci a též by si po smrti Václavově zajistil jako právoplatný dědic královský trůn v Čechách, proti čemuž by mohli mít námitky snad jen radikální táborští kněží hlásající víze o „příchodu království božího“, v němž už nebude žádných císařů a králů, pánů a poddaných, jejichž kázání by však již asi nenalézalo takového ohlasu, jak by chtěli.

Zde, v tomto konkrétním historickém okamžiku, na kostnickém koncilu a ne až na jaře roku 1420 mohl Zikmund „všemu dalšímu vývoji našich dějin dát směr“, jenž by „pravděpodobně byl cestou vzhůru, k odvrácení katastrofy revoluce husitské“, jak o tom hovořil univerzitní profesor Pekař, jehož musíme i v tomto bodě popravit. Jeho milost císařská, císař a král Zikmund, se ovšem i zde stejně jako na jaře roku 1420 projevil nejenom jako „šelma ryšavá“, leč i též – s prominutím – hlavně převelice blbá. A stejně jako na jaře roku 1420 byla politická krátkozrakost a slepota Zikmundova způsobena jeho satanskou panskou pýchou a mocenskou arogancí. ²⁹

Odkazy na citovanou literaturu, poznámky

1) Viz Malý, R.: Jan Hus objektivně a bez příkras, což je článek, který lze nalézt na internetovém portálu „Te Deum“.

2) Viz tamtéž.

3) Viz tamtéž.

4) K tomu viz Palacký, F.: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě; Nakladatelství B. Kočího, Praha 1921, str. 496. Viz též Kantůrková, E.: Jan Hus (Příspěvek k národní identitě); Nakladatelství Ideál, Praha 2008, str. 242-245.

5) Viz Malý, R.: citovaná práce, tamtéž.

6) Viz tamtéž. Okrajová poznámka: Vážený pan Malý má vlastně do jisté míry pravdu. Proč by svatě církvi katolické mělo vadit, že svatý Jan Nepomucký nikdy neexistoval a nemohl být mučedníkem zpovědního tajemství, když jí nevadí, že není žádný bůh ani ďábel, a to ani ve třech nebo kupříkladu v šedesáti osmi osobách a žádný Kristus coby syn boží nikdy nevstal z mrtvých...

7) Uvádím podle Mečkovský, R.: *Katolická církev a moderní bádání o Janu Husovi*, str. 17, což je stať, kterou lze ve formátu PDF nalézt na internetové adrese www.sacrum.cz – webovém serveru Ústavu religionistiky při Filosofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

8) Viz tamtéž.

9) Viz Kantůrková, E.: *Jan Hus...*, str. 423-424. Svůj příspěvek ke „sporu o Jana Husa“ takto formuloval František Kautman, český literární historik a spisovatel, signatář Charty 77, v doslovu pod názvem „Kniha psaná se zaujetím“ – viz tamtéž, str. 421-426: tento doslov zahrnuje příspěvky do diskuse o knize spisovatelky Kantůrkové o Husovi, jež svého času probíhala mezi signatáři Charty. Okrajová poznámka: o některých důvodech pro Husovu právní rehabilitaci a revizi kostnického soudního procesu i myšlenke svatořečení Jana Husa viz Mečkovský, R.: citovaná práce, str. 2-16.

10) Viz Kantůrková, E.: *Jan Hus...*, str. 53-68 a str. 410-411. Okrajová poznámka: myšlenka o druhém příchodu Kristově, tělesném zmrtvýchvstání a posledním božím soudu náleží ke svetonázorovému jádru křesťanského „projektu spásy“. V Husově době i po několik dalších století existovaly a byly myslitelné pouze církevní pohřby do země. Ve dvacátém století se však začalo rozvíjet pohřbívání žehem, jež biblickou nauku o „vzkříšení těl“ poněkud problematizuje, a tak se nelze divit, že v jedné humoresce Jaroslava Haška praví jedna z postav, že až dle Písma svatého nastane zmrtvýchvstání, až dá anděl troubou znamení, mají mrtví vstávat z hrobů, nikoliv z krematorií a z uren s popelem nebožtíků – viz Hašek, J.: *Politické a sociální dějiny strany mírného pokroku v mezích zákona; Československý spisovatel, Praha 1982*, str. 298. Jedná se o humoresku pod názvem „Přednáška o dr. Záhořovi“ – viz tamtéž, str. 295-299. A já si nemohu odpuště, abych z této humoristické a satirické črty neocitoval alespoň jednu krátkou textovou pasáž, v níž se píše, že celá oficiální církev katolická stojí v jednom šiku proti pohřbívání žehem, „poněvadž nemůže se dosud zhostiti starého zvyku upalovat lid zaživa, proti čemuž v Písmě svatém nelze najít ani jedné věty zakazovací, kdežto spalovat lidi již mrtvé přičí se dle jejího názoru duchu náboženství katolického, kteréž vyjadřuje se slovy Písma „prach jsi a v prach se obrátíš“, a nikoliv „popel jsi a v popel se obrátíš“ nebo „dáš se obrátit“, takže církvi katolické jde v první řadě jen o prach, nebo lépe řečeno jen o prachy.“ – tamtéž, str. 296-297.

11) Viz Kantůrková, E.: *Jan Hus...*, str. 67.

12) Viz tamtéž, str. 211-246, zvláště pak str. 213-214.

13) Viz Chadima, M.: *Jan Hus nebyl žádný kacíř*, což je článek, který se v červnu 2015 objevil na internetových Parlamentních listech. Okrajová poznámka: inkviziční soudní praxe, při níž církevní otcové „koncilu všeho křesťanstva“ nutili Husa, aby se přiznal k autorství některých „bludných“ a „kacířských“ názorů, které nikdy nenapsal, neučil, ani nekázal, a odvolat je, se pochopitelně dále rozvíjela a zdokonalovala, až vydala své plody například i v průběhu zinscenovaných politických procesů ve druhé polovině třicátých let v Sovětském svazu či v procesu s „protistátním spikleneckým centrem“, v jehož čele měl stát bývalý generální tajemník KSČ Rudolf Slánský, kdy se obvinění přiznávali ke zločinům, které evidentně nespáchali a spáchat ani nemohli. Na Husa se zřejmě snažili morálně a psychologicky působit argumentem, že má „být pokorným synem matky církve“ a pochopit, že jeho přiznání a odvolání napomůže překonat církevní schizma a vymýt z těla církve kacířský jed; obviněné Kameněva, Zinovjeva, Bucharina či Slánského pak přesvědčovali, že jejich přiznání napomůže boji komunistické strany s nepřáteli lidu, dělnické třídy a výstavby socialismu. Je vcelku přirozené a logické, že se v rámci katolicismu nacházejí „historici“, kteří do dneška nejenom hájí justiční vraždu spáchanou na Janu Husovi, ale snaží se i zhanobit a pošpinit jeho osobnost a památku, jelikož tupost ortodoxní katolické dogmatiky je nekonečná; tragické, groteskní i varovné však je, že i mezi členy KSČM se dosud najdou někteří lidé, co ospravedlňují a hájí zločiny stalinismu.

14) Viz Kantůrková, E.: *Jan Hus...*, str. 432-435, jedná se o diskusní příspěvek „Jan a Jana“ evangelického faráře Jana Duse staršího do diskuse o knize o Janu Husovi, v němž autor srovnává „kacířství“ Jana Husa s „kacířstvím“ Jany z Arcu a přesvědčivě dokazuje, proč je „kacířství“ českého betlémského kazatele a církevního reformátora teoreticky i prakticky, sociálně historicky i duchově kulturně mnohem bohatší a konkrétnější než „kacířství“ prostého francouzského vesnického děvčete, které se stalo hrdinkou národně osvobozeneckého zápasu francouzského národa proti anglickým okupantům, dívky, jež byla nejdříve oslavována jako hrdinka a posléze upálena jako kacířka, aby ji již za pětadvacet let po smrti rehabilitovali a ve dvacátém století dokonce prohlásili za svatou – což jenom tak mimochodem dokládá oprávněnost Husova pojetí církve jakožto „společenství předurčených (neboli předzřízených) ke spásě“, k němuž může náležet i ten, jehož zjevně viditelná, institucionalizovaná církev odsoudila jako „kacíře“. Porovnej s Wöhrle, O.: *Jan Hus. Poslední den*; Nakladatelství Družstevní práce,

Praha 1933, například str. 268-282, 288-294, zvláště pak str. 305-313 a 321-333. (Na str. 307 onoho svérázného historického románu, který je jakousi zvláštní „politickou scií“, najdeme zmínku, že na Husově exekuci se podíleli čtyři mistři popravčí). Ocitujme z této „politické scií“, v níž se čtenář setkává s Janem Žižkou a Petrem Chelčickým coby osobami, které jsou přítomny Husovu upálení, alespoň kousíček textu představujícího slova jedné z vedlejších postav románu: „Ano, Hus je Kristus...všecko se v něm shodovalo: slova a skutky, smýšlení a jednání, víra a život. Ale my, boží hovada, od sebe oddělujeme má činití a činí. To je naše a dnešního světa nemoc! Známe cestu, ale nechceme po ní kráčet! V ústech máme Krista, ale v srdci ďábla, a co nejhoršího, našim srdcem je kapsa! Od té doby, co chodí peníze do kostela, kážou také z kazatelny. A proto musel umřít Hus, protože chtěl dostat peníze z kostela, protože obvinil vrchní hlavy ze svatokupectví.“ (str. 310). A o několik stránek dále už v myslí přemítá samotný Jan Žižka: „Husova hranice...bude věčně hořeti v duši všech Čechů! Od této hranice zanítí český národ pochodeň, kterou vrhne požár do zpuchřelého, k záhubě zralého století! Český národ? Což je vůbec jaký?... Máme ovšem českého krále, jmenuje se Václav. Ale není to Čech, nýbrž Lucemburk. Máme ovšem českou šlechtu, všechny hradní pány. Ale většina z nich klade svůj panský a rytířský stav nad své češství. Máme kněze a mnichy, kteří slouží mše v českých kostelích a sedají za českými stoly. Jejich srdce však je v Německu, odkud přišli, a jejich mozek v Římě, který je živí a platí. Češi to nejsou. Jsou v české zemi hrdá města se snaživými krejčími, ševci, kováři, pekaři, řezníky, truhláři, zedníky, tkalci, barvíři, koželuhy, soukeníky a mnohými jinými užitečnými a potřebnými řemeslníky. Hrdá města s hrdými řemeslníky cechy. Řemeslníci a majitelé krámů jsou sice dobrými měšťany, ale špatnými Čechy. Kdo chce v Čechách najít Čechy, musí minouti hrady a města a musí na venkov k těžce pracujícím robotníkům a sedlákům. Ano, k sedlákům musí! Žižka vzpomíná své vlasti. Matka ho porodila v širém poli pod dubem, když vyšla, aby dohlédla na ženu. Překvapila ji bouře a zahнала pod strom. Tam přišel na svět za blesků a hromů. Ze tímto světem byla česká země, není jen náhoda!... český národ se zrodil ve chvíli výkřiku z žaru kostnické hranice. Žižka chápe a cítí s ustrnutím, že si ho osud zvolil při tomto aktu za porodníka, za porodního pomocníka, aby přivedl na světlo světa věci nové a neslýchané. Žižka cítí, že ode dneška nebude už pánů a sluhů, měšťanů a sedláků, kněží a zahálčivých mnichů, že nebude nikoho, kdo by se holedbal svou důstojností a výsadami svého rodu, nýbrž budou jen Čechové. Bude jediný, Husovou smrtí sjednocený a stmelovaný národ. Národ bratří! Národ Bohem vyvolený! Národ, který bude ohnivým srpem, žnoucím a odklizejícím všecko nízké a sprosté! Národ neodolatelný ve své síle, kterou vyčistí svět a zbaví jej jeho nesmírné špíny. Husovou pochodní bude vyplněno všecko býlí! A on, Žižka, bude mávatí touto pochodní v přední řadě, přede všemi!“ (str. 328-329).

15) Viz Kantůrková, E.: Jan Hus..., například str. 421-426 nebo str. 451-453.

16) Okrajová poznámka: Podobně i Václav z Dubé praví v témže filmu ústy Vítězslava Vejražky: „Mistr Jan měl dobrý úmysl napravit církev, ale jeho slov se teď zneužívá k obyčejnému buřičství!“. Český šlechtic Václav z Dubé byl kdysi přítelem Jana Husa, doprovázel ho na cestě do Kostnice a byl svědkem, jak jej císař Zikmund věrolomně nechal upálit na potupu celého českého národa. O čtyři roky později však již pán z Dubé stojí mezi katolickými pány věrně na Zikmundově straně. Zároveň si pán z Dubé pospíšil při zabírání církevních statků, aby jako věrný syn římské katolické církve „vzal církevní zboží pod svou ochranu“. Vždy elegantní Čeněk z Vartemberka, jenž náležel k oné části vlastnických a mocenských špiček české šlechty, která se hlásila ke kalichu, ve skvělém podání Václava Vosky prohlašuje ve filmu „Jan Žižka“ rozhodně: „Žádná hrozba nás nezastaví, zůstaneme kalichu věrni!“ – pokud nám kalich skýtá naději na sekularizaci církevního majetku, uchování našich úřadů a rozmnožení statků. Oldřich z Rožmberka, o němž praví hrdina Jiráskova románu „Protivšem“ Ctibor z Hvozdna, že „kulhá na těle, bude kulhat i na duši“, zabral po lipanské bitvě a skončení husitských válek zlatokorunské klášterní panství a nechal si tento zábor od císaře Zikmunda potvrdit jako „majetkovou náhradu za utrpěné válečné škody“.

17) Viz Macek, J.: Tábor v husitském revolučním hnutí I. díl; Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1956, například str. 127-146.

18) Pekař, J.: Žižka a jeho doba; Odeon, Praha 1992, str. XI-XV – jedná se o předmluvu ke čtvrtému dílu knihy.

19) Tamtéž, díl třetí, str. 322.

20) Tamtéž, díl druhý, str. 119.

21) Tamtéž, díl třetí, str. 324-325.

22) Přešel čtyři odstavce srovnaj s Macek, J.: Tábor v husitském revolučním hnutí..., v citovaném vydání str. 18-19.

23) Viz Palacký, F.: Dějiny..., v citovaném vydání str. 539.

24) Pekař, J.: Žižka a jeho doba..., v citovaném vydání str. 316 dílu třetího.

25) Viz Wöhrle, O.: Jan Hus..., například str. 86-98.

26) Viz Kantůrková, E.: Jan Hus..., str. 394, kde ale v oné scéně hovoří „šelma ryšavá“ trochu jinými slovy. O této scéně, jejíž věrohodnost je zcela nepochybná, vypráví svérázným způsobem Wöhrle, O.: Jan Hus..., str. 81-85.

27) Viz Macek, J.: Tábor v husitském revolučním hnutí..., v citovaném vydání str. 34-35.

28) Vavřinec z Březové: Husitská kronika; Svoboda, Praha 1979, str. 19.

29) Ovšem tak zcela hloupý Zikmund patrně nebyl. Ve Vávrově filmu „Jan Žižka“ uděluje uherský a římský král vůdci kališnické strany mezi českými pány Čeňkovi z Vartemberka řád zlatého draka, aby „bez milosti vyhubil v Čechách draka kacířského moru“, přičemž komentuje své počínání slovy: „Ať vidí ti čeští kacíři, jakého ve mně budou mít nestranného spravedlivého krále“. To rozhodně svědčí o Zikmundově smyslu pro humor.

Přílohy

1) Uvedeme Vikleřův článek „Nullus est dominus...“, jež kostnický tribunál připsal Janu Husovi, v textové pasáži z monografie Františka Grause „Městská chudina v době předhusitské“: „Hlavní význam v Husově učení pro začínající boj chudiny proti jejím utlačovatelům má jeho názor o vrchnosti a jeho praktický poměr k ní. Již Hus, který tvrdil (v době, kdy se ještě do otevřeného konfliktu s církví nedostal), že nikdo nemůže být exkomunikován, koho neexkomunikuje Bůh, otrásá, byť i nevědomky stavbou středověké církve. Ale dále se dostává při obhajobě proslulého Wycliffova článku „Nullus est dominus“. Wycliff určil (podle formulace jeho článku v obhajobě: nikdo není světským pánem, nikdo není prelátem, nikdo není biskupem, je-li ve smrtelném hříchu. „Nullus est dominus civilis, nullus est prelat, nullus episcopus, dum est in peccato mortali.“). Sice podotýká právem V. Novotný, že Hus nepřijímá všechny konsekvence, které pro Wycliffa z toho článku vyplývaly. Mírní revolučnost tohoto tvrzení tím, že vsouvá slůvko „iustus“, tudíž „spravedlivým“ pánem není nikdo, pokud je v smrtelném hříchu. A Hus mohl právem odmítnout v Kostnici obžalobu, jako by tvrdil shodně s Wycliffem, že se nehodnému knězi nemají odvádět desátky. Přece jen zašel v kázáních betlémských již poněkud dále: pán v smrtelném hříchu není pánem; drží-li hrady a města, nadržuje je v pravdě, nýbrž je pouze uchvacuje. Otázka, zda kněz posvěcuje, je-li ve smrtelném hříchu, stává se spornou otázkou prvního řádu.

Názor, že člověk, který je „ve smrtelném hříchu“, nemá vlastně vůbec žádnou moc, nepochází od Wycliffa, nýbrž (jak ukázal F. v. Bezold) objevuje se již v díle španělského myslitele Raymunda Lulla (1232 – 1316), který učí, že člověk ve smrtelném hříchu eo ipso ztrácí všechnu majetek („...homo existens in peccato mortali non habet ius in bonis, que possidet“). Ale nové, co přineslo učení Wycliffovo, a u nás Husovo, je, že nyní o tom rozhodují věřící sami. I dříve, jak jsme již viděli, osobovala si církev právo zbavit světského pána jeho moci. Ale o jeho sesazení rozhoduje církev, tedy moc (podle církevního názoru) nadřazená. Podle nového učení nezabývá moci pána nadřazená církev (jež naopak má být světské vládě podřízena), ale – Hus sám ovšem tak daleko nejde – lid. Neboť nemá-li panovník sankci Boží, není skutečným panovníkem, nemá nároku na vládu, je pouze tyranem, uchvatitelem moci – a odstranit jej není hříchem, nýbrž bohumilým činem.

Snad si ani Hus sám neuvědomoval, jak dalece popřel základy existující společnosti. Nepostřehl-li to Hus, postřehli to brzy jeho odpůrci. Učil-li Hus (v svém sporu proti papeži, který byl následkem kramaření s odpustky), že se nemá věřit všem bullám papežským, neměl vůbec v úmyslu hlásat negování všech listů vladařů světských; ba výslovně se proti tomu ohrazuje. Ale není možno upřít jisté oprávnění Pálčovi, poukazuje-li na to, že toto stanovisko znamená též připustit možnost neposlouchat listů císařů, králů a knížat, Stanislavovi ze Znojma, tvrdí-li, že Husovo učení znamená nebezpečí pro celou „středověkou“ (tj. feudální společnost). V tom mají pravdu jeho odpůrci; Hus přispěl velmi vydatně k tomu, aby otrásl duchovním základy této společnosti, a je známo, jak na kostnickém koncilu poukazoval Gerson na tuto revolučnost Husových teorií.

Nedošel-li Hus ještě za svého života k tomu, aby učil otevřený boj proti moci duchovní nebo světské, ukázal tuto nutnost svou smrtí. V Kostnici, místo aby jej a národ český přesvědčili o tom, že se Husovo učení neshoduje s „učením evangelickým“ (a důkaz toho byl prostě nemožný), Husa odsoudili. Tak

církev zřetelně kostnickou hranicí ukázala, že mírná reformace je nemožná, že „boží bojovníci“ budou muset hájit svou pravdu s mečem v ruce.“ (Graus, F.: Městská chudina v době předhusitské; Melantrich, Praha 1949, str. 162-165).

2) I když jsme v naší studii většinou kritizovali názory historika Josefa Pekaře, uvedeme textovou pasáž z jeho knihy „Žižka a jeho doba“, v níž přes svoje odmítání chiliastického „blouznivého šílenství“ vyjadřuje jistý obdiv vůči tábořským „božím bojovníkům“: „Ta cesta malého zástupu asi čtyř set bojovníků, provázených kněžími, ženami a dětmi – 12 vozů a 9 koní jízdných bylo prý celou cestovní výzbrojí jeho – cesta ze ztracené velké pevnosti do neznáma, na „horu“, kde jsou shromážděni „bratří“, je podívanou dějinnou, u níž nemůže nezastavit se v podivu historik. Musí si uvědomiti, že ten neveliký houf lidí nesl v srdci odhodlání obnoviti tvář světa, především země české, nelítostným vykořeněním všeho hříchu, a urovnati tak cestu nastávajícímu příchodu Kristovu. Musí si uvědomiti, že ten hlouček blouznivců učinil co třeba, aby přiblížil se synům božím, jak je chtěl míti zákon Páně, že opustil pro jméno Kristovo vše, zbavil se majetku, aby stokrát víc vzal a obdržel život věčný. Neboť zásluby odměn časných i věčných, jimiž na tolika místech lákaly věřícího texty Písma, byly to jistě především, jež sílily nadlidské odhodlání jeho.... Neuplynul ani rok a z toho malého zástupu byla moc, která hnala na útěk vojska králů a knížat. Nepochybujeme, že to byla právě tato duchovní výzbroj lidí Žižkových a ovšem především vůdce samého, jež je učinila nepřemožitelnými, dávajíc hloučkům primitivně ozbrojeným a oděným vítěziti nad několikrát silnějšími a v boji cvičenými sbory. Takového překvapujícího úspěchu dobylo 300 lidí Žižkových již za plzeňského pobytu, za výpadu proti tvrzi Někmeři, kde útok pana Bohuslava ze Švamberka vyzněl naprázdno – tu po prvé slyšíme, že Žižka užil vozů k ochraně malého šiku svého – a ještě podivnější bylo šťastné vyvážnutí Břeňkova a Žižkova houfu z Plzně na Tábor si cestu razícího. Bylo to u Sudoměře dne 25. března, kde vrhly se naň dva houfy těžkooděné jízdy panské, prý přes 2000 mužů čítající – prvý to pokus královské moci zničit v poli proslulého již v zemi vojenského vůdce revoluce a prvá její porážka. Pan Břeněk sice v bitvě, jež trvala od večera do noci (a v níž jistě prospělo Žižkovi i vtipné zvolení místa obrany), padl, ale Žižka mohl se svými druhého dne svobodně obrátiti se, kam zamýšlel. Není divu, že přítel a snad i nepřítel měli vítězství takové za zázračné a že ono posílilo a dotvrdilo víru Táborů Žižkových, že s nimi a za ně bojuje Bůh. Ten neúspěch nepochybně přesily lze snad vysvětliti jen tak, že zkušení žoldnéři byli přímo polekáni fanatickou divokostí, již sálalo oko a tvář kacířova, že couvali zmateně před silou, s níž se ještě nikdy nepotkali a v níž tušili něco démonického. Co snad v prostoduchém výkladu jejich jevílo se působením samého ďábla, bylo věrným druhé strany výrazem pomoci boží.“ (Pekař, J.: Žižka a jeho doba; Odeon, Praha 1992, str. 34-35 v díle třetím). Okrajová poznámka: „boží bojovníci“ nezvítězili u Sudoměře nad nepřítelem pouze svou morální převahou, jak píše vážený pan univerzitní profesor, leč i díky tomu, že používali na svou dobu nejmodernější a technicky špičkové palné (střelné) zbraně v podobě pušek a děl (z dnešního hlediska samozřejmě nesmírně primitivních), které bylo možné převážet na vozech z místa na místo. Žižkova vojevůdcovská válečnická genialita spočívala, jak je všeobecně známo, v tom, že naučil husitské bojovníky užívat jako zbraní pro boj upravených nástrojů, které se běžně používají v rolnické či řemeslnické práci – okované cepy, kosy místo rytířských mečů atd., atp., s nimiž uměli sedláci dokonale zacházet. „Pan Břeněk“, jehož jméno text zmiňuje, byl zeman Břeněk Švihovský, jenž stál vlastně v čele onoho malého zástupu „bojovníků za vítězství boží pravdy“; po smrti Břeňkově se vojevůdcem táboritů stává Jan Žižka z Trocnova.

3. Z diskuse o příčinách bohatství a chudoby

Proč jsou bohatí a chudí?

Úvodní článek

Radim Valenčík

Otázka zdánlivě triviální až hloupá. Vždyť je to tak samozřejmé! Skoro tak jednoduchá, jako otázka: **Proč je v noci tma?**

Ale víte, proč je v noci tma? Tzv. fotometrický problém trápil po staletí (od doby, kterou lze datovat nástupem Rudolfa II. na trůn) nejchytřejší hlavy na naší zemi. A vyřešen byl teprve nedávno, ve druhé polovině 60. let.

S otázkou, proč jsou někteří bohatí a někteří chudí, se to má obdobně. Na první pohled triviální, při pochopení jejího smyslu hodně zapeklitá.

Tak schválně, zkuste si to sami pro sebe (když to napíšete do komentáře, tím lépe):

Proč je ve dne světlo a v noci tma?

Proč jsou někteří bohatí a někteří chudí?

Proč je ve dne tma a v noci světlo? (Předehra)

Pokud si chceme plně vychutnat půvab otázky, **proč jsou někteří bohatí a někteří chudí**, musíme si nejdříve vychutnat půvab otázky, **proč je ve dne světlo a v noci tma**. A pokud si chceme plně vychutnat půvab otázky, proč je ve dne světlo a v noci tma, musíme si nejdříve připomenout historii tzv. fotometrického problému, která začíná hodně dávno. Před několika sty let, v době nástupu Rudolfa II. na trůn. Skvěle ji popsal P. Zamarovský v knížce *Proč je v noci tma?* (2011, Aldebaran Group for Astrophysics, Praha 192 s, ISBN 987-80-904582-1-5m byla rovněž přeložena do angličtiny).

Připomenu stručně to nejdůležitější z jejího obsahu (doufám, že tím čtenáře povzbudím k tomu, aby si knížku opatřili a celou ji přečetli, stojí to za to):

Thomas Digges, anglický astronom, v roce 1576 zasadil Koperníkův planetární systém do nekonečného Vesmíru epikúrejců a zjistil, že zde něco nehraje. Temná obloha.

V tomto modelu skutečně nehraje temná obloha. Tedy to, že je v noci tma. Naivní pozorovatel se bláhově domnívá, že ve dne je světlo, protože svítí Slunce, v noci tma protože Slunce nesvítí (svítí na druhou stranu naší Země). Jenže pokud je Vesmír nekonečný a má nekonečně mnoho sluncí, byť i velmi rozptýlených a velkou většinu velmi vzdálených, mělo by být i v noci světlo. V každém směru oblohy bychom měli narazit na nějaké zářící slunce. Tak jako v hlubokém lese nevidíme ven, protože dříve nebo později narazí náš pohled na nějaký strom. T. Digges si na problém, na který narazil a který poměrně přesně popsal, odpověděl tím, že naše oko není schopné přijímat paprsky příliš vzdálených hvězd (Zamarovský s. 43-44). Jeho vysvětlení neobstálo. Světla sice ubývá se druhou mocninou vzdálenosti (což tehdy ještě nevěděl), ale i to stačí, aby noční obloha svítila víc než dost.

Galileo Galilei roku 1611 řešil problém tím, že je konečný hvězdnatý Vesmír obklopen nekonečnou prázdnotou (Zamarovský s. 45). To se pozdějšími pozorováními ukázalo jako chybné řešení.

Johanes Kepler dal v roce 1610 přesnou formulaci fotometrického paradoxu a v roce 1618 navrhl své řešení – vidíme jen část nekonečného vesmíru, zbytek je oddělen neprůsvitnou stěnou (Zamarovský s. 45-46).

Edmond Halley roku 1720 řešil problém tím, že světla ubývá se čtvrtou mocninou, což ovšem byla chyba ve výpočtu (Zamarovský s. 50).

De Chésaux roku 1774 spočítal z průměrné hustoty hvězd v blízkém Vesmíru (naší galaxii), že na Zemi by měl být žár 91 850x větší (!) než za slunečného dne. Paradox řešil tím, že podle něj světlo absorbuje mezihvězdná látka, přičemž stačí, když bude $3 \cdot 10^{17}$ průzračnější než čistá voda. Použijeme-li analogii se stromy, tak se jedná o případ, kdy v lese padne mlha, a vzdálenější stromy nevidíme. Hustota hvězd ve Vesmíru je sice mnohem menší než v naší galaxii, jak ukázala pozdější pozorování, ale i tak by nám mělo být hodně horko.

Na příkladu toho, s čím přichází de Chésaux, lze ukázat ještě jeden důležitý aspekt přístupu k danému problému. Do vysvětlení začínají vstupovat nikoli jen různé úvahy, ale také matematické modely, jejichž konfrontace s realitou hraje významnou roli. To se mj. bude týkat i odpovědi na naši otázku, proč jsou někteří lidé bohatí a někteří chudí.

Edward Fournier d'Albe (1868-1933) přišel s myšlenkou nesvítících hvězd, které překrývají část těch svítících. Ale pak by se v důsledku pohybu hvězd musely rozsvěcovat a zhaset, což nepozorujeme (Zamarovský s. 51).

John Herschel v roce 1848 ukázal, že žhavé hvězdy a chladná absorbující látka nemohou dlouhodoběji koexistovat, látka by se musela rozžhavit a svítit (Zamarovský s. 52).

Zde si dovolím připomenout otázku, kterou sledujeme. Proč je ve dne světlo a v noci tma? Už to víme? Dle toho, co jsme doposud sledovali, zatím stále ještě odpověď neznáme. Dokonce známe spoustu vysvětlení, o nichž víme, že jsou chybná. Nepochybuji, že řada čtenářů ví, jak je fotometrický paradox

řešen z hlediska současné (tj. přibližně padesát let staré) fyziky. Ale i tak působí hledání dobrodružně. Zvláště pak pro ty, kteří o dané problematice neuvažovali a neznají některé taje současné astrofyziky. Ale pokračujme dál:

Edward Fournier d'Albe v roce 1907 přišel s myšlenkou zákrytu hvězd. Z hlediska pohybu hvězd je to ovšem nesmysl. Ovšem ne zas tak úplný, protože inspiroval myšlenku hierarchického Vesmíru (Zamarovský s. 54).

Johne Herschel v roce 1848 přišel s myšlenkou hierarchické kosmologie – hvězdokupy, galaxie, nadgalaxie I. řádu, II. řádu, kdy k zákrytům může docházet a matematické řešení fotometrického paradoxu na této bázi si lze představit. Pozorování však ukázala, že Vesmír není takto hierarchický (Zamarovský s. 55).

Simon Newcomb John Gore přišel s myšlenkou éterových kapek, které umožňují vidět jen galaxie v kapce, ale ne vnější svět za nimi, což bylo nekonzistentní vysvětlení a navíc bylo již v té době pozorováním doloženo vidění jiných galaxií (Zamarovský s. 64).

Johann Mädler v roce 1858 navrhl vysvětlení, podle kterého vidíme je to, co k nám po vzniku vesmíru stačilo dolétnout rychlostí světla. Ovšem v tom případě by se na obloze nové a nové hvězdy neustále rozsvěcovaly, což nepozorujeme (Zamarovský s. 67-70).

Samá voda, samá voda. Řešení se začalo rodit až na bázi zásadně inovované fyziky. Ta stará na to nestačila.

Alexandr Friedman v roce 1922 z Einsteinových rovnic obecné teorie relativity odvodil možnost rozpínajícího se Vesmíru (Zamarovský s. 78).

Edwin Hubbel (a další přibližně v téže době) v roce 1929 rozpínající se Vesmír empiricky potvrdili (Zamarovský s. 80).

Fritz Zwicky v roce 1929 ještě objasňoval fotometrický paradox ne rozpínáním Vesmíru, ale "stárnutím" fotonů (průběžná ztráta energie v čase). Kam by se ovšem energie poděla? (Zamarovský s. 82).

Dnes, tedy zhruba od poloviny 60. let minulého století, již máme velmi přesný model rozpínajícího se Vesmíru, který začal tzv. "velkým třeskem". Náš Vesmír se dle výpočtů založených na znalosti interakcí mezi částicemi stal přibližně po 370 000 léty "průhledným" v tom smyslu, že se záření (fotony) oddělilo od hmoty (části s klidovou hmotností). Do té doby v každém svém místě skutečně zářil jasněji než tisíce sluncí. Tak, jak se rozpínal, docházelo k jeho ochlazování a v určitém smyslu fotony skutečně stárnuly (jejich vlnová délka se prodlužovala) a stávaly se pro nás neviditelnými. Takže již T. Digges měl tak trochu pravdu, když říkal, že naše oko není schopné přijímat paprsky příliš vzdálených hvězd, resp. v našem případě toho, z čeho hvězdy zakrátko na to vznikly. Ovšem naše oko se může vyzbrojit technickými prostředky pozorování a posíleno rozumem nahlédnout hodně daleko. Nejen do přírodní, ale i společenské reality, které se budeme věnovat nyní. Snad jen malá poznámka na závěr této části. Dobře položená otázka stimulovala rozvoj vědeckého poznání po staletí, než došlo k úspěšnému řešení zdánlivě triviálního problému. Dnes již jsme v poznání dynamiky nejen našeho Vesmíru, ale i mnohosvětovosti reality mnohem dál. "Dohlédli jsme" (Přesněji pozorovaná data formou teorie dovedli) až do odhalení inflační fáze, která je základem nejen našeho Vesmíru, ale i mnoha dalších světů. Náš Vesmír je z tohoto hlediska spíše jedním z mnoha případů, kdy se inflační fáze "zadrhla" a dala vzniknout našemu Vesmíru s jeho specifickými parametry, kdy obdobným způsobem neustále vzniká neomezené množství dalších Vesmírů, z nichž jen velmi malý zlomek má parametry obdobné tomu našemu...

V návaznosti na zveřejnění úvodního článku jsem se na své kolegy a studenty obrátil s touto prosbou:

Vážení kolegové,

*připravuji materiál (doufám, že doroste i do monografie) na téma **Proč jsou bohatí a chudí**.*

*Zdůvodnění, proč to není tak hloupá otázka, současně s přirovnáním historie řešení netriviální otázky, **Proč je v noci tma**, dávám v příloze. Myslím, že i pro Vás to bude zajímavé čtení.*

*Ale k věci: Mám na Vás prosbu. Pokuste se sami, formou, jakou považujete za vhodnou, kratším či delším textem, úvahou, odkazem, výčtem atd. (čím více si dáte práce, tím budu mít větší radost) odpovědět na otázku, **proč jsou někteří lidé bohatí a někteří chudí**.*

Zkuste dát podnět co nejdříve. Z hlediska harmonogramu prací v širším kontextu velmi uvítám. Potřebuji si ověřit, jak je daná otázka srozumitelná a jak člověk přistupuje k odpovědi na ni.

Děkuji za pochopení a za pomoc.

Radim Valenčík

Během necelých 24 hodin jsem dostal několik odpovědí, které jsou nesmírně cenné z hlediska ujasňování podstaty daného problému. Než udělám další (poměrně náročný) krok v objasnění toho, jak spolu metodologicky souvisejí problémy **Proč je v noci tma** a **Proč jsou bohatí a chudí**, uvedu odpovědi, které jsem získal.

Ondřej Novák:

Odpovídám s využitím článku v Lidových novinách a doplňuji vlastními úvahami: Na první pohled jednoduchá otázka na kterou se odpověď hledá velmi těžko. Bohatého od chudého umí poznat každý, ale proč jeden žije v luxusu a druhý v chudobě? Najít na odpověď na otázku, proč se některé země rozvíjejí a jiné zůstávají chudé, je komplikované a možná až skoro nemožné.

*Zdálo by se, že země, které mají dostatek nerostných surovin, nebo ropy by měly být bohaté, ovšem opak je pravdou. Například mnohé z nejchudších zemí jsou právě ty, které jsou bohaté – tedy bohaté na nerostné suroviny a ropu. To, čemu ekonomové říkají "ropné prokletí", funguje překvapivě spolehlivě; když nějaká země objeví bohatá naleziště dřív, než má vyvinuté politické instituce, čeká ji pravý opak rozvoje. Důvod je jednoduchý. **Peníze získané prodejem ropy relativně bez námahy slouží hlavně k udržení vládnoucí strany, protože v těchto zemích jdou zisky z ropy bezvýhradně do rukou státu. Takový přísun peněz umožňuje mít nízké, či dokonce žádné daně.** Jedním z nejhorších příkladů "bohatého" státu je např. Venezuela, která má jednu z největších zásob ropy na světě a produkty z ní tvoří více jak 90 % jejího exportu a je v současné době na pokraji státního bankrotu. Dalším příkladem může být Kongo, které má velké přírodní bohatství jako jsou ložiska diamantů, mědi, zlata, kobaltu, uranu a tantalu. Má tedy všechny předpoklady k tomu, aby bylo bohatým státem s vysokou životní úrovní svých obyvatel. Ale není tomu tak. Na vině je dlouhodobá politická nestabilita země plynoucí ze zájmu některých států o bohatství této země a pověstná obrovská korupce. V původně belgické kolonii totiž nedošlo k rozvinutí zpracovatelského průmyslu, takže se Kongo vývojově zastavilo. A co hůř, stalo se střediskem nejkrvavějších konfliktů od konce druhé světové války.*

*Další teorie se nazývá tzv. **rovníkovým paradoxem**, podle něhož lze určit ekonomickou vyspělost země dle její zeměpisné šířky: čím dál od rovníku, tím vyspělejší bude (platí to pro Afriku, jejíž nejcivilizovanější země je zcela na jihu; pro Evropu, jejíž sever prosperuje lépe než Středomoří; pro obě části Ameriky – Kanada a sever USA jsou bohatší než státy někdejší Konfederace a nejvyspělejší zemí Latinské Ameriky je Chile. Má se přitom za to, že **chladnější podnebí, a tudíž drsnější podmínky člověka více nutí k vynalézavosti při shánění obživy.** Máme zde také výjimku. Je jím Singapur, který má velmi výkonnou ekonomiku. Jistou obdobu rovníkového paradoxu přináší argument o vlivu lidnatosti různých oblastí na jejich prosperitu. Žije-li pospolu velké množství relativně chudých lidí, jejich práce je logicky levná. To oslabuje hlad po technické inovativnosti jejich společenství.*

*Dalším pohledem může být **kritérium náboženství**. Můžeme konstatovat, že křesťanství je ekonomicky úspěšnější než ostatní náboženství (výjimka je Japonsko). Dále se zdá, že protestanti si vedou lépe než katolíci. A skutečnost, že protestantské země jsou vesměs nábožensky umírněnější než katolické, vedla některé vědce k domněnce o úspěchu sekularismu. V jistém smyslu toto tvrzení platí i pro největší světovou ekonomiku: USA ekonomicky táhnou nábožensky umírnění obyvatelé obou pobřeží, nikoli zapálení věřící z vnitrozemí. Opět zde máme výjimky: např. Izrael, na druhé straně ultrasekulární a chudou Severní Koreu.*

*A co čínský obr? Proč tato nejlidnatější země byla ještě v 16. století ve všech aspektech vyspělejší než Evropa, a už o tři století později byla proti takové Británii zaostalým státem, ovládaným cizinci? **Možná za to mohla vládní konfuciánská filozofie a morálka, jež tolik zdůrazňovala konzervativní hodnoty.** V době, kdy Evropa procházela osvícenstvím a průmyslovou revolucí, hlásala čínská elita, že obchod a válečnictví jsou podřadné záležitosti a nejdůležitější je mravnost v souladu s učením starých mudrců. Nebo snad za zpomalením Číny stál obrovský demografický boom? Mezi lety 1790 a 1840 počet Číňanů vzrostl díky dlouhé době prosperity a míru podle některých odhadů ze 143 na 432 milionů. Tak obrovské množství lidí už byl problém uživit. Velká bída výrazně brzdila rozvoj obchodu, stroje, které táhly rozvoj Evropy, Číňané odmítali, neboť měli pocit, že jim kradou práci.*

Obchod a stroje naopak našly nejurodnější půdu v Anglii 18. a 19. století. Proč právě tam, se pokouší vysvětlit ekonom Gregory Clark z Kalifornské univerzity. Tvrdí, že hlavním rozdílem mezi prosperujícím a zaostalým světem je (ne)dodržování "buržoazních hodnot", jejichž šíření připisuje genetice. Třeba v Británii, kolébce moderní prosperity, od 17. století přežívalo více dětí z bohatších rodin než z chudých.

Jednu z možných odpovědí přináší týdeník *The Economist*. Jak známo, na anglickou půdu nevstoupil nepřítel od 11. století, takže nebylo třeba stavět okolo měst opevnění. Stavět domy tak bylo logicky levnější, takže si je mohlo dovolit víc lidí. V důsledku toho přišla v Anglii dříve než jinde na k řešení otázka dodržování vlastnických práv s pozemky a domy spojenými. Pro prosperitu je respektování takových práv nezbytnou podmínkou. **Když tedy přišla průmyslová revoluce, byli Angličané po této klíčové stránce dobře připraveni.**

Zajímavý postřeh na podobné téma přinesl Američan Jared Diamond v knize *Zbraně, bacily a ocel*. Tvrdí, že do vývoje společností zahrála stejně náhodně jako vržené kostky geografická poloha. Evropané měli podle něj obrovskou výhodu v tom, že mohli chovat zvířata jako koně a hovězí dobytek, což jim pomohlo, aby se z lovců stali zemědělci. Kultura, náboženství a další jevy, jimiž obvykle vysvětlujeme nerovnoměrnost tempa rozvoje různých lidských společenství, jsou jen vedlejší produkty procesu přizpůsobení člověka podmínkám, v nichž se zrovna nachází.

K tomu přispívá další věc, již popisuje americký politolog Fareed Zakaria ve své knize *Budoucnost svobody, která podpořila Anglii a celé Evropě: geografická členitost*. Území protkané řekami a zbrázděné horami se špatně ovládá z centra. To dalo ve středověku vzniknout lokálním vládcům, šlechticům často tak silnými, že s nimi panovníci museli jednat. To dalo vzniknout parlamentům a později zastupitelské demokracii, o níž víme, že prosperitě nahrává víc než kterýkoli jiný známý systém vlády.

Reinert i Zakaria tak docházejí k podobnému závěru: pokud nejsou v pořádku instituce, jež ochraňují investice běžných lidí, například fungující justice, je jakákoli snaha o prosperitu marná. Volby a neregulovaný trh v takovém případě vedou k pravému opaku: chaosu a poptávce po vládě tvrdé ruky.

Proto jsou relativně úspěšné bývalé britské kolonie: Angličané takové potřebné instituce zaváděli, pokud to stihli. Francouzi se v Africe s ničím podobným nezdržovali. Výsledkem je zaostalost tohoto regionu. Kombinace Reinertových a Zakariových argumentů vede k závěru: lidské společnosti nejsou různě rozvinuté náhodou, nýbrž proto, že ty úspěšnější prošly nezastupitelnými fázemi vývoje. Demokracie je přítom funkční až od jistého stupně úrovně rozvoje společnosti.

Buhumil Štědroň

Bohatství/moc je spojena s mimořádnou vůlí být úspěšný a vymanit se z nejnižších vrstev:

- M. Thatcherová je dcerou malého hokynáře
- E. Musk je z tak chudých poměrů, že žil se dvěma sourozenci v holobytě
- miliardáře Brandsona vyhodili ze školy už v 16 letech
- R. Kroc s plzeňskými kořeny (zakladatel McDonaldu a miliardář) byl do 52 let mimořádně neúspěšný na hranici bezdomovce
- R. Nixon je z tak bídných poměrů, že dva jeho sourozenci zemřeli na tuberkulózu
- L. Johnson je chudý učitel z nejhudší části TEXASu
- J. Stalin, N. Chruščov a L. Brežněv ale i B. Jelcin pochází z velmi bídných poměrů
- S. Jobs (vyhazov ze školy) se živil sběrem prázdných láhví, které prodával a přespával u spolužáků
- Beatles jsou rovněž z chudobných poměrů
- současný generální tajemník KS Číny měl zavřeného otce a přespával v jeskyni; 7x se hlásil do Komunistické strany Číny

a tisíce podobných příběhů.

P.S.

Výjimkou je zděděné bohatství.

Maxim První:

No to je celkem jednoduché.

Jedna část důvodů spočívá v tom, že **lidé mají různé schopnosti a míru ekonomické aktivity**. Druhá část důvodů spočívá v tom, jak jsou aktivity lidí oceněny trhem (případně jiným dominantním mechanismem, ale to není případ kapitalismu bez přívlastků, který se v Česku pokoušíme budovat), **jak se ve společnosti dědí aktiva, jaké jsou náklady na existenci ve společnosti** (a navíc u různých lidí – např. chronicky nemocný versus zdravý, člověk který se chce vzdělávat versus spekulant na burze, kterému stačí intuice a pevné nervy) **a jaký je celkový sociálně-ekonomický systém (např. otrokářství versus kapitalismus)**.

Ohledně fotometrického problému, je jasné, že je to tím, že zajde Slunce jako nejbližší zdroj světla. Jiné objekty v naší sluneční soustavě jak známo nesvítlí.

A mimo naši sluneční soustavu jsou prostě příliš daleko.

Petr Martan:

Lide jsou ruznou merou bohati a chudi, protoze i na bohatstvi a chudobu plati Zipfuv zakon:

https://www.google.com/search?newwindow=1&client=safari&hl=cs-cz&q=zipf%C5%AFv+z%C3%A1kon&sa=X&ved=2ahUKEwiV097suKLiAhVO_aQKHa2fCRYQIQIwG3oECAGQAg&biw=414&bih=622

A krome toho jsou lidi ruznou merou inteligentni a maji ruzne povahy

Znam inteligentni lidi, kteri nechteji mit bohatstvi, radeji jezdi na kole a piji alkohol, protoze nemaximalizuji ZISK, ale UZITEK, a proste je bavi chlastat a jezdit na kile vic, nez by je bavilo byt bohati. (Uvedomil jsem si, ze takovych osob znam vice.) No ono ani neni jasne, CO je to bohatstvi. Nejjednodussi je pocitat majetek na penize.

Maxim Druhý 2:

K tomu potrebuji upresneni!

Koho považujes za bohatšiho?

- Je člověk tím bohatší čím bohatší je společnost?*
- Je bohatstvím společnosti dáno stupněm jejího poznání a jejím životním prostředím?*
- Je bohatší ten jedinec, který si stačil ze společného zaopatřit větší díl?*
- Je bohatší ten, kdo je znalejší, harmoničtější a osobně svobodný?*
- Je bohatší ten kdo má větší majetek a z toho plynoucí moc?*
- Je bohatší ten, kdo akceptuje své životní okolnosti a netrápí se s tím, že nejsou jiné.*
- Existuje nějaká hranice "rozumného" bohatství?*
- Platí v rámci bohatství: "Čím víc, tím líp."*

Ladislav Žák:

Pokud bych měl odpovědět na první dobrou, tak bych se držel staré moudrosti, že "chytří žijí z hloupých a hloupí z práce...", a známého přísloví, že práce je opravdu až ten poslední zoufalý způsob, jak se dostat k penězům. Můj otec říkával, že lidé pracují, až když jim už opravdu nic jiného nezbyvá. Držel bych se pravidla, že míra vlastní moci závisí daleko více na hlouposti a neschopnosti druhých, než na chytrosti a schopnostech vlastních.

Samozřejmě, že v konkrétní době záleží i na dědictví, kontinuitě vlastnictví a společenské atmosféře a duchu doby, ale základem bohatství je schopnost udělat z lidí blbce, potažmo chudáky a ještě je pomocí nějakého nástroje, třeba víry, přesvědčit o tom, že je to tak jediné správné. Je krásné sledovat, jak neolitická revoluce otevřela těm chytřejším a schopnějším možnost těžit z práce těch hloupých, které donutili usadit se a modlit se. "Ora et labora", to je symbol chudoby ducha i těla.

Je samozřejmě, že z uvedených pravidel existují výjimky, které je potvrzují, že řada lidí ráda a tvůrčím způsobem pracuje, dokonce se dobyde i nějakého toho "bohatstvíčka", ale ve skutečnosti je kvůli práci nemají jak užít.

A potom tu jsou přenesená bohatství lidí, kterým stačí málo a jsou bohatí volným časem, který dávají na odív různým způsobem, třeba výzvami kamarádům, aby jim napsali, proč jsou lidé bohatí a chudí, nebo si píšou knížky, jako Kvantum etiky nebo Etika kvality, nebo dumají o solidarizmu a brouzdají přitom bosí pískem na Costa Blanca.

P. S.: Je opravdu jenom málo lidí, kteří své nadání a schopnosti nezneužijí k ohlupování, ovládnání a okrádání slabších. Při vši skromnosti si myslím, že k nim oba patříme.

Michal Blahout:

Odpovědět na otázku, proč jsou bohatí a chudí, bude náročnější, než na tu, proč je v noci tma? Za to, že je v noci tma, může jeden jev, a to je rozpínání vesmíru. To, že existují bohatí a chudí, je výsledkem celé řady faktorů. Některé nás napadnou hned: Lidé si nejsou rovni v příležitostech. Někdo netouží po tom být bohatý a má jiné cíle. Zdroje jsou omezené, kdežto potřeby neomezené a tak si nemůžeme být rovni v bohatství, ale pouze v bídě. A mnoho dalších... Pak jsou tu i ty méně zřejmé, třeba z oblasti mé oblíbené behaviorální ekonomie:

1. Dunnig - Kruegerův efekt: Ten nám říká, že neschopnost v určité oblasti nejenže brání dosáhnout dobrých výsledků, ale i rozeznat onu neschopnost a tedy k opakování chyb a neustálého

selhávání. Jinými slovy: blbec si neuvědomí, že je blbec, právě proto, že je blbec. Tedy někteří lidé disponují schopnostmi, jak si zajistit bohatství a někteří nikoliv. Ti, co těmito schopnostmi nedisponují, nejsou schopni poznat své chyby a tedy se z nich poučit, neopakovat je a zlepšit své postavení. Zůstávají chudými. Selhání pak svádějí na externí faktory. Měl jsem smůlu, někdo mě podvedl atd... (i smůla existuje, ale títo lidé nejsou schopni rozeznat, kdy opravdu zasáhla náhoda a kdy se jednalo o jejich selhání). Krásně je to vidět ve volbách, kdy volí stále dokola ty samé lumpy a nepoučí se a nepoučí. Neřeknou si: "Sakra, já volil špatně, musím příště více přemýšlet." Ale: "On (politik) zradil moji důvěru. Na vině je on, že nedodržel, co slíbil, že jeho sliby (často zcela evidentně nereálné) nefungovaly atd." .

2. **Paretovo pravidlo 20/80:** Ekonomům netřeba Paretovo pravidlo představovat, ale ono nefunguje jen v ekonomii, ale úplně všude. Jedná se o nejefektivnější rozložení. Třeba pro všechny jazyky platí, že 20 % slov se používá v 80 % případech. Po 20 % koberec chodíme v 80 % případů. Když se to vztáhne na populaci, tak můžeme říci, že 20 % populace tvoří 80 % schopností. To se dá vysvětlit i evolučně. Když budete mít druh o deseti jedincích, přičemž každý je stejně schopný, tak když zaútočí predátor a jednoho zabije, tak druh přišel o 10 % svého potenciálu. Když k těm deseti přidáte čtyřicet dalších méně schopných jedinců, tak když predátoři zaútočí a zabijí, třeba pět jedinců, tak to bude pět z těch čtyřiceti a těch původních deset, kteří nesou potenciál druhu, zůstane beze ztrát. V podstatě těch 80 % málo schopných jsou tam jen proto, aby predátoři měli co zabít a ochránili tak těch 20 % schopných, kteří tvoří potenciál druhu. Takže dokud se nenaučíme nějak upravovat genom tak, aby všichni měli stejný potenciál, tak toto rozložení bude platit a vždy tu budou schopní a méně schopní a tedy i bohatí a chudí.

3. **Srovnání:** Jedná se jeden z behaviorálních biasů, který říká, že lidé dané nehodnotí takové, jaké jsou, ale jak se jeví v porovnání s ostatními. To platí i pro vnímání chudoby. Kdyby Čech, který se považuje za chudého, žil se svými prostředky a možnostmi někde ve třetím světě, tak by se považoval za bohatého, i když by na tom byl zcela stejně. Když porovnáme životní standard chudého člověka v současnosti, tak má lepší kvalitu života, než středověcí králové. (Délka dožití, zdravotní péči, kojenecká úmrtnost, vzdělání, možnosti trávení volného času, ale i přístupu k potravinám.) Takže z pohledu celé lidské existence jsme vlastně všichni strašní boháčci, jen někteří jsou ještě bohatší.

Petr Wawrosz:

Je to dáno řadou faktorů a pro každého člověka je to tedy individuální:

1. Někteří bohatí lidé disponují schopnostmi, které lidé poptávají, je po nich vysoká poptávka, jsou ochotni v sumě za ně hodně platit, tudíž si peníze vydělají. Můžeme diskutovat, zda v některých případech je to spravedlivé (typu platy některých sportovců, umělců), ale to je jiná otázka.

2. Jiní bohatí lidé svůj majetek zdědili, apod. Někteří náhodou typu výhra v loterii.

3. Řada bohatých lidí, získala bohatství tím, že buď oni nebo jejich předci nebo osoby, od kterých bohatství získali, prováděli to, čemu říkáme "investování do pozice", tedy snažili se získat nějaké privilegium a omezit konkurenci. Díky tomu mohli realizovat vyšší příjem.

4. Někteří bohatí lidé nepochybně své bohatství získali prostřednictvím kriminálních aktivit (krádeže, vraždy, podvody).

5. Někteří chudí lidé jsou chudí, protože nechtějí rozvíjet své schopnosti.

6. Jiní chudí lidé by své schopnosti rádi rozvíjeli, ale podmínky jim to neumožňují, přičemž dané podmínky nepřekonali. Někomu se sice podmínky překonat podaří (story typu, jak se dítě z ghetta stane díky svému talentu miliardářem, jsou), ale nepodaří se to logicky všem, taktó úspěšných je relativně zanedbatelné procento.

7. Někteří lidé své schopnosti rozvinuli, ale vykonávají činnosti, které nejsou dostatečně oceňovány. Mnozí to dělají proto, že je dané aktivity baví, peníze pro ně nejsou všechno. Opět lze přitom diskutovat, zda je spravedlivé, že některé činnosti nejsou dostatečně oceňovány, nicméně je to jiné téma.

8. Některé osoby postihla nějaká smůla, tragédie, apod.

Maxim Druhý

Upozorňuji, že to jak je co oceňováno, není jiné téma.

Nejvíce je v kapitalismu oceňováno často to, co je nejméně potřebné – luxusní zboží, obrazy, poštovní známky, veteráni, atd. Také např. některé sporty (fotbal, hokej) jsou oceňovány řádově více než vodní polo a stolní tenis.

Mnoho lidí ve skutečnosti preferuje vzrušo, spekulaci a efekty. Když byly ve středověku veřejné popravy, vždy se velká část města přišla podívat.

Při správném výcviku jsou ochotní lidé po sobě (ve jménu boje za vlast, což je krásná finta) střílet.

Podobně i na burze se v současné době obchoduje převážně elektronicky a nikdo už do toho nevidí.

Radu těchto aspektů dost efektivně korigují různé druhy daní, to bychom ovšem k nim nesměli v Česku přistupovat ideologicky – viz např. oblíbená propaganda české pravice, že daň z nemovitosti je druhé zdanění příjmů.

Celkově rozdíly mezi chudými a bohatými rostou, a pokud nebudou adekvátně řešeny, dříve či později to skončí místo průběžné redistribuce redistribucí náhlou a velkou (válka, revoluce, Keynesova kapitálová daň, MMT atd. atd.)

Se zbytkem souhlasím, zejména s tím, že "z chudého chlapce slavným mořeplavcem" je hezká pohádka, ale v praxi to je jen málo případů.

Tj. pokud jde o velké prachy, rozhodující je schopnost spekulovat, hledat na trhu investiční příležitosti, přelévat peníze z jedné oblasti do druhé a pomocí manažerských technik udržet nízké výplaty zaměstnanců, vzniklý zisk distribuovat vlastníkům kapitálu – ti pak manažera odmění za to, že jim zařídil zhodnocení jejich investic.

Všechno toto je v tradičních ekonomikách korigováno k užitku většiny, někdy také selhává. V Česku to selhává daleko častěji, protože to ještě neumíme a asi umět nechceme.

Radim Valenčík

Pokusím se nyní o určité stručné shrnutí odpovědí příspěvků uveřejněných v předcházejících třech dílech série:

1. Otázka, kdo je "bohatý" a kdo "chudý", není jednoduchá mj. vzhledem k tomu, že i člověk s malým příjmem může prožít bohatý život.

Příspěvky P. M. aj. M. 2 z 21. 5.

K tomu ode mne: Cenné upřesnění, ale budeme brát bohatství v materiálním, resp. finančním smyslu.

2. Otázka, proč jsou někteří bohatí a proč jsou někteří chudí, je spojena s více paradoxy. Např. lidé v zemi bohaté na ropu mohou být chudí, protože využívání zdrojů z ropy umožňuje držet lidi v ovládaném postavení. Rovněž případ historie Číny ukazuje, že bohatá země může zchudnout a zeslábnout, pak se zase stát bohatou a mocnou. Rovněž tak je důležitý příklad role průmyslové revoluce při vzestupu Anglie.

Příspěvek O. N. z 20. 5.

K tomu ode mne: Důležité příklady, které je potřeba mít před očima.

3. Když se díváme na vztah bohatých a chudých, je dobré mít před očima příklady lidí, kteří se dokázali z nuzných poměrů pozvednout do významného společenského postavení.

Příspěvek B. Š. z 21. 5. a 22. 5.

K tomu ode mne: Vertikální mobilita je velmi důležitý parametr charakterizující společnost, bohužel je to parametr hodně proměnlivý jak z hlediska zemí, tak historických období.

4. To, proč jsou někteří bohatí a někteří chudí, závisí na společenských poměrech. Na nich závisí i to, jak se vyvíjí vztah mezi rolí schopností a výchozí (zděděné) pozice.

Příspěvek J. M. 1 z 21. a 22. 5.

K tomu ode mne: Ano, ale jde o to pochopit logiku vztahu mezi rolí schopností a rolí pozice, mechanismy, které zde fungují, to, jak se z tohoto hlediska vyvíjejí společenské poměry.

5. V otázce bohatství a chudoby platí, že úspěšnost je často výsledkem spíše hlouposti druhých než vlastních schopností.

Příspěvek L. Ž. z 22. 5.

K tomu ode mne: V neutrálnější podobě lze formulovat jako roli pravidel a jejich dodržování z hlediska omezování zneužívání nejen hlouposti, ale třeba i důvěry či slušnosti druhých. (Možná, že těmi "hloupými" je v současné době celá mainstreamová EU.)

6. Role hlouposti lidí v jejich neúspěšnosti je i z hlediska behaviorální ekonomie velká.

M. B. z 22. 5.

K tomu ode mne: Zajímavé by bylo dát do těsnější či bezprostřední souvislosti s konkrétními příklady bohatnutí bohatých a chudnutí chudých.

7. Příčin je větší množství (poptávka po schopnostech lidí, zdědění či jiné získání majetku, investování do společenské pozice, kriminalita; chudoba je mnohdy výsledkem neschopnosti a hlouposti, významnou roli mají společenské poměry, někteří lidé jsou spokojeni se svými aktivitami a netouží po majetku, člověka rovněž může potkat smůla.

P. W. z 22. 5.

K tomu ode mne: Dobrý přehled, ale chce to vše podložit jednotnou logikou.

Shrnutí

Příspěvky velmi dobře zmapovaly výchozí terén. Postihly většinu aspektů dané problematiky, a to aniž bych se s autory námětů domluvil. V dalším pokračování se pokusím na otázku, **Proč jsou někteří bohatí a někteří chudí**, vrhnout výrazně nové světlo, resp. podívat se na ni prizmatem teorie, kterou považují z hlediska odpovědi na otázku i z hlediska jejího praktického využití za velmi perspektivní. Uveřejním hned v dalším pokračování zítra.

Pokračování diskuse

Radim Valencík:

Dostáváme se k první metodologicky významné analogii mez odpovědi na otázku, **Proč je v noci tma** a **Proč jsou bohatí a chudí**, viz:

<http://radimvalencik.pise.cz/6866-teorie-dneska-proc-jsou-bohati-a-chudi-1-189.html>

Připomeňme si: Jak formulování paradoxu noční tmavé oblohy, tj. **Proč je v noci tma**, Diggesem, tak jeho řešení ve druhé polovině 60. let bezprostředně souviselo s pochopením toho, jaký je náš Vesmír, opíralo se o určitou kosmologickou (s pomocí vědy stále se upřesňující) představu.

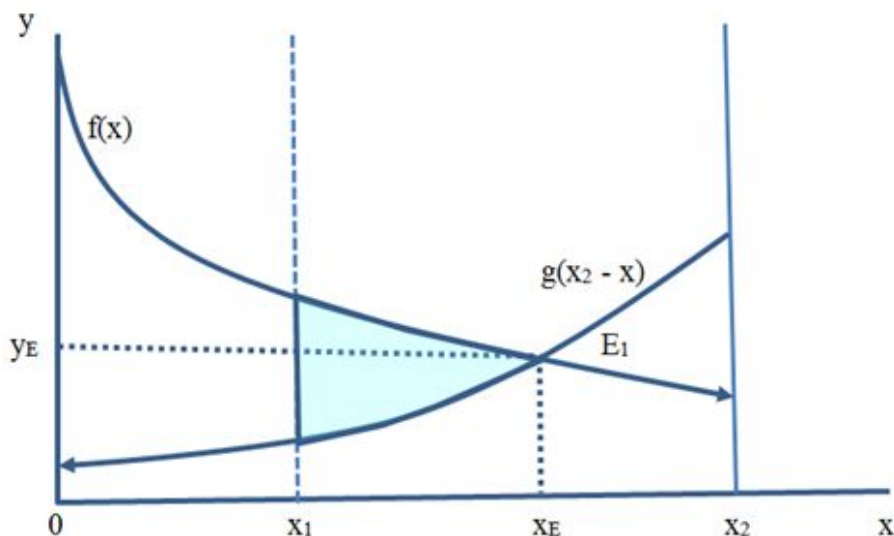
V ekonomii jsme s otázkou férového rozdělení bohatství, tj. **Proč jsou bohatí a chudí**, ve velmi podobné situaci. Tato otázka jako paradox vzniká totiž jen na základě určité představy o "ekonomickém světě", jen na základě určitého modelu "ekonomického světa". K formulování fotometrického paradoxu musela věda dozrát. Tak je tomu patrně i v ekonomické teorii.

V době Diggesse (Tycho de Braheho, Koperníka, Keplera) nebylo jednoduché si představit nekonečný Vesmír s nekonečně mnoha svítícími hvězdami. Ale tato představa již vítězila nad neudržitelnou a pro člověka vybaveného tehdejšími poznatky obtížně přijatelnou představou nějakým způsobem omezeného Vesmíru.

Podívejme se nyní na náš ekonomický svět z hlediska následující představy.

Koncept "nekonečného ekonomického Vesmíru":

1. Každý člověk disponuje od narození určitými investičními příležitostmi.
2. První investiční příležitosti, které má k dispozici ještě dříve, než se začne probouzet jeho rozum, jsou dány možnostmi rozvoje, ale i uchování jeho schopností (v raném věku je človíček vystaven řadě zdravotních rizik, já jsem měl třeba v necelých dvou letech černý kašel a potkaly mě i další patálie). Investorem do využití těchto investičních příležitostí je rodina a v moderní společnosti i stát.
3. V období svého dospívání, s tím, jak člověk i jeho rodina v tom prostředí, ve kterém se nachází, využívá človíčkovi přírodou dané předpoklady, dochází k vyjevování dalších investičních příležitostí vázaných přímo na osobnost člověka, tj. investičních příležitostí spojených s rozvojem, uchováním a uplatňováním jeho schopností.
4. Postupně začíná člověk disponovat dalšími investičními příležitostmi, které jsou spojené s možností jeho společenského růstu, získáváním společenského postavení, zapojením do různých společenských sítí, ale také investičními příležitostmi, jejichž realizace v oblasti technologie či organizace výroby přináší ekonomické efekty (jedná se vlastně o ty efekty, které v oblasti kontaktu společnosti s přírodou přímo či nepřímo ekonomicky zhodnocují jeho schopnosti, resp. prostřednictvím kterých dochází k uplatnění těch schopností, které nabyt a které si dokázal uchovat).
5. Vyjevování investičních příležitostí spojených s rozvojem, uchováním a uplatněním schopností člověka probíhá po celý život, v mladším věku jsou významné investiční příležitosti spojené s rozvojem schopností člověka, v pozdějším věku pak s jejich uchováním, například v souvislosti s prodloužením doby produktivního uplatnění člověka.
6. Každý člověk vlastní jak investiční příležitosti (to, do využití čeho mohou být investovány jeho vlastní či cizí investiční prostředky) a také investiční prostředky (to je ono fyzické, materiální, resp. finanční bohatství), které mohou být investovány do vlastních či cizích investičních příležitostí. To si lze představit prostřednictvím následujícího obrázku:

K obrázku:

Zde x_1 , $x_2 - x_1$ jsou množství investičních prostředků, které mají subjekty k dispozici, y je budoucí výnos v mezních veličinách, $f(x)$, $g(x)$, respektive $g(x_2 - x)$ jsou funkce mezního výnosu z investičních příležitostí ($g(x)$ je upravena pro názornější prezentaci). $E(x_E, y_E)$ je bod, ve kterém $f(x) = g(x) = f(x_2 - x) = g(x_2 - x)$; v tomto bodě jsou využity všechny investiční příležitosti obou subjektů dle míry jejich výnosu. Z obrázku je zřejmé, že objem dostupných prostředků prvního subjektu (x_1) je ve srovnání s druhým subjektem omezený a dovolí mu realizovat pouze malou část investičních příležitostí. Druhý subjekt má více investičních prostředků, může realizovat více svých investičních příležitostí. Jejich výnos však od určitého bodu bude nižší, než nevyužitá příležitost prvního subjektu z důvodu nedostatku investičních prostředků. Zvýrazněná plocha mezi body x_1 a x_E reprezentuje možný přebytek, který mohou získat oba subjekty vzájemnou spoluprací – pokud druhý subjekt nabídne prvnímu své investiční prostředky pro výnosnější investiční příležitosti. Otázkou bude, za jakých okolností se oba subjekty rozhodnou spolupracovat, a jakým způsobem si získaný přebytek rozdělí. Technicky je řešením problému rozdělení, kdy se mezní výnosy obou subjektů rovnají, tzn. v bodě E . V takové situaci dochází k nejvyššímu společnému výnosu. Kompenzace ve výši y_E poskytne důvod subjektu s dostatkem investičních prostředků nabídnout tyto prostředky subjektu s výnosnějšími investičními příležitostmi. Z hlediska mikroekonomického modelu lze teoreticky vyčerpat všechny dostupné zdroje a dosáhnout tak společného maxima.

7. Pro každou situaci ve vztahu mezi vlastníky investičních příležitostí a investičních prostředků lze najít takové rozdělení výnosů, které je ekonomicky efektivní (v tom smyslu, že součet výnosů je maximální) a současně spravedlivé (v tom smyslu, že poskytnutí investičních příležitostí ze strany toho, kdo vlastní investiční prostředky, tomu, kdo má výnosnější investiční příležitosti, je adekvátně kompenzováno).

8. Pokud by investiční příležitosti a investiční prostředky byly využívány tak, jak je uvedeno v bodě 7, platilo by následující:

- Investiční příležitosti (včetně a zejména těch, které jsou spojeny s rozvojem, uchováním a uplatněním schopností člověka) by byly využívány dle míry jejich výnosnosti bez ohledu na to, kdo je vlastníkem investičních příležitostí, které jsou spojeny s rozvojem, uchováním a uplatněním schopností člověka.

- Rozdělení bohatství ve společnosti by neomezovalo rozvoj, uchování a uplatnění schopností žádného člověka, tj. neexistoval by problém bohatství a chudoby jako problém.

- Rozvoj, uchování a uplatnění schopností každého člověka by byl podmínkou rozvoje, uchování a uplatnění každého jiného člověka.

Co z výše uvedeného vyplývá

Otázka, proč jsou někteří bohatí a někteří chudí, vyvstává v novém světle:

1. Je nutné objasnit původ chudoby. Ten zdaleka není triviální. Nutně souvisí s nějakými systémovými bariérami pro rozvoj, uchování a uplatnění schopností člověka, které (ty bariéry) zatím nevidíme. Ty viditelné totiž přetrvávání chudoby v té míře, v jaké přetrvává, neobjasňují. (Toto tvrzení si vyžaduje další diskusi.)

2. Problém, proč jsou někteří bohatí a někteří chudí lze přeformulovat i takto: **Proč nejsou investiční příležitosti využívány podle míry jejich výnosnosti?**

3. Námí (ve výše uvedených osmi bodech) prezentovaná "ekonomická kosmologie", tj. určitý koncept "ekonomického Vesmíru" je sice krokem vpřed oproti některým vžitým představám (a jako takový bude v různých diskusích ještě dlouho narážet na nejrůznější předsudky a stereotypy, jak tomu bylo v případě představy nekonečného Vesmíru), něco důležitého však tento koncept opominul. Proto se podstatným způsobem rozchází s realitou. **Co tento koncept opominul?** Musí to být něco podstatného, tak jako model nekonečného Vesmíru rovněž opominul fakt jeho rozpínání (spojený s modelem velkého třesku a jeho následnými upřesněními).

Nastal čas pro další kolo hledání odpovědí:

1. Co je důvodem přetrvávání chudoby, resp. bariér investování do rozvoje, uchování a uplatňování schopností člověka?

2. Proč nejsou investiční příležitosti využívány podle míry jejich výnosnosti?

3. Co koncept popsáný v bodech 1-8 opominul?

Dodatek k využití vícebodového rozšíření Nashova (S, d) vyjednávacího problému 1. část:

Následující poměrně náročný text jsem napsal v rámci příprav na mezinárodní diskusi o řešení problému férového rozdělování bohatství s využitím teorie her. Je součástí přípravy na 6. světový kongres Game theory society, který se uskuteční příští rok v Budapešti.

Velmi úzce souvisí s otázkou, které se budu věnovat v seriálu za několik dní: **Proč jsou bohatí a chudí?**

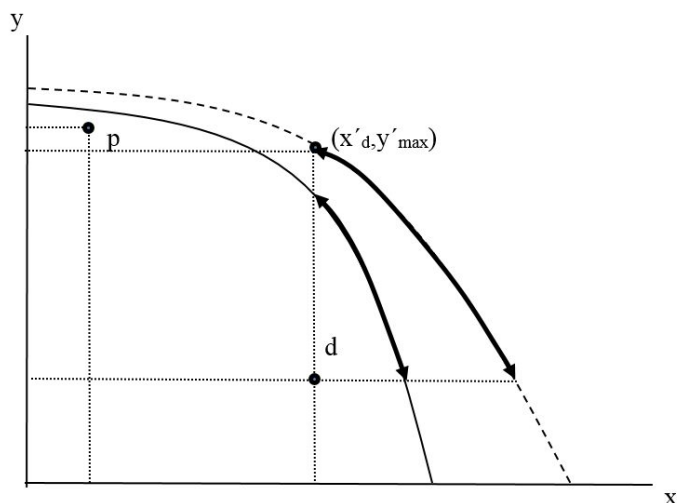
Budeme uvažovat situaci, kdy došlo k rozšíření množin S na S' v důsledku reformy, které umožňují využít dosud nevyužívané možnosti investování do rozvoje, uchování či uplatnění lidského kapitálu. Jak jsme uvedli, podle polohy vyznačených bodů lze rozlišit situace, které mohou nastat. Koncept však může sloužit k interpretaci reálných dějů ještě jinak. Může být využit k rozlišení hráčů podle toho, jak vidí svoji reálnou situaci.

Případ 1:

Chování hráče Y v případě, kdy hráč vidí situaci tak, jak je na Obrázku 11, tj. kdy $y_p > y'_{max}$

(Výplata, kterou může hráč Y dosáhnout v případě kooperativní hry po rozšíření množiny S na množinu S' je nižší, než v případě bodu pozičního investování.)

Obrázek 11:

Bod $p(x_p, y_p)$, bod pozičního investování, se posunul až nad úroveň bodu (x'_p, y'_{max}) .

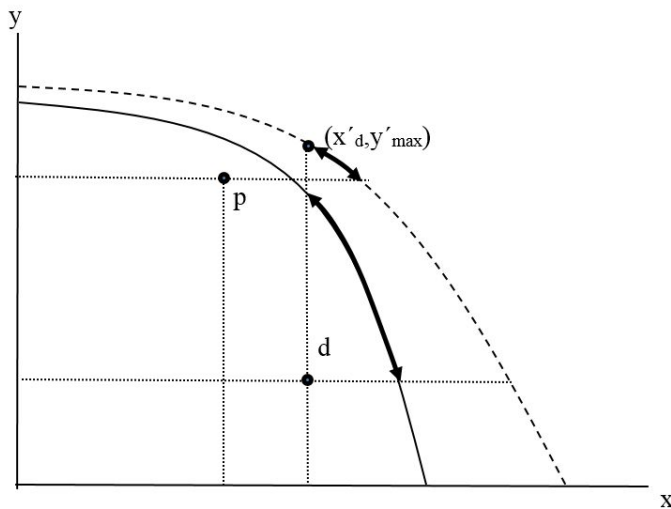
Hráč, který vidí situaci tak, že si pozičním investováním může zajistit dosažení bodu p v té poloze, v jaké je uveden na Obrázku 11, bude proti reformám. Je pro něj důležité dosáhnout bodu, který je výsledkem pozičního investování. Pokud by se prosadily reformy, ztratil by svoji výsadní pozici i výplatu. Možnost reforem totiž může ovlivnit další hráče, kteří by bez reforem rovněž upřednostnili poziční investování. A to mohou napomoci reformy prosadit. Podrobněji to uvidíme v Případě 2 hráče, který popisuje situaci hráče, který bez reforem upřednostňuje poziční investování, v případě prosazení reforem upřednostní to, aby se hrála příslušná kooperativní hra.

Případ 2:

Chování hráče Y v případě, kdy hráč vidí situaci tak, jak je na Obrázku 12, tj. kdy $y_p < y'_{max}$

(Výplata, kterou může hráč Y dosáhnout v případě kooperativní hry po rozšíření množiny S na množinu S' je vyšší, než v případě bodu pozičního investování.)

Obrázek 12:

Hráčovi, který vidí situaci tak, že si pozičním investováním může zajistit dosažení bodu p v té poloze, v jaké je uveden na obrázku 12, se vyplatí podpořit reformy. Výplata, která se mu nabízí v případě řešení příslušné kooperativní hry, je vyšší, než v případě pozičního investování. V praxi mohou nastat dvě situace:

- Pokud se budou prosazovat reformy "shora" (těmi, kteří mají možnost využít poziční investování), budou nositeli reforem právě tito hráči.
- Pokud se budou prosazovat reformy "zdola" (těmi, kteří nemají možnost využít poziční investování), budou tito hráči spojencem nositelů reforem.

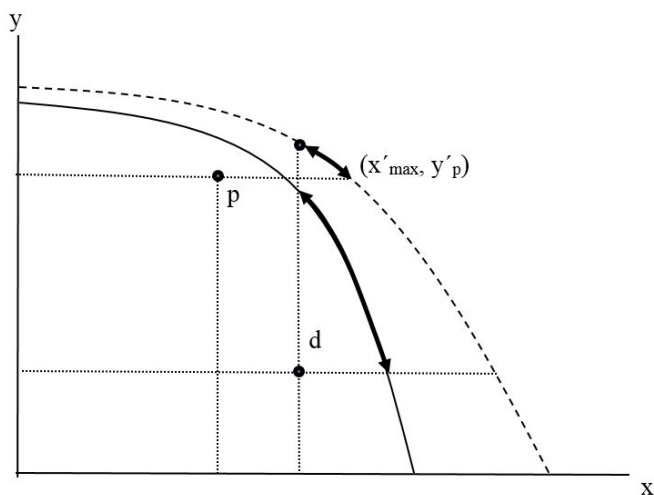
V případě, že se reformy prosadí, budou mít hráči uvedení v Případu 1 nižší výplatu. Proto právě tito hráči představují pro hráče uvedené v prvním případě značné nebezpečí.

Případ 3:

Chování hráče X v případě, kdy hráč vidí situaci tak, jak je na Obrázku 13, tj. kdy $x_d < x'_{max}$

(Výplata, kterou může hráč X dosáhnout v případě kooperativní hry po rozšíření množiny S na množinu S' je vyšší, než v případě bodu nedohody.)

Obrázek 13:

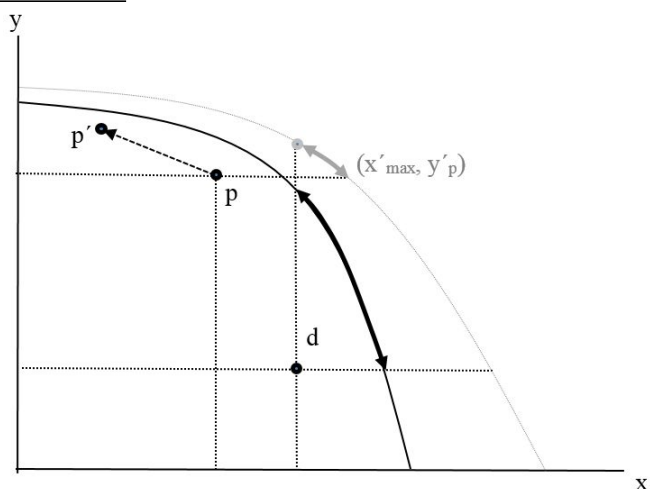

Jedná se o stejný obrázek, jak v přecházejícím případě. Situaci, která vznikla, uvažujeme z hlediska hráče **X** v případě, kdy je ochoten přistoupit na kooperativní hru, která vyhovuje hráči **Y**. V tomto případě budou hráči **X** i **Y** spolupracovat na prosazení reform.

Případ 4:

Chování hráče **X** v případě, kdy hráč vidí situaci tak, jak je na Obrázku 14, tj. kdy $x_p < x_{p'}$ (a $y_{p'} > y_p$)

Obrázek 14:

Hráč X vidí v reformě možnost lepšího pozičního investování pro hráče Y a nevidí to, že reformy vedou ke kooperativní hře, ve které si oba hráči polepší právě na úkor přechodu od nekooperativní hry ke kooperativní.

Hráč X bude proto reformám.

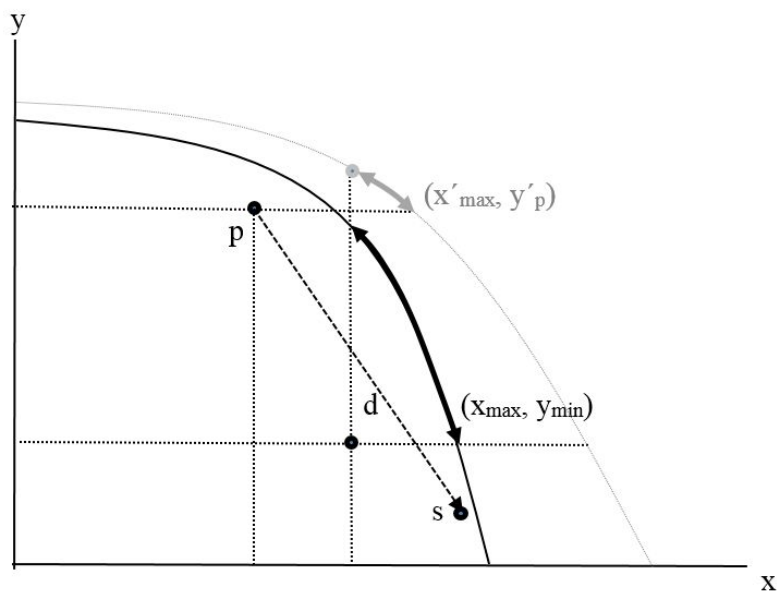
Jedná se o velmi častý případ, který je výrazem určitého zakotvení zkušeností z kvazireforem, prostřednictvím kterých se situace popsaná v obrázku 14 skutečně prosazovala. V ČR to byl například pokus o zavedení 2. pilíře penzijního pojištění.

Význam této situace spočívá v tom, že averze k reformám mohou využívat ti hráči, kteří byli popsáni v Případu 1, k zablokování skutečných reforem.

Případ 5:

Chování hráče Y v případě, kdy hráč vidí situaci tak, jak je na Obrázku 15, tj. kdy $x_d < x_{max}$

Obrázek 15:

Hráč X nevidí přínos reformy, ale vidí možnost zásadního zlepšení své výplaty formou sankcionování hráče Y (vzpoury vůči jeho snaze o poziční investování).

Hráč X bude proto reformám.

Jedná se o též o poměrně častý případ, který je výrazem určitého zakotvení zkušeností z kvazireforem. V tomto případě hráč X uvěří v možnost dosáhnout zlepšení formou radikalizace. V praxi se projevuje ve dvou formách:

- V latentní podobě jako snění o možnosti "systémové změny" (v této podobě je to užitečné pro hráče Y, jak je to popsáno v Případě 1, protože se tím odvádí hráči X od možné podpory skutečných reforem).

- V podobě radikalismu až násilí (v této podobě je to rovněž užitečné pro hráče Y, jak je to popsáno v Případě 1, protože se tím odvádí hráči X od možné podpory skutečných reforem a současně diskredituje odpor zdola).

Poznámky k výše řečenému:

1. Je nutné důsledně odlišovat to, jaká je reálná situace (to, jaké důsledky by reformy měly), od toho, jak jsou reformy interpretovány.

2. Popsali jsme jen pět případů z mnoha dalších, které mohou nastat. Podle nás ty nejdůležitější, které jsme v tuto chvíli schopni identifikovat.

3. Z případů, které jsme popsali, vyplývá řada závěrů ve dvou směrech:

- Jaké koalice se mohou vytvářet, resp. jakou strukturu může mít proreformní a protireformní koalice v případě skutečných reforem.

- S jakou "ideologií" mohou pracovat jednotlivé subjekty. (Pod ideologií chápeme **snahu určitého hráče o to, aby druhý hráč chápal situaci (dominantní hru, která se hraje, a případně její kontexty) určitým způsobem (přitom nikoli nutně tak, jak ji chápe on sám, či většinou odlišně).**

Pod čarou:

Při prosazení skutečných reforem je mimořádně důležité správně volit první startovní minimální kroky, které jsou dostatečně srozumitelné, jejich přínos zřejmý a nesporný. Na základě jejich prosazování pak odhalovat, kdo a proč brání skutečným reformám a jaké jsou dominantní hry, které se hrají.

Paradoxní či spíš příznačné je, že takovému postupu (pečlivému odkrokování změn, aby se ukázalo, kde se skrývají skutečné bariéry pozitivních změn) nejvíce brání ti, kteří podleli snění o možnosti "systémové změny". Tato pozice vede k intelektuální lenosti, ztrátě schopnosti vidět situaci, jaká je, setrvačnému pohledu na svět. Nic lepšího si ti, kteří ovládají společnosti a rozdělení světa na bohaté a chudé nemohou přát.

Několik vět o bohatství a chudobě (Jak jsem je dnes postupně "doloval" v hlavě)

Vladislav Pavlát

1. Nesprávně položená otázka = na takto obecně položenou otázku lze odpovědět jen špatně nebo vůbec ne!

2. Položená otázka **je mimo čas a prostor** – těžko lze dobře odpovědět.

3. **Měla by otázka znít: proč někteří bohatnou a jiní chudnou?**

4. Ptáme se na příčiny plynoucí z nějakého daného stavu nebo z nějakého procesu?

5. Máme-li na mysli kapitalistickou společnost, o jaký kapitalismus jde? Ranný, merkantilistický, kapitalismus průmyslové revoluce 18. a 19. století, kapitalismus X-dalších průmyslových revolucí?

6. Konkrétní odpovědi pro různá období vývoje společnosti a pro různé země se budou nutně lišit. Kdyby existovaly všechny konkrétní poznatky, šly by zobecnit, ale zobecnění by nic moc nepřineslo.

7. Otázka **"Proč?" úzce souvisí s otázkou vlastnictví a se samotným pojetím vlastnictví** (smí se vlastnit cokoliv nebo je něco zakázáno vlastnit?). Za kapitalismu nelze mít otroky (podle prastarého pojetí), ale lze držet lidi (nutit je pracovat nebo je i jinak využívat) v otrockých podmínkách.

8. Lze "něco" vlastnit a z pouhého titulu vlastnictví bohatnout? Ano. (Šlechtic – těží ze šlechtického titulu; i on ale může zchudnout. Vynálezce – majitel patentu; majitel "autorského práva". Oba mohou ve "svobodné společnosti" svobodně bohatnout nebo chudnout.

9. Je paradoxní, že pouze z pouhého titulu vlastnictví lze nejen zchudnout, ale i být usmrcen. (Veškeré revoluce, občanské války apod.)

10. Není nutno přímo "vlastnit", ale jen něčím (co může vlastnit někdo jiný) disponovat a z možnosti (práva?) disponovat – bohatnout (a to buď "šikovně legálně" podle práva, nebo "nešikovně" nelegálně.

11. Stačí vyznávat nějakou náboženskou víru a na základě ní lze bohatnout, chudnout, být zabit, (včas) emigrovat...

12. Stačí být člověkem určité "rasy" a na základě ní lze bohatnout, chudnout, být zabit, (včas) emigrovat...

13. Stačí být příslušníkem určitého národa nebo etnické skupiny a na základě toho lze bohatnout, chudnout, být zabit, (včas) emigrovat...

14. Stačí být členem určité politické strany a na základě toho lze bohatnout, chudnout, být zabit, (včas) emigrovat...

15. Také stupeň vzdělání otevírá brány k bohatství (ale nikoli nutně – viz některé z předchozích vět).

16. I nevzdělanost (míra nevzdělanosti) může být "příčinou" nabytí nebo nenabytí bohatství.

17. Pojmy "bohatství" i "chudoba" jsou ošidné - při dobré vůli je lze definovat jakkoliv, kdykoliv, ale nikdy ne (právě teď) kdekoliv.

18. Co "věda" nebo "vědní disciplína", to odlišné chápání, vysvětlování a prosazování obsahu, rozsahu a vztahů mezi protikladnými pojmy "bohatství" a "chudoba."

19. Lékařské vědy: příčinou obou "stavů" je genetická výbava daného jedince + stupeň "zdravého života" (podle lékařského mainstreamu nebo módy v dané době)

20. Psychologie: psychické vlastnosti daného jedince, tj. portfolio jeho dobrých/špatných vlastností; oblíbené jsou např. dvojice chytrý x hloupý; pracovitý x líný; poslušný x neposlušný + dále ad libitum. První slovo označuje kladnou vlastnost (z výchovných důvodů) vedoucí k bohatství. Teoreticky by se "lenoch" neměl dopracovat k bohatství, leč v praxi to může být i jinak. Někdy (např. při kombinaci blbý, líný, ale poslušný) dotyčný jedinec nemusí být chudý. Optimista prý má větší šanci zbohatnout než pesimista. Nejlépe prý (to je ze života?) na tom jsou realisté, pragmatičtí a cynici (často totiž jsou "splachovací").

21. Sociologie: protože "dav" se chová odlišně od jiné (sociologicky definované) skupiny lidí, neracionální jednání davu ex teoria nemůže vést ke vzniku "bohatství" (leđa výjimečně). Podle toho, jak jsou definovány "skupiny lidí" (třídy, rasy, národy, kmeny, klany, sekty, podnikatelé, zaměstnanci atd.), lze se empirickým bádáním (rozbořem skupinového chování dané kategorie) dopracovat k určení jejich vztahu k "bohatství/ chudobě" a vyvodit z toho doporučení pro vládnoucí skupinu v dané sociálně ekonomické formaci, v určité době a zemi. Což se dosti běžně leckde děje.

22. Právo/Právní vědy: přestože deklarují snahu po spravedlnosti, nemohou nic změnit na slepotě spravedlnosti. Jejich modus operandi odpovídá dávnému Fiat justicia, pereat mundus. (Ceterum autem censeo, že - mimo jiné - i na tento postoj zanikl starověký Řím. Je obecně známo, že právo má sloužit vládnoucí třídě (tj. vládnoucí menšině prohlášené prostřednictvím demokratických voleb za většinu), pokud to není ještě horší (přes figurky dosazené pomocí různých "mejdánů").

23. Ekonomické vědy: (ve zvládnutém pojetí) platí zásada, že stačí vydělávat více než utrácet (požívační podnikatelé-sybarité prý jsou výjimkou!) dodržovat zákony (ale umět využívat jejich nedokonalosti – hlavně u daní), **mít správné "znakomstvo i svjaz" při získávání státních a jiných zakázek, subvencí apod. a dobré vztahy s úřady (hlavně s finančními, ale i různými jinými, podle potřeby).**

24. Statistika: Bohatství lze definovat různým způsobem, členit podle různých hledisek, a v souladu s existujícími teoriemi o bohatství. Podmínkou je existence věrohodných, srovnatelných, spolehlivých atd. údajů za dostatečně (?) dlouhé období.

25. Již sama možnost členit bohatství např. na hmotné a nehmotné, poskytuje takřka nekonečné možnosti při jeho kvantifikaci. Jak vyčíslit velikost tzv. národního důchodu (jako součásti "bohatství"). Jak ocenit např. tzv. nehmotná práva? Lze hodnověrně zjistit "hodnotu finančních derivátů"? Má jejich "hodnota" být součástí "bohatství" nebo nikoliv? Jak nakládat s objemy "šedé ekonomiky" nebo s objemy umělých měn?

26. Lze vůbec hodnověrně porovnávat "bohatství" různých států v měnovém přepočtu? V podstatě jde o přijetí určitých fikcí, aby vůbec bylo možné něco ("transparentně") spočítat.

27. Určitou "cestou z bryndy" (v dnešní hantýrce "way out") jsou mezinárodní standardy (technické, finanční – IFRS apod.), pokud je "mezinárodní společenství" dosti silné, aby si vynutilo jejich všeobecné uznávání a aplikaci v případě měření, výpočtů, propočtů, odhadů, prognóz a vizí, která patří k dnešnímu vědeckému instrumentáriu.

28. K úplnému znění práce našeho známého "čecho-amerického" ekonoma jsem se bohužel nedostal, ač bylo někdy vloni zaznamenáno naší pilnou ČTK, která neopomněla uvést, že se světové nůžky mezi bohatými a chudými dále rozevírají (což tak nějak připomíná hit minulého století o absolutním a relativním zbídačování proletariátu). V ČR originál zmíněné studie nebyl publikován (asi proto, že by si to čtenáři promítli do našich poměrů), bohužel jsem jej v americké bibliografii dosud nenašel.

29. Ač chovám pokornou úctu k modelům a všem ostatním významným novým vědeckým metodám, nástrojům i poznatkům, v této oblasti jsem amatérem. Na adresu nových kvalitativních i kvantitativních poznatků bych mohl tak nanejvýš ocitovat známou Kozinovu větu: "Hin se hukáže". (Kdo neumí chodsky: "Se uvidí"!)

30. Uzavírám tento pracně vydolovaný, leč těžko vědecky (kvantitativně) prokazatelný "soubor vět" jediným možným způsobem: tj. jedním starým známým lidovým příslovím, že **"ČERT KADÍ JEN NA VELKOU HROMADU"**. Je to podivuhodný příklad výsledku lidového bádání, o jehož (relativní) pravdivosti dodnes málokdo pochybuje.

Léta Páně 2019, v podvečer 20. května

K tomu R. V.: Velmi oceňuji tuto hutné a všestranné tematizování problému.

Lidé jsou si od přírody nerovni (Karl Marx)

Pavel Pršala

Jsou totiž "bohatí" nebo "chudí" už duchem (a samozřejmě tělesnými i jinými vlohami, případně schopnostmi - pokud jsou do nich příslušné vlohy rozvinuty, např. "podnikatelský duch" = Schumpeterův *Unternehmergeist* - nebo fyzická atraktivita jinak duchovně zcela 'chudé' zrzavé "žebračky" Anny Geislerové - či jiné vypatlané komediantky nebo divadelního či filmového šaška).

Mám takový dojem, že citát v záhlaví mé odpovědi (že totiž lidé jsou si nerovni již od přírody) je z "Kritiky Gothajského programu" - Marxovo zdůvodnění kritizované teze Programu lassallovské německé socdem o tom, že "dělníkovi náleží CELÝ 'výsledek' jeho práce").

Proto také mají různí lidé "různé potřeby" (viz Plumlovský a jiní "magoři" - včetně obšourníků Jirouse a katolického "filosofa" Němce, biologického otce herce a "dýdžeje" Tobiáše Jirouse atd. atp.)

V žádném případě nepovažuji (znovu) položení otázky "o původu bohatství a chudoby" za zbytečnou nebo dokonce za směšnou (už jen kvůli arogantním názorům a postojům zejména české, ale především třeba i polské římsko-katolické církve k tzv. "restitucím" - viz Novalisův 200 let starý výrok k náboženství a suspendování jeho "občanských práv" Francouzskou revolucí - i vlastnictví je jen jedním z občanských práv, pro většinu lidí navíc tím nejdůležitějším).

V konečném důsledku se však největší (resp. převážná) část bohatství "rodí" z "KRÁDEŽÍ/zcizování výsledků INOVACÍ PODNIKATELSKÝM DUCHEM" (nejlépe to asi lze osvětlit na srovnání osudů Nikoly Tesly a Thomase Edisona) - ale samozřejmě i z bezohledného vykořisťování námezdní práce (to ovšem nepovažuji pro "Unternehmergeista" za typické, to je charakteristický znak bezohledných šejdířů a šmejďů - případně Šmejců). I když z hlediska bezohledného vysávání dividend zahraničním kapitálem je i tradiční VYKORISŤOVÁNÍ asi historicky nejzávažnějším důvodem existence chudých a bohatých (viz též Louis Bromfield: "Když nastaly deště" - sobecky lítostivé úvahy lorda Hestona, že v Indii už nelze dosahovat 500-násobného zhodnocení investice jako kdysi). Atd.

Otázka tedy zní:

Nakolik 'spravedlivě' odměnit v procesu rozdělování nadvýrobku docíleného určitou inovací (a následným zvýšením produktivity nebo užitných vlastností produktu) autora příslušné inovace a kolik ponechat 'podnikatelskému duchu' a dalším, na výrobním procesu zúčastněným osobám?

Jak to vidí matematik: Kvantová teorie bohatství a chudoby

Vlado Mudrák

Normálne som sa pobavil, keď som náhodou otvoril príspevky ku téme *"Preco su ludia bohati aj chudobni resp. Preco je v noci tma"*. Pristihol som sa pri kosení trávniku, že mi to blúdi hlavou a ako správny dochodca som si potom sadol ku pivu a začal vymýšľať. Prve, čo ma napadlo, je formalizácii problému. Treba definovať, čo je to chudoba a čo je bohatstvo.

Je to premenná veličina? Asi ano, no aká je jej najmenšia hodnota? V rámci jedného rozmeru napr na priamke, je hodnota nula definovaná ako začiatok súradnej sústavy a ma znamenať nulové bohatstvo resp. max chudobu? Alebo zavedieme aj zápornú hodnotu bohatstva ako mierku chudoby? Ostaňme pri kladných číslach. Zväčšovanie bohatstva v číselnom vyjadrení je hodnota celočíselná, alebo spojitá? Ja

ako fyzik musím byť presvedčený, že hodnoty musia byť kvantované, t.j. musí existovať niečo ako Planckova konštanta. Niektoré národy majú kvantované stavy bohatstva v podobe počtu oviec, tiav, manželiek spod. Na ich osi je stav bohatstva určený celociselným násobkom ich planckovských konstant, t.j. počtom oviec, tiav, manželiek... Záporne hodnoty by som prirovnal ku anticasticiam, ktoré musia byť anihilované, samozrejme za veľkého energetickeho vyboja... Čiže absolútny chudák je v hodíte nula na osi. Jeho bohatstvo sa určuje počtom oviec, pozor nie vsak tiav, akebo manželiek, lebo to je úplne iná súradnej sústava s iným kvantovaním. To vzniká prvý problém - kto je bohatší, ten čo má najviac oviec, alebo tiav, alebo manželiek?

Veľmi dobre rozumieš k čomu mierim... k hodnotovému nastaveniu spoločnosti. V jednej dedine je oligarchom človek, s najväčším počtom oviec, v susednej dedine s najväčším postom tiav a v tretej s najvacsimpotom manželiek. Dôjde ku vojne a kazdy za koristi' považuje násobok svojej konštanty bohatstva. Ostatne konštanty sú mu ukradnuté a považuje ich za barbarsku hodnotu. Ak dôjde ku zmiešanej osad do spoločného celku napr. do štruktúry mesta, kto bude považovaný za najbohatšieho cloveka mesta? Pri voľbách do mestského zastupiteľstva, ako budú voliť jednotlivé spoločnosti s inými planckovskými konštantami?

Z hľadiska matematického formalizmu tu máme tenzor s rozdielnymi kvantovými konštantami bohatstva. Predstavme si aj iné možné kvantovanie bohatstva, napr. Jedna prečítaná kniha. Z hľadiska napr. vzdelaných ľudí je úplný chudák na nule (anihilaciu jednotky si ani neviem predstaviť). Bohatstvo je považované celociselným násobkom ich konštanty bohatstva. Pri vojnách dôjde buď ku zákernému ničeniu tohoto typu bohatstva, alebo k jeho privlastňovaniu.

Nikto nechce definovať aj kultúrne bohatstvo, napr. História, umenia, vedy. Toto je predsa tiež hodnotový systém...

Ak teda zostavíme všeobecný n-merný tenzor, kde budú zahrnuté všetky známe kvantové konštanty bohatstva medzi ľuďmi, národmi, štátmi atd, bude možné formalizovať model hodnotových konštant jednotlivých národov.

Ak spájame body nastavenia všetkých merateľných hodnôt pre jednotlivé spoločnosti, kultúry, politiky atd. dostaneme hrozne komplikovaný model, ale úplne jednoznačný pre hodnotovú orientáciu jednotlivých napr.kultur. Ktorý z týchto modelov je najsprávnejší, no samozrejme ten, v ktorom sa nachádzam..

Z toho vychádza veľa, napr. Niektoré spoločnosti netušia o existencii iných hodnotových osí napr. Amazonskú Indiáni majú svoj model úplne nednoduchý a nevedia im to. Ja si už napr. neviem predstaviť ako sme žili bez mobilov.

Z toho vyplýva ďalšia otázka - náš hodnotový systém - model je aj modelom pre šťastie?

Alebo existujú v rámci n-merneho tenzoru hodnôt aj osi pre obyčajné etické, morálne, vzdelanostne či empatické konštanty bohatstva?

Určite existujú a ide len o to, ktorý kultúrno-materiálny model preferujeme, a prečo si myslíme, že máme správne nastavené hodnoty.

K tomu mi Vlado dodal poznámku:

Skús si ešte raz prečítať môj návrh kvantovej teórie chudoby a bohatstva z hľadiska matematického žartiku, ktorý má hlavne pobaviť. Z druhej strany som to napísal zámerne zložito, aby metodologicky bolo možno atomizovať procesy analýzy, lebo reakcie študentov sa mi zdajú veľmi plytké, nepresvedčivé, prekvapivo primitívne... Chýba im jasný pohľad na najpodstatnejšie prvky - povedzme kvantá, problému. To je dôsledkom nesprávneho, resp. zahmleného hodnotového systému, ktorý je teraz typický pre naše krajiny.

Viem, že je to neskutočne zložitý problém, držím Ti palce, aby si našiel tú správnu metódu. Rád sa vyjadriť aj neskôr, ak budeš mať záujem.

Ešte raz sa ospravedlňujem za možno nepodarený žartík, ale téma je veľmi vážna, takže aj veselší prístup snáď pomôže

Úvaha na téma "Proč jsou bohatí a chudí?"

Jan Pehal

Úvodní poznámka

Na úvod bych rád upřesnil své postoje a myšlenky. Jedná se o volnou úvahu nad tématem "Proč jsou bohatí a chudí?". Obsahem úvahy jsou myšlenkové pochody na bázi brainstormingu. Nejedná se o vědeckou stať ani akademickou práci. Cílem textu je nechat mozek tvořit věty, dát mu volný průběh a proniknout do hlubší podstaty. Nevylučuji, že některé postřehy budou zkreslené či mylné. Avšak cílem této práce je pokusit se najít odpověď na tuto (ne)triviální otázku bohatství a chudoby. Smysluplné myšlenky se dají dále rozvádět a verifikovat příslušnými odkazy na publikace. Při tvorbě tohoto textu by však toto "kotvení" bylo kontraproduktivní. Citovány jsou tak pouze základní údaje.

Význam otázky – příklad z historie

Jedná se o velmi citlivou otázku, která stála mnohdy na počátku velkých říší, civilizací a států či měla naopak za následek jejich rozkol a úpadek. Jeden z příkladů z nedávné nešťastné evropské historie 20. století mluví za vše. Vůdce nacistického Německa a jeden z největších masových vrahů v dějinách, Adolf Hitler, dokázal díky této otázce získat stovky, tisíce a miliony stoupenců. V poválečném oslabeném Německu, které se navíc ocitlo v hluboké hospodářské krizi, bylo velké množství lidí, kteří přišli o práci a dostali se do hmotné nouze. Na počátku roku 1933 bylo ve skomírající Výmarské republice již 6 milionů nezaměstnaných a prakticky každá druhá rodina v Německu byla zasažena krizí.^[1] Možná každý z těchto nezaměstnaných dělníků a zemědělců v první fázi toužil pouze po zaplacené práci, aby vydělal nějaké peníze a nasycil svoji rodinu, později to však přešlo v chorobné hledání viníků, které skončilo, mimo jiné, nehumánní genocidou Židů.^[2] A proto je možná snadné ukázat prstem a říci: "Ty jsi bohatý" a vyřknout tak nad dotyčnou osobou ortel, na jehož základě je tato osoba lynčována a připravena o svůj majetek, avšak podstata bohatství je někde jinde. Nejsem toho názoru, že pokud si přivlastním majetek někoho jiného, tak budu bohatý. Pokud neumím s tímto majetkem nakládat a pouze jej zkonsumuji, budu opět chudý. Přesto myšlenka "ekonomicky si polepšit" a tudíž stát se bohatším, vynesla Adolfa Hitlera na zenit své popularity a lidé, toužící po lepší budoucnosti byli ochotni udělat téměř cokoliv...

Tento krátký příklad jen demonstruje skutečnost, že majetek vždy byl a bude předmětem sporu mezi těmi, kteří jej vlastní, a kteří po něm touží. Otázka zní, vypukla by 2. světová válka, kdyby nepřišla krize? Kdyby německé obyvatelstvo nežilo v bídě? Získal by Hitler na svoji stranu tolik stoupenců, kdyby byla dobrá ekonomická situace? Troufám si říci, velmi zjednodušeně, že asi ne. Jsou tedy příčinou této války, s trochou nadsázky, peníze? Mají peníze na svědomí přes 60 milionů životů? Troufám si říci, opět zjednodušeně, že ano. A nejednalo by se v historii o první konflikt, kdy peníze zabíjely. Přesto se nedá tato skutečnost interpretovat tak, že ten kdo peníze vlastní je vrah. Peníze mají neoddiskutovatelný význam v současné ekonomice. Jedná se o zajímavý uměle vytvořený systém, kterému se člověk snaží dát řád.

Ale zpět k tématu. Často mě při otázce bohatství a chudoby napadá myšlenka, zda si bohatí lidé své peníze zaslouží. Případně jak tyto peníze získali. Na straně jedné je zde obrázek zlého kapitalisty, který vykořisťuje své zaměstnance neúměrnou prací a své zákazníky nízkou kvalitou za přehnanou cenu, na straně druhé se nám tu rýsuje obrázek společnosti, která by měla zajištěný základní příjem bez práce. Je asi jasné, že není správně ani jedna radikální cesta.

Cesta "zlého" vykořisťovatele

Tato myšlenka by teoreticky při současných ekonomických teoriích neměla fungovat. Neboť musíme brát v potaz, že na trhu práce si konkurují jak zaměstnanci, tak zaměstnavatelé. A z té podstaty není pravděpodobně možné, by byla cena práce držena úměrně nízkou, neboť by mohl přijít druhý zaměstnavatel, nabídnout zaměstnancům část své "nadhodnoty" a tyto zaměstnance "přetáhnout" k sobě. Stejně tak, pokud by někdo prodával drahé a nekvalitní zboží, spotřebitel by měl možnost si na trhu najít zboží jiné, kvalitnější za stejnou cenu či stejně kvalitní za cenu nižší. Přesto se však shodneme na to, že tato situace funguje pouze za předpokladu efektivního trhu, kdy mají všichni účastníci dostatek informací. V praxi tedy může fungovat (byť třeba pouze krátkodobě), že někdo soustavně "šidí" spotřebitele a pomocí nekalých obchodních praktik vydělává peníze a nespravedlivě se obohacuje na jejich účet. K zamezení tohoto stavu zde existují úřady pro kontrolu hospodářské soutěže a další, které by měly tomuto jednání zamezit. Avšak jsem toho názoru, že "zločinci" v těchto ohledech vždy tahají za "delší konec" a jsou před regulací a kontrolou o krok napřed. Stejně tak nelze vše legislativně ošetřit. Protože každá restrikce omezí jak zločince, tak částečně i ty, kteří to dělají poctivě. (Jak se konečků přesvědčil

¹FULBROOK, Mary. *Dějiny moderního Německa: od roku 1918 po současnost*. Praha. 2010, s. 52.

²FULBROOK, Mary. *Dějiny moderního Německa: od roku 1918 po současnost*. Praha. 2010, s. 73-74.

i kupec benátský, ve známém Shakespearovském dramatu, kdy by s jednou librou masa, na které měl lichvář teoretický nárok, připravil jistě dlužníka také o krev, na kterou však už právo neměl). A proto vždy nejde vše přesně legislativně ošetřit. Přichází tak na řadu etika a vlastní svědomí, kdy by si měl každý ujasnit, zda to co dělá, dělá férově a za férové ceny. Za svůj život jsem se potkal s lidmi, kteří začali doslova podnikat v garáži a svojí pílí a poctivým přístupem vypracovali velké fungující společnosti. Těchto lidí si neskutečně vážím a jsou pro mě velkou inspirací. Na druhou stranu jsem se také potkal s lidmi, kteří svým lstivým chováním a pokřiveným charakterem získali obrovský majetek, a to na úkor jiných. V takovém případě však stále věřím v boží mlýny, které mi dávají nejen naději, ale také víru, že jen s poctivostí člověk nejdál dojde.

Cesta základního příjmu bez práce

Asi také není tajemstvím, že existují lidé, kteří by nejraději profitovali bez vlastního přičinění z práce ostatních. Jsem přesvědčen, že nutnost vydělat peníze na živobytí je do značné míry rozumným hnacím motorem každého z nás. Mám velké obavy, co by se stalo, kdyby člověk pracovat nemusel. Možná jsou to obavy zbytečné, ale proč by se někdo namáhal studovat, inovovat, sebevzdělávat se = trpět. Vždyť tyto činnosti jsou náročné. A člověk nemá rád náročné věci. Nepochybuji, že by se našli a existují jedinci, kteří tvoří a pracují z jiných důvodů, než jsou finance. Avšak tady se bavíme o globální společnosti. Globální společnost, která by měla zaručený základní příjem, by dle mého názoru degenerovala. Nenašla by dostatečnou motivaci k tvorbě. A jak mohu říci z vlastní zkušenosti, práce šlechtí a zahálka deformuje ducha. Také se obávám, že by nepracující (= ti co by pobírali pouze pasivní příjem a stačilo by jim to) nebyli dostatečně spokojeni se svými příjmy a stále by poukazovali na ty, kteří mají příjmy mnohonásobně vyšší (byť pracují) a usilovali by o reformu, vyšší zdanění či případně zbavení majetku těchto lidí. Možná je to zbytečně katastrofický scénář, ale cesta, kdy jsou lidé objektivní, spravedliví a berou si pouze to, co si zaslouží, je ještě dlouhá a ukrytá ve výchově několika budoucích generací. Nevěřím, že se změny tohoto myšlení dočkám za svého života.

Třetí cesta

Možná třetí samostatná kapitola je o lidech, kteří mají velký potenciál, ale z nějakého důvodu jej uplatnit nemůžou. Pochopitelně i nadaní a vzdělaní lidé, kteří žijí v zemi sužované válkou, diktátorským režimem či ekonomickou krizí, nemají příliš nadějně vyhlídky. A nelze tedy říci, že by si za svůj osud mohli sami. Jsou tedy do značné míry obětí systému. Stejně tak člověk, který má nějaký handicap, ať už fyzický nebo psychický, nemusí mít všechny předpoklady pro to, aby dokázal například řídit nadnárodní společnost. Dá se tedy říci, že opravdu každý nemá stejné možnosti. Proto právě ti, kterým nic objektivně nebrání, by měli usilovat o získání svého bohatství.

A proč jsou tedy bohatí a chudí?

Jsou bohatí ti, kteří se více snažili? Pracovali usilovněji, lépe se učili? Jsou chudí ti líní, nesnaživí a nemotivovaní? Nebo jsou bohatí ti, kteří více kradli a chudí ti, kteří měli smůlu, nebo poctivé úmysly? Já jsem nezažil dobu 90. let. Víím, že ta startovní čára nebyla stejná, ale začít mohl každý. Přesto jak je možné, že po 30 letech je majetek desítky nejbohatších Čechů přes 680 miliard Kč. A téměř jednu polovinu (310 mld. Kč) z toho vlastní jediný muž, a sice Petr Kellner.^{3[1]} Oproti tomu je téměř 4,5 milionu lidí v exekuci.^{4[2]} Pouze mě z fyziologického hlediska zajímá důvod úspěchu a neúspěchu těchto lidí. Mají ti úspěšnější lepší vzdělání, větší mozek, nebo pracují více a lépe? Jsou lidé v exekuci "spotřební hlupáci", kteří se nechají unést pozlátkem okamžitého vlastnictví a pozdějším placením závazků? Nemám problém uznat schopnosti bohatých lidí a byl bych velice šťastný, kdyby jejich pravdivé příběhy inspirovaly ostatní k tomu na sobě pracovat a dosáhnout bohatství. Kdybych se však dozvěděl, že tento závatný majetek je výsledkem podvodů, vypočítavosti a obchodem s chudobou, byl bych velmi zdrcen.

Jsem však idealista a věřím, že poctivou prací si může člověk zajistit dobrý život. Nemusí být miliardář, ale musí být šťastný. Samotná definice bohatství je totiž problémová. Pro tyto účely si

³ 80 nejbohatších Čechů — Forbes. 80 nejbohatších Čechů — Forbes [online]. Copyright © 2018 MediaRey, SE [cit. 20.05.2019]. Dostupné z: <https://miliardari.forbes.cz>

⁴ Celkový počet exekucí – Hospodářské noviny. domaci.ihned.cz [online]. Copyright © 2018 Economia [cit. 20.05.2019]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-66445980-celkovy-pocet-exekuci-vuci-fyzickym-osobam-klesl-mezirocnne-o-vice-nej-sto-tisic-v-soucasnosti-se-jich-vede-zhruba-ctyri-a-pul-milionu>
Zdroj: <http://radimvalencik.pise.cz/6880-teorie-dneska-pehal-k-otazce-bohatstvi-2-202.html>

bohatství představují jako stav, kdy si člověk může dovolit všechny nezbytné věci, má střechu nad hlavou, nestrádá, má zajištěný životní standard a může si dovolit i mimořádné výdaje. Pochopitelně utratit se dají jakékoliv peníze, proto by člověk měl být soudný. Oproti tomu chudobou rozumím stav, kdy člověk bojuje o holý život, nemá pravidelnou stravu, nocleh, je sužován nemocemi, které si nemůže dovolit léčit, mimořádné výdaje (např. nová pračka) pro něj znamenají velký finanční problém a žije v celkovém stresu, zda uživí svoji rodinu.

Myslím si, že nesvedu najít jasnou odpověď na to, proč jsou bohatí a chudí, ale jsem toho názoru, že skutečné povlivé bohatství je výsledkem více faktorů:

- Místo, kde se narodíme
- Naše schopnost se učit a vzdělávat
- Naš postoj a aktivita v životě
- Naše tělesné předpoklady
- Kreativita
- Vzor

Pokud tedy žijeme ve svobodném státě, který není postižen ekonomickou či jinou krizí, máme možnost se vzdělávat, jsme aktivní, nemáme žádný zdravotní handicap, máme kreativního ducha a víme jak, tak můžeme dosáhnout bohatství. Možná ne hned, možná to bude trvat několik let, ale toto jsou parametry úspěchu. Přitom není vyloučeno, že když nám některý z těchto předpokladů chybí, tak nemůžeme být úspěšní a bohatí. Mnozí lidé v historii jsou toho příkladem, že to lze. Naopak, pokud jsme zdraví a nic nám víceméně nebrání, kromě naší vlastní pohodlnosti, tak nevidím důvod, proč by člověk nemohl být bohatý. Přesto uznávám, že mohou existovat lidé, kteří i přes veškeré své snažení a dobré chování nejsou schopni se dostat ze spirály chudoby a uznávám, že takovým je třeba pomáhat. Na druhou stranu jsem přesvědčen, že je také množství lidí, kteří nechtějí využít svého potenciálu a profitují z práce druhých.

Bohatství a chudoba je tedy fenomén, který existuje ve světě po staletí. A bude vždy pouze na lidech, jak se k této otázce postaví. **Záleží tedy na těch "bohatých" zda budou ochotni vzdát se části svého bohatství, aby podpořily ty, kteří nemohou být bohatí a také záleží na "chudých", kteří mají možnosti, avšak nemají dostatečnou motivaci, aby se vzchopili a pracovali na sobě, aby dosáhli svých cílů.**

K tomu ode mne: Posledním odstavcem začíná skutečný problém. Upozorňuji na něj v příspěvku, na který se odvolávám v úvodu k článkům uveřejněným v rámci této série. **Není to o ochotě bohatých "vzdát se části svého bohatství", protože to by s využitím fungujícího finančního trhu bylo možné zabezpečit tak, aby na tom vydělaly obě strany (bohatí i chudí, tj. aby se majetek bohatých "podporou chudých" zhodnotil jako investice).** Ale ani k tomu někteří bohatí nejsou ochotní. Někteří, ne všichni. Proč? – zde se teprve začíná vyjevovat podstata problému. Ale tu není možné (alespoň dle mého názoru) pochopit, pokud nepochopíme to, co píšu zde:

K otázce "Proč jsou bohatí a chudí?"

Petr Martan

Pokusím se na toto téma odpovědět vlastní úvahou. Na jednu stranu otázka nad kterou asi běžně člověk nepřemýšlí a její obsah bere jako realitu. Stejně jako když se někdo zeptá "Proč jsou někteří lidé hubení a jiní obézní?", či "Proč je někdo vysoký a někdo malý?" anebo "Proč je někdo nemocný a někdo zdravý?"

Asi jako u většiny těchto otázek, odpověď se můžeme pokusit hledat v historii. Již od pradávna byly mezi lidmi rozdíly. V období doby kamenné někdy před 3 milióny let př. n. l. lidé používali kámen pro výrobu nástrojů. Jedním z nejnámějších v té době byl tzv. pěstní klín, který se dal využívat jako pracovní nástroj, případně jako zbraň. A již v té době vznikaly rozdíly mezi lidmi. Někdo byl šikovnější, zdatnější a dokázal vytvořit kvalitnější pěstní klín. Měl dokonalejší zbraň než ostatní, jejíž účinky se projevíly při lovu zvěře. Dokázal snáze ulovit zvěř, mít více masa, kožešin a snáze si dokázal vybrat a získat životní družku. V té době byl v očích ostatních jiný. Zde jsou patrné rozdíly mezi lidmi, které vycházejí z toho, že se lidé navzájem liší. Takový člověk se mezi ostatními bral jako bohatý, oproti tomu nešikovnému, který neměl tak kvalitní zbraň a nedokázal si vydobýt ocenění a uznání ostatních.

V období středověku jsou vidět velké rozdíly mezi jednotlivými stavy, jako příklad uvádím šlechta a poddaní. Většinou to bylo již nastavené tak, že kdo se chudý narodil, již tak setrval celý život, a to platilo i u bohatých. Samozřejmě jako ve všem i zde bychom našli spousty výjimek, kdy bohatý přišel o svůj majetek a zařadil se do skupiny chudých a bývalo to mnohdy i opačně. Možná pátrat zase ještě více v historii, kdy vznikl ten rozdíl mezi bohatými a chudými? Ale ani přesné určení nám neodpoví na naši otázku, proč jsou bohatí a chudí, ale snad zde můžeme najít nějaký spojovací prvek této otázky, který by se dal možná charakterizovat, že vůle některých lidí po získání něčeho co získá úctu a obdiv ostatních byla větší než u ostatních jedinců?? A co přináší bohatství? Moc, vládu a další touhu po rozšiřování majetku....

Posunul bych se dále v čase do 20 - 30 let minulého století, do tehdejšího Československa, období tzv. První republiky. I zde můžeme vidět velké rozdíly mezi jednotlivci. Na jedné straně v období velké krize v roce 1929, je spousta lidí bez práce, kteří jsou rádi, že sotva užijí sebe a svoji rodinu. Dále můžeme sledovat střední třídu ať již živnostníků, nebo státních zaměstnanců, kteří byli navíc tzv. pod penzí. A nad tím ta nejvyšší třída kapitalistů, továrníků, buržoazie, či příslušníků šlechtických rodů. A zase se můžeme pokusit o odpověď, kde se berou tyhle rozdíly? Jak již bylo uvedeno, někdo se někde narodil, možná někdo byl odvážný a pokusil se prorazit ve svém oboru a podařilo se, případně ač v omezeném množství mohlo napomoci i štěstí. Dalo se v té době např. vyhrát v nějaké loterii a zařadit se do zcela odlišné společenské vrstvy.

Po roce 1948 přichází u nás velké změny a po nástupu vlády Komunistické strany Československa, dochází k pokusu o nastolení beztřídní společnosti. Spousta lidí přicházejí o svoje majetky, dochází ke znárodnování a zdá se, že by problém a otázka bohatých a chudých, mohla být v tomto období vyřešena. Nejsou a nebudou, alespoň taková byla představa v té době vrcholných představitelů. Ale bohužel, možná plány nejen smělé, vedené ušlechtilým cílem o nastolení nové spravedlivé společnosti, se jaksí nedaří. Člověk jedinec vždycky toužil uspokojit své potřeby dle svých možností a je tomu tak i v této době. A tak se nám objevují bohatí např. z řad vedoucích stranických představitelů, či z řad pracujících, kteří mají blíže k tzv. podpultovému zboží jako např. zelináři, řezníci a v neposlední době i veksláci.

A otázka i v tomto období, proč byly bohatí a chudí? Většinou to bylo o příležitosti a té člověk většinou využije. Spousta lidí riskovala svůj bohatší a odlišující se způsob života i za cenu strávení dalšího života ve vězení, což bývalo častým důsledkem nabytého bohatství této doby.

Posuneme se již do současnosti a to období po roce 1989. Snad po dlouhé době v čase nastavená startovní laťka tak, že by nikdo neměl být bohatý a nikdo chudý. Říkalo se, občas se říká i dnes, že všichni měli stejnou startovní čáru. Bohužel, nebylo to skutečností! Spousta lidí z předchozího režimu již finanční prostředky měla, týká se zejména již uvážených profesí, či bývalých stranických představitelů. A najednou přichází sladká, volná devadesátá léta, kdy se dá vše legalizovat a směle nabývat majetek. Přichází doba privatizace, a bohatí se rekrutují i z těch co doposud nic neměli. Je to pouze o odvaze, někdy i štěstí a tomu nahrávají i v té době peněžní ústavy, které poskytovaly finanční prostředky snad jen na občanku a jednoduše napsaný podnikatelský záměr. A najednou se nůžky, které rozdělují společnost, začínají více rozevírat. V dnešní době můžeme vidět velmi bohaté lidi. V minulém týdnu byl v Lidových novinách uvedený článek, ve kterém byly zveřejněny platy vrcholných představitelů, manažerů tuzemských bank v ČR. U několika jedinců, uvedených bylo jedenáct lidí, jejich platy překročily více než jeden milión eur za rok 2018.^{5[1]}

Samozřejmě většina bohatých je v řadách podnikatelů, kteří si své podniky budovali samostatně a prostě měli štěstí a ve správnou dobu, byly na správném místě. Můžeme uvést i spousty lidí, kteří se stali bohatými na základě restitucí, kdy jim byly vráceny majetky, zabavené dříve jejich příbuzným.

A tak zkusme závěrem označit něco co je společné tomu rozdělení bohatých a chudých, čím a jak je to způsobeno, již bylo zčásti naznačeno, uvedeno...Proč jsou bohatí a chudí?

Je to tím, že každý člověk jedinec je odlišný od toho druhého a pokud má možnosti a podmínky, snaží se nějakým způsobem vyniknout a pokud se mu to podaří, zařazuje se do skupiny bohatých.

Další skupina bohatých, vzniká dědictvím majetku po předchozích úspěšných lidí, či příp. u nás nedávno probíhajícími restitucemi.

Třetí kategorií lidí, kteří se stávají bohatými, vzniká možností výher v některých např. sázkových loteriích, i tento počet lidí je nemalý. A nutné uvést i skupinu lidí, která vznikla i u nás po roce 1989. Byli to lidé, kteří dokázali využít mezery v zákonech a zbohatnout např. na kuponové privatizaci, či machinacemi s DPH, nebo spotřebními daněmi.

⁵Lidové noviny ze dne 15.5. 2019, "Čeští bankéři dohnali v platech Západ"

Možná by stálo za to uvést i skupiny chudých, proč jsou chudí? Ale myslím, že stačí pouze uvést, že jsou vlastně opakem těch bohatých, kdy není zájem o to nějak vyniknout nad ostatními, nejsou možnosti a nabytí majetku po úspěšných předcích a chybí i to štěstí, nebo řečeno současným slangem z oblasti golfu "Chybí jim tzv. drajv!!"

Možná ještě může zaznít otázka "Je nutné, aby byly bohatí a chudí?" Odpovědět na ní se dá, ano je to nutné! Těžko by mohla být jen bohatá společnost, kde by nikdo nechtěl dělat podřadné práce, ač pro společnost nezbytné k fungování a zajišťování základních potřeb jedince. A nemůže být ani společnost jen chudých lidí. Možná někdy, někde na počátku...

Odpověď nám může dát i knihy Ayn Randové "Atlasova vzpoura", která v nedávné době vyšla i v českém překladu. Jedná se o utopistický román, kdy se děj točí kolem utopistické společnosti "Taggart Transcontinental". Na základě rostoucí regulace a byrokracie ze strany státu tvůrčí mozky, úspěšní byznysmeni, vědci, vynálezci začnou stávkovat. Následně opouštějí své majetky a mizí do neznáma. Tento příběh nám demonstruje, že když se zničí lidské usilování o dosahování vlastního zisku a prospěchu, povede to ke konci a zhroutilí celou společnost.^{6[2]}

Myslím, že rozdělení společnosti na bohaté a chudé, je zcela nezbytné, k vývoji a fungování celé společnosti a jejímu dalšímu posunu.

K otázce "Proč jsou bohatí a chudí?"

Ondřej Novák

V době silící globalizace se otvírají otázky související s faktem, že lidé jsou rozděleni na velmi bohaté a velmi chudé. Kladu si otázku, proč k této situaci dochází. Při pokusu o odpověď na tuto otázku musím vybírat z velkého množství informací z médií, internetu, televize a svých vlastních zkušeností. Jsem konfrontován s různými pohledy, které jsou často protichůdné, a budu tedy vybírat ty nejdůležitější.

Kladu si otázku, kde je počátek tohoto rozdělení na bohaté a chudé... Je výsledkem posledních desetiletí, století, nebo dokonce tisíciletí?

Historie ukazuje, že bohatství do raného středověku bylo spíše v Číně, naproti tomu Evropa byla zmítána válečnými útrapami a Nový svět čekal na své objevení. Jak je možné, že se chudá Evropa stala vůdčí silou technického pokroku a následně bohatla? Myslím, že to bylo v důsledku expanze přímořských států (Portugalsko, Španělsko, Nizozemí, Anglie), která vedla k objevení nových zdrojů financování svých potřeb. Přitom se projevila agresivita Evropanů, kteří i přes velká rizika byli ochotni objevovat a dobývat svět. Začíná etapa kolonialismu, která dramaticky mění vývojové etapy jednotlivých států. Původní dobyvatelé z Portugalska, Španělska, Holandska nevyužili však své příležitosti, jak pochybně nabyté bohatství využít pro svůj dlouhodobý hospodářský a technický rozvoj.

Naproti tomu např. Angličané našli cestu jak získané bohatství přeměnit do technického pokroku, který začali spravovat pokrokovějším způsobem.

Jinak řečeno, s bohatstvím (ne vždy poctivě nabytým) uměli lépe hospodařit pomocí nově zřízených institucí. Současně se začali učit lépe využívat nerostné bohatství, čelit nepříznivému klimatu a organizačně řídit zemi.

Mám za to, že v tomto období také hraje důležitou roli potlačování vědeckého a technického pokroku katolickou církví, na rozdíl od protestantských církví. S tímto určitě souvisí rozvoj technické vzdělanosti evropských zemí a později i Severní Ameriky.

Stále zůstává otázka, jak se nabyté bohatství rozdělovalo mezi jednotlivé vrstvy dané společnosti. Vzhledem k novým příležitostem nebylo dosaženo rovných příležitostí pro jednotlivce a je tedy evidentní, že rozdělení bohatství bylo vůči jednotlivým sociálním vrstvám nespravedlivé.

Z pohledu začátku 21. století **stále není vyřešena otázka dostatečné vyspělosti společenských institucí, které by zajistily rovnost příležitostí k uplatnění ve společnosti a vycházely z kulturní a morální zralosti jednotlivých obyvatel.**

V době silící globalizace se otvírají otázky související s faktem, že lidé jsou rozděleni na velmi bohaté a velmi chudé. Kladu si otázku, proč k této situaci dochází. Při pokusu o odpověď na tuto otázku musím

⁶RAND, Ayn. *Atlasova vzpoura*. Praha: Dokořán, 2014. ISBN 978-80-257-1297-9.

vybírat z velkého množství informací z médií, internetu, televize a svých vlastních zkušeností. Jsem konfrontován s různými pohledy, které jsou často protichůdné, a budu tedy vybírat ty nejdůležitější.

Kladu si otázku, kde je počátek tohoto rozdělení na bohaté a chudé... Je výsledkem posledních desetiletí, století, nebo dokonce tisíciletí?

Historie ukazuje, že bohatství do raného středověku bylo spíše v Číně, naproti tomu Evropa byla zmítána válečnými útrapami a Nový svět čekal na své objevení. Jak je možné, že se chudá Evropa stala vůdčí silou technického pokroku a následně bohatla? Myslím, že to bylo v důsledku expanze přímořských států (Portugalsko, Španělsko, Nizozemí, Anglie), která vedla k objevení nových zdrojů financování svých potřeb. Přitom se projevila agresivita Evropanů, kteří i přes velká rizika byli ochotni objevovat a dobývat svět. Začíná etapa kolonialismu, která dramaticky mění vývojové etapy jednotlivých států. Původní dobyvatelé z Portugalska, Španělska, Holandska nevyužili však své příležitosti, jak pochybně nabyté bohatství využít pro svůj dlouhodobý hospodářský a technický rozvoj.

Naproti tomu např. Angličané našli cestu jak získané bohatství přeměnit do technického pokroku, který začali spravovat pokrokovějším způsobem.

Jinak řečeno, s bohatstvím (ne vždy poctivě nabytým) uměli lépe hospodařit pomocí nově zřízených institucí. Současně se začali učit lépe využívat nerostné bohatství, čelit nepříznivému klimatu a organizačně řídit zemi.

Mám za to, že v tomto období také hraje důležitou roli potlačování vědeckého a technického pokroku katolickou církví, na rozdíl od protestantských církví. S tímto určitě souvisí rozvoj technické vzdělanosti evropských zemí a později i Severní Ameriky.

Stále zůstává otázka, jak se nabyté bohatství rozdělovalo mezi jednotlivé vrstvy dané společnosti. Vzhledem k novým příležitostem nebylo dosaženo rovných příležitostí pro jednotlivce a je tedy evidentní, že rozdělení bohatství bylo vůči jednotlivým sociálním vrstvám nespravedlivé.

Z pohledu začátku 21. století **stále není vyřešena otázka dostatečné vyspělosti společenských institucí, které by zajistily rovnost příležitostí k uplatnění ve společnosti a vycházely z kulturní a morální zralosti jednotlivých obyvatel.**

Pokračování prezentace dílčích názorů

Radim Valenčík

Karel Mayer:

Posun, který provedl docent Valenčík přeformulováním původní otázky "Proč jsou bohatí a chudí?" v otázku "Proč nejsou investiční příležitosti využívány podle míry jejich výnosnosti", nebude zřejmě filozofy ("co je to bohatství?", "chtějí nebo musí být všichni bohatí?") a myšlenkovými lenochy ("bohatý je ten, kdo okradl chudého!") chválen, ale pro ekonoma je konečně uchopitelný.

S téží, že bohatství je funkcí využití investičních příležitostí, lze souhlasit a rovněž lze hledat (a nalézt) oblasti, v nichž by bylo možné výrazně zlepšit jak investiční příležitosti, tak jejich výnosnost.

Obávám se pouze, že zde (možná stejně jako u vesmíru) je abstrahováno od časového parametru. Vzhledem k průběhu lidského života a dlouhému času, který může uplynout od investiční příležitosti k jejímu využití/výnosu. Mohu dnes např. dát dítě (poblázněně právě probíhajícím mistrovstvím v hokeji a informacemi o příjmech hokejistů) do specializované sportovní školy s tím, že vytvořím potomkovi investiční příležitost, kterou využije za několik let jako profesionální hráč v NHL. A v době, kdy by měl efektivně investiční příležitost využít, se ukáže, že na to prostě nemá (fyzicky, mentálně) a investiční příležitost tak zmizí bez výnosu. Samozřejmě obdobný osud může potkat investiční příležitosti i na celospolečenské úrovni (povinné studium a státní zkouška z politické ekonomie socialismu na VŠE jako podmínka vysokoškolského diplomu byly kdysi významnou investiční příležitostí pro profesionální uplatnění celých generací ekonomů; již třicet let jde o mrtvou investiční příležitost).

Dotazeno to pak může dát odpověď i na otázku, proč bohatství Čechů je menší než bohatství Rakušanů, kterým Československo posílalo po druhé světové válce oblečení a potraviny, aby zabránilo tamní humanitární krizi. Zřejmě investiční příležitost "budování socialismu" nebyla dostatečně "výnosná". Diskuse by měla směřovat (a zřejmě k ní i docent Valenčík směřuje) k hledání investičních příležitostí dnes s vysokými výnosy zítra.

K tomu ode mne (RV):

Především však je na místě otázka, **co brání tomu, aby investiční příležitosti byly využívány podle míry jejich výnosnosti bez ohledu, kdo je vlastníkem těchto příležitostí a kdo vlastníkem investičních prostředků.** To je současná podoba problému přetrvávání rozdělení na bohaté a chudé.

Maxim První:

Pane Valenčíku, ve Vašich společných úvahách v souvislosti s bohatstvím se jako Marx určitě dostanete k dnes diskutabilní "nadhodnotě". Evokující otázku: A kam se rozptyluje a mizí ta nadhodnota jako to světlo v noci a zůstává tma -chudoba ? V analogii s Vesmírem ... co se rozpíná? co kolabuje? Prostředí materiálního bohatství produkuje duchovní chudobu, prostředí duchovního bohatství přehlíží materiální bohatství a ctí materiální chudobu ..., další analogie s něčím ...

K tomu ode mne (RV):

Doporučuji se na uvedenou problematiku podívat nejdříve schumpeterovským prizmatem: Vlastnictví kapitálu samo o sobě ještě nedává žádný NÁROK na přisvojení nadhodnoty. Oproti Marxovi, který viděl problém v různém organickém složení kapitálu, je skutečný problém ve schopnosti přicházet s inovacemi. Nárok na nadzisk má buď ten, kdo přijde s inovací jako DOČASNÝM MONOPOLEM (odměna za schopnost prosadit něco nového), nebo ten, kdo je vlastníkem TRVALÉHO MONOPOLU (zpravidla administrativního). Dějiny kapitalismu tak lze chápat jako střet dočasných a trvalých monopolů o míru přisvojovaného nadzisku. (Říkám to záměrně hodně zjednodušeně.) Současnost? Například boj Huawei (monopolu dočasného založeného na inovaci) s administrativou USA (trvalými monopoly založeným na propojení s administrativou USA). Projev zahňování toho co se dnes už kapitalismu podobá jen velmi vzdáleně. Má to blíže spíše ke společnosti založené na lénech a privilegiích jako ve vrcholném stádiu rozkladu feudální společnosti.

Josef Novák:

Libí se mi, že se "myslitel tisíciletí" Karl Marx se svojí (T)teorií nadhodnoty, která je jen promyšleným rozvinutím zkušenosti generací a generací, že "bohatí jsou ti, kteří okradli a okrádají chudé", stal podle dnešních "spin-doktorů" a manipulátorů (zde nejen karelmayer) "myšlenkovým lenochem". Aneb, jak pravi přísloví: "Drzé čelo je víc než poplužní dvůr". Opravdu si, pánové, myslíte, že tohle vám většina populace bude polykat i s navijákem navždy? No tak jen si dál fanděte.

K tomu ode mne:

Marxe nikdo z myšlenkové lenosti nepodezírá. Pokud někdo schovává svou vlastní myšlenkovou lenost za Marxe, tak právě pro něj platí: "Drzé čelo je víc než poplužní dvůr". Marx by se v současné době pustil do analýzy nových jevů, které podstatným způsobem předpověděl již ve svých Grundrissech. I takový revolucionář jako Pavel Pršala (jeho příspěvek je v diskusi uveřejněn 29. května) ukazuje, jak obtížné je řešit otázku rozdělení výnosů z inovace mezi aktéry (kdo s ní přišel, kdo ji realizoval, kdo na ni dal peníze), nemluvě o výnosech z blokování inovací.

Teorie musí sledovat vývoj dějin. Vzpomeňme si na Leninův boj proti relativizaci pravdy v Materialismu a empiriokriticizmu, polemiku s Bogdanovem. KAŽDÁ teorie je dobově podmíněna, i ta Marxova (teorie oběhu, zde měl Lenin na mysli právě teorii nadhodnoty).

Mj. lpění na teorii hodnoty souvisí se snahou uhájit teorii nadhodnoty, která nabízí tak jednoduché a lákavé řešení: Vyvlastníme si kapitál a šábneme se o nadhodnotu, která z jeho titulu vzniká.

Jak prosté! A jak hloupé! Ze dvou důvodů:

- I kdyby se konstrukt nadhodnoty podařilo udržet, byla by otázka, do čeho jej investovat (do spotřeby, nabývání, a uchování lidského kapitálu, do fyzického kapitálu, do veřejných statků...?)

- I kdyby se podařilo znárodnit (mírumilovnou cestou, dobrovolně, postupně...) je zde fatální otázka realizace vlastnických vztahů, tj. "Hellerův problém", resp. Djilasův problém).

To, že levicové strany (mám na mysli i ty bývalé, jakou jsou evropské sociální demokracie) se nejsou schopny vymanit z historického stereotypu je příčinou jejich debaklu.

Problém, proč jsou někteří bohatí a někteří chudí lze přeformulovat i takto: **Proč nejsou investiční příležitosti využívány podle míry jejich výnosnosti?**

V několika tezích se vrátím k otázce, proč jsou někteří bohatí a někteří chudí, navazuji přitom na:

<http://radimvalencik.pise.cz/6868-teorie-dneska-proc-jsou-bohati-a-chudi-6-194.html>

Proč v současných podmínkách někteří zůstávají bohatí a někteří chudí? Odpověď na tuto otázku není triviální a ani se nelze odvolat na nesčetné množství nejrůznějších příčin. Lze ji (jak jsem ukázal ve

výše uvedeném článku) přeformulovat takto: **Proč vývoj finančních trhů nevede (dostatečně zřetelně) k tomu, aby se investiční příležitosti, kterými disponují jednotlivci (a to včetně investičních příležitostí spojených s nabýváním, uchováním a uplatněním lidského kapitálu) využívaly podle míry jejich výnosnosti bez ohledu na to, kdo je vlastníkem investičních prostředků a kdo je vlastníkem investičních příležitostí?** (Otázka, jako ta, proč v současné době zůstávají někteří bohatí a někteří chudí) je velmi obdobná té, která ovlivnila vývoj astronomie a kosmologie po dobu 400 let, zformulována byla v roce 1576 a řešena až ve druhé polovině šedesátých let: "Proč je v noci tma?")

Pokud využiji některé poznatky z námětů, které jsem postupně uveřejňoval, existují dvě vysvětlení, která se nabízejí jako dostatečná:

1. Je to dáno tím, že nedokážeme dostatečně vyhodnotit a ocenit výnos z investičních příležitostí, zejména a právě těch, které jsou spojeny s nabýváním, uchováním a uplatněním lidských schopností.

2. Při investování do rozvoje, uchování a uplatnění lidského kapitálu nejsou vytvořeny dostatečně rozvinuté podmínky pro kontrakty rozdělení výnosů mezi zúčastněné strany.

Podívejme se na oba typy příčin podrobněji:

Nejdříve se budu věnovat první z možných příčin, kterou můžeme dále rozvinout:

1.1. Investiční příležitosti je nejen obtížné ocenit z hlediska jejich výnosů, ale tyto investiční příležitosti vidí různí aktéři různě. Například své vlastní investiční příležitosti v oblasti rozvoje svých schopností vidíme zpravidla lépe a jinak, než pokud jde o investiční příležitosti spojené s rozvojem schopností někoho jiného.

1.2. Investiční příležitosti spojené s rozvojem, uchováním a uplatněním schopností se vyjevují (stávají identifikovatelnými a vyhodnotitelnými) postupně. Využití jedné investiční příležitosti (spojené například se základním vzděláním) vede k tomu, že se začínají vyjevovat další investiční příležitosti spojené s dalším vzděláním či výcvikem.

Z nich vyplývá i role příčiny druhé:

Pokud lze obtížně vyhodnotit výnosy z investičních příležitostí spojené s rozvojem, uchováním a uplatněním lidských schopností, je obtížné vytvořit podmínky pro uzavírání kontraktů v dané oblasti. K tomu musíme navíc připočítat to, že kontrakty v dané oblasti by si vyžádaly vytvoření poměrně náročných institucionálních podmínek.

Pokud se vrátíme k našemu srovnání otázky a chudoby s otázkou, proč je v noci tma, jsou výše uvedená vysvětlení obdobná těm, která v případě noční tmy argumentují tím, že mezi námi a vzdálenými hvězdami jsou nečistoty, které světlo pohlcují, a že světlo jdoucí k nám od vzdálených hvězd stárne, následně se pak stává nezaznamatelným pro naše oko.

V našem případě se vysvětlení spočívající v souběhu obtížně zjistitelných výnosů a obtížně proveditelných kontraktů v oblasti nabývání, uchování a uplatnění lidských schopností stává nedostatečným, jakmile si uvědomíme možnost provedení **reform**, které by byly schopny:

- **Motivovat k nabývání, uchování a uplatnění lidských schopností poskytovatele finančních prostředků i toho, komu jsou poskytovány.**

- **Vytvořit zpětnou vazbu mezi ekonomickými efekty takto dosahovanými a poskytovateli služeb v oblasti nabývání, uchování a uplatnění lidského kapitálu.**

Bylo by možné učinit například financování vysokých škol více závislé na uplatnění absolventů ve střednědobém (10-15letém) období (například porovnáním matriky studentů/absolventů) s tím, kolik tito absolventi odvádějí do systémů sociálního pojištění. Nebo by bylo možné zavést motivující nadstavbu průběžného systému penzijního pojištění, do které by člověk mohl dobrovolně vstoupit po dosažení důchodového věku a která by transformovala to, co do ní člověk odvede, v dodatečný doživotní příspěvek k penzi (aby to bylo výhodné pro něj) a současně posilovala solidaritu mezi těmi, kteří mohou a chtějí být ve vyšším věku produktivně činní, a těmi, kteří z různých důvodů tuto schopnost ztrácejí (což by stabilizovalo systém průběžného penzijního pojištění).

K tomu:

Podobně jako v astronomii hrají roli přesná pozorování, i v návaznosti na výše uvedené bylo možné a je možné u nás i jinde ve světě sledovat diskuse právě k těm reformám, které se snaží napomoci vytvořit podmínky pro využívání investičních příležitostí spojených s rozvojem, uchováním a uplatněním lidských schopností.

Ta, která se týkala vytvoření motivací pro zvýšení kvality vysokoškolských služeb, probíhala v letech 2001-2006 v souvislosti s přípravou *Zákona o změně financování na vysokých školách* (předložen P. Matějů a projednán v Poslanecké sněmovně v únoru 2002) a zpracováním *Bílé knihy vysokoškolského vzdělání* (rovněž pod vedením P. Matějů). Velmi poučná z hlediska toho, jak funguje **averze k reformám, jejichž cílem je vytvořit rovnost příležitostí pro nabývání, uchování a uplatnění lidského kapitálu a omezit roli pozičního investování.**

Ta, která se týká zvýšení motivační role penzijního systému a **vytvořit větší míru solidarity mezi těmi, kteří se mohou a chtějí produktivně uplatnit ve vyšším věku, a těmi kteří tuto schopnost ztrácejí**, probíhá nyní a ještě nějakou dobu bude probíhat. Nedávno jsem jí věnoval dva navazující články.

První (z 20. května) jsem nazval *"Tápání a objevování šéfky reformy penzí"*, mj. v něm píšu:

Chceme-li změnit poměr mezi výdělečně činnými (příspěvajícími do systému penzijního pojištění) a těmi, kteří již ukončili výdělečnou činnost (a ze systému penzijního pojištění čerpají), je lepší to udělat:

1. Paušálně, tj. všem prodloužit dobu odchodu do důchodu.

2. Diferencovaně, tj. vytvořit účinný systém motivací tak, aby se lidem vyplatilo prodloužení doby produktivního uplatnění.

Zde stojí za to ještě poznamenat, že obě alternativy se vzájemně dost výrazně vylučují, protože paušální prodloužení doby produktivního uplatnění prakticky znemožňuje zavést účinný systém motivací k prodloužení doby produktivního uplatnění. Viz: <http://radimvalencik.pise.cz/6871-tapani-a-objevovani-sefky-reformy-penzi.html>

Druhý (z 22. května) jsem nazval *"Paradox diskusí o penzijní reformě"*. Mj. v něm píšu:

"Ona je to skutečně záhada. Představme si, že komise pro důchodovou reformu přistoupí k úkolu, který má před sebou takto:

Pokud chceme zabezpečit dlouhodobou stabilitu průběžného penzijního systému, musíme zvrátit nepříznivý trend vývoje poměru mezi těmi, kteří z tohoto systému čerpají, a těmi, kteří do něj přispívají. To je možné dvojitou cestou. Buď půjdeme "ruskou" cestou, tj. paušálně prodloužíme dobu, po kterou bude člověk nucen pracovat. I když to slušně nazveme "parametrickou úpravou", bude to hodně nepopulární. Navíc tím znemožníme zabudování do systému průběžného penzijního systému motivace, které by vedly člověka k tomu, aby dobrovolně prodloužil dobu svého produktivního uplatnění. Přitom tak, aby to bylo výhodné pro něj, tj. aby se mu důchod zvyšoval, a současně aby to bylo výhodné i pro ty méně šťastné, kteří nejsou v takové kondici a nemají takové kvalifikační předpoklady, aby ve vyšším věku nacházeli uplatnění a byli schopni se výdělečně uplatnit. Odpovídá to i tomu, že pojistnou událostí v systému penzijního pojištění je to, že člověk v důsledku stárnutí ztratí částečně či plně schopnost výdělečného uplatnění, že tedy solidarita zabudovaná do tohoto systému je mezi těmi, kteří mohou a chtějí být i ve vyšším věku výdělečně činní, a těmi, kteří z různých důvodů schopnost být výdělečně činní ztratili. Naše úloha jako komise pro rozumné reformy je: Za prvé navrhnout systém, do kterého budou zabudovány motivace k dobrovolnému prodloužení produktivního uplatnění a současně prvek solidarity ve vztahu k příslušné pojistné události; za druhé promyslet komplex opatření, které by umožnily člověku být co nejdéle výdělečně činným, přitom tak, aby mu práce přinášela uspokojení a aby co nejméně omezoval možnost zaměstnání a profesního růstu mladým lidem. Oba dva úkoly jsou řešitelné a stačí, když budeme chtít a dáme hlavy dohromady, případně využijeme náměty ze strany veřejnosti. Měli bychom to dokázat mj. i proto, že naše komise je tvůrčím mezigeneračním týmem a řada jeho členů působí právě v těch profesích, které umožňují výrazné prodloužení doby výdělečného a přitažlivého uplatnění. To nás zavazuje k tomu, aby našli způsob, jak tuto možnost přiblížit co největšímu okruhu občanů naší země.

...Na čem to zázne? Proč doposud žádná komise pro penzijní reformu takto nepostupovala? Proč se tímto způsobem neuvažuje ve veřejném prostoru? Není zde něco divného?"

Příčina pozorovatelných podivností:

S uvážením možnosti takových reforem tak otázka stojí spíše takto: **Proč se vymýšlejí nejrůznější hovadiny, které demotivují a rozkládají systémy sociálního investování a sociálního pojištění (např. systém financování vzdělání, péče o zdraví, penzí, jak to dostatečně zřetelně vidíme), místo toho, aby se šlo cestou zvyšování jejich efektivnosti i férovosti?**

I zde by bylo možné dát poměrně jednoduchou odpověď: **Příslušné reformy se nepřipravují, veřejně nediskutují, nestávají součástí volebních a vládních programů prostě proto, že jsou obtížně srozumitelné a nikdo nemá zájem na jejich realizaci.**

Ani toto vysvětlení není uspokojující. Lze se totiž ptát: **Proč o ně není zájem?** Proč o ně není zájem v podmínkách, kdy cítíme komplexní civilizační krizi a kdy by tyto reformy mohly otevřít cestu k tomu, abychom se z ní vymanili? **Proč ve společnosti panuje sebevražedná averze k reformám, které by byly východiskem ze slepé uličky současného vývoje?** Na to již tak jednoduchá odpověď není. Jejím hledáním se přibližujeme k samotné podstatě otázky: **Proč v současné době nejen přetrvává, ale vyhrocuje se problém bohatství a chudoby?**